

UNIVERZITA KARLOVA

FAKULTA SOCIÁLNÍCH VĚD

Institut politologických studií

Katedra politologie

Bakalářská práce

2024

Vítek Kořínek

UNIVERZITA KARLOVA

FAKULTA SOCIÁLNÍCH VĚD

Institut politologických studií

Katedra politologie

Komparace zvláštních administrativních oblastí ČR

Bakalářská práce

Autor práce: Vítek Kořínek

Studijní program: Politologie

Vedoucí práce: PhDr. Michael Romancov, Ph.D.

Rok obhajoby: 2024

Prohlášení

1. Prohlašuji, že jsem předkládanou práci zpracoval samostatně a použil jen uvedené prameny a literaturu.
2. Prohlašuji, že práce nebyla využita k získání jiného titulu.
3. Souhlasím s tím, aby práce byla zpřístupněna pro studijní a výzkumné účely.
4. Při přípravě této práce autor použil **překládací aplikaci DeepL** za účelem **přeložení anglických zdrojů do českého jazyka**. Po použití tohoto nástroje/služby autor obsah podle potřeby zkontroloval a upravil a přebírá plnou odpovědnost za obsah publikace.

Bibliografický záznam

KOŘÍNEK, Vitek. *Komparace zvláštních administrativních oblastí ČLR*. Praha, 2024, 83 s. Bakalářská práce (Bc.). Univerzita Karlova, Fakulta sociálních věd, Institut politologických studií, Katedra politologie. Vedoucí bakalářské práce PhDr. Michael Romancov, Ph.D.

Rozsah práce: 130 681, tj. 73 normostran

Abstrakt

Bakalářská práce se zaměřuje na zvláštní administrativní oblasti (ZAO) ČLR Macao a Hongkong, přičemž je rozdělena na dvě případové studie a závěrečnou komparaci těchto studií. Cílem práce je zjistit, zdali hrozí ztráta vysokého stupně autonomie a jedinečnosti jednotek. Zvláštní administrativní oblasti převzali po koloniální správě systém řízený výkonnou mocí a místní instituce se tedy v nemálo ohledech inspirovali právě institucemi portugalskými či britskými. Z toho důvodu se případové studie zabývají nejprve koloniálním obdobím, na které navazuje část pojednávající o čínsko-portugalských a čínsko-britských prohlášeních. Na tvorbě jednotek se totiž podílela nejen ČLR, ale i samotné mateřské země, díky kterým získali kolonie svoji jedinečnost. Ta pramenila ze systému řízeného výkonnou mocí, který byl nehledě na zdánlivou nedemokratičnost schopen efektivního a v jádru liberálního vládnutí založeného na západních právních tradicích. Práce pro posouzení jedinečnosti institucí obsahuje extraktivně-inkluzivní škálu, díky níž je autor schopen zařadit instituce jednotek buď jakožto moc hromadící (extraktivní) či rovnost podporující (inkluzivní). Po vypsání historie jsou koloniální instituce zařazeny jakožto extraktivně-inkluzivní (střed škály). Stav institucí ZAO k roku 2023 je zjištěn pomocí zkoumání přijatých zákonů a následné reakce obyvatel v podobě demonstrací, přičemž je brána v potaz i identita místních obyvatel. Po analyzování současné politické situace jsou instituce obou administrativních oblastí označeny za extraktivní s inkluzivními prvky, což implikuje větší hromadění moci a menší rovnost ve společnosti.

Abstract

The bachelor thesis focuses on the Special Administrative Regions (SARs) of the PRC, Macao and Hong Kong, and is divided into two case studies and a final comparison of these studies. The aim of the thesis is to determine whether the high degree of autonomy and uniqueness of the units is at risk of being lost. The special administrative regions have taken over from the colonial system of executive-controlled administration, and local institutions have thus in no small measure been inspired by Portuguese or British institutions. For this reason, the case studies deal first with the colonial period, followed by a section on the Sino-Portuguese and Sino-British declarations. Indeed, not only the PRC but also the mother countries themselves were involved in the creation of the units, which gave the colonies their uniqueness. This stemmed from an executive-led system that, despite its apparent undemocratic nature, was capable of effective and, at its core, liberal governance based on Western legal traditions. To assess the uniqueness of the institutions, the work includes an extractive-inclusive scale, through which the author is able to classify the institutions of the units as either power-accumulating (extractive) or equality-promoting (inclusive). After listing the history, colonial institutions are classified as extractive-inclusive (middle of the scale). The state of the SAR institutions as of 2023 is established by examining the laws passed and the subsequent response of the population in the form of demonstrations, taking into account the identity of the local population. After analysing the current political situation, the institutions of both administrative areas are identified as extractive with inclusive elements, implying a greater accumulation of power and less equality in society.

Klíčová slova

Zvláštní administrativní oblasti Čínské lidové republiky, komparace, systém řízený výkonnou mocí, jedinečnost, vysoký stupeň autonomie, kolonie, demonstrace

Keywords

Special administrative regions of the People's Republic of China, comparison, executive-controlled system, uniqueness, high level of autonomy, colonies, demonstration

Title / Název Práce

Komparace zvláštních administrativních oblastí ČLR

Comparison of Special administrative regions of PRC

Poděkování

Zde bych chtěl uvést veliké poděkování vedoucímu práce doktoru Romancovi především za jeho kreativní nápady a často potřebnou kritiku. Také děkuji za rychlou zpětnou vazbu a za značnou flexibilitu. Dále bych chtěl poděkovat mé rodině za podporu při psaní a Kateřině Zikešové za prospěšné konzultace.

Obsah

Úvod	11
Metodologie	12
Teorie	13
Zdroje informací	14
Macao 1.	18
Historie Macaa až do konce 19. století 1.1	18
Vznik portugalského osídlení 1.1.1	18
Brána do Orientu 1.1.2.....	19
Transformace Macaa během 19. století 1.1.3	21
Čínsko-portugalská vyjednávání 1.2.....	23
Období světových válek 1.2.1	23
Světový trend dekolonizace 1.2.2	23
Obnovení diplomatických vztahů 1.2.3	24
Společná deklarace ČLR a Portugalska k otázce Macaa 1.2.4	25
Struktura politického systému v době před předáním ČLR 1.2.5.....	27
Zvláštní administrativní oblast ČLR Macao 1.3	27
Období po předání 1.3.1	27
Demonstrace od doby vzniku ZAO ČLR Macao 1.3.2	30
Udrží si ZAO ČLR Macao vysoký stupeň autonomie a zároveň svoji jedinečnost? 1.3.4	33
Hongkong 2.	36
Historie Hongkongu až do konce 19. století 2.1	36
Vznik osídlení 2.1.1	36
Britská přítomnost 2.1.2.....	36
Politický systém Hongkongu 2.1.3	39
Druhá opiová válka 2.1.4.....	40
Nová teritoria 2.1.5	40
První polovina 20. století 2.2	41
Období světových válek 2.2.1	41
Komunistická revoluce v Číně 2.2.2	42
Druhá polovina 20. století 2.3.....	43
Čínská identita 2.3.1.....	43
Otázka Hongkongu 2.3.2	44
Čínsko-britská vyjednávání 2.3.4.....	44
Základní zákon 2.3.5.....	46
Zvláštní administrativní oblast ČLR Hongkong 2.2	48
Období po předání 2.2.1	48
Demonstrace od doby vzniku ZAO ČLR Hongkong 2.2.2.	50
Udrží si ZAO ČLR Hongkong vysoký stupeň autonomie a zároveň svoji jedinečnost? 2.2.3	53
Komparace 3.	56
Koloniální jednotky před předáním ČLR 3.1.....	56
Macao 3.1.1.....	56
Hongkong 3.1.2.	57
Portugalská a britská správa kolonií 3.1.3.....	58
Zvláštní administrativní oblasti ČLR 3.3.....	60
Identita 3.3.1	60

Demonstrace 3.3.2	61
Současný stav zvláštních administrativních oblastí ČLR 3.3.3	64
Závěr.....	68
Conclusion.....	72
Použitá literatura	76
Primární zdroje	76
Sekundární zdroje	77
Internetové zdroje	80
Seznam grafů.....	83

Úvod

Macao a Hongkong, dvě bývalé kolonie Portugalska a Velké Británie, spadají v současné době pod Čínskou lidovou republiku (ČLR). Na konci 90. let 20. století se z nich staly zvláštní administrativní oblasti (ZAO) ČLR, přičemž si díky svému historicky jedinečnému postavení dokázaly udržet vysoký stupeň samosprávy. Tyto oblasti mají dle čínsko-portugalských a čínsko-britských prohlášení právo na samosprávu v oblasti administrativy, ekonomiky, školství a kultury. Nemohou však žádným způsobem zasahovat do své zahraniční politiky a spravování armády či obrany oblasti. Slovy Teng Siao-pchinga se jedná o vztah jedné země, dvou systémů,¹ přičemž cílem tohoto principu je efektivní a postupná integrace jednotek do pevninské Číny. Oblasti si dle Základních zákonů (sloužících jako konstituce ZAO) mají udržet kapitalistický systém, vysoký stupeň autonomie a zároveň historickou jedinečnost, a to po dobu 50 let od předání.^{2 3} Autorova teze pokládá výzkumnou otázku, zdali si jednotky udrží vysoký stupeň autonomie a zároveň svoji jedinečnost. Autor tedy předpokládá, že ČLR buď ignorovala uzavřená prohlášení o daných jednotkách, anebo využila skulin v Základních zákonech jednotek k ovlivnění jejich politického prostředí. Základní zákony totiž definovaly jednotlivé články často velice široce a zanechaly tak manévrovací prostor pro čínský výklad zákonů. V původní tezi bakalářské práce bylo dále uvedeno, že práce zjistí, zdali po konci platných prohlášení hrozí přeměna zvláštních administrativních oblastí na čínskou metropoli. Tato otázka však nebyla zahrnuta ve výzkumné otázce a bakalářská práce se kvůli nedostatečným zdrojům ubírala jiným směrem. Odpověď na tuto otázku tedy není zahrnuta v bakalářské práci.

Práce je přínosná pro obor politologie a mezinárodních vztahů díky rozebrání politické evoluce jednotek napříč historií, kdy zvláštní pozornost je věnována místním vládním institucím. Ty autor analyzuje pomocí unikátní extraktivně-inkluzivní škály vytvořené na základě díla D. Acemogly a J.A. Robinsona. Tito autoři definovali extraktivní instituce jakožto orgány, ve kterých dochází k hromadění moci kvůli úzké vládnoucí skupině, což dále způsobuje politickou a ekonomickou nerovnost ve společnosti.

¹ One Country, Two Systems is the Most Ingenious Vision, Ministry of Foreign Affairs of the People's Republic of China, navštíveno 12/4/2024,

https://www.mfa.gov.cn/eng/topics_665678/zggcdwjjw100ggs/gg/202208/t20220826_10754252.html

² The Basic Law, Constitutional and Mainland Affairs Bureau, navštíveno 12/4/2024,
<https://www.cmab.gov.hk/en/issues/basic2.htm>

³ Basic Law of the Macao Special Administrative Region of the People's Republic of China, Government Printing Bureau, navštíveno 15/4/2024,

https://web.archive.org/web/20051125202641/http://imprensa.macao.gov.mo/bo/i/1999/leibasica/index_uk.asp

Instituce inkluzivní jsou dle zmíněných autorů naopak spojeny se svobodnými volbami, čímž podporují přerozdělení moci ve společnosti a částečně tak podřizují chod orgánu místním občanům. Inkluzivní instituce tak podporují nejen rovnost ve společnosti, ale i konkurenceschopnost daného trhu. Práce dle vytvořené škály určí typy jak koloniálních, tak především současných institucí a dle výsledku se pokusí zhodnotit, zdali si jednotky udrží vysoký stupeň autonomie a zároveň svoji jedinečnost. Popsání koloniálních jednotek a institucí je pak klíčové k porozumění vztahu mezi mateřskými zeměmi kolonií a pevninskou Čínou, a to především v období vyjednávání, z něhož vzniklé smlouvy definovaly budoucnost jednotek. Portugalsko a Británie totiž spoluutvářelo současný politický systém ZAO, který byl založen na struktuře koloniální správy. Na základě popsání mezinárodních jednání a smluv mezi koloniálními mocnostmi a Čínou je rozebráno fungování současného systému zvláštních administrativních oblastí a to až do roku 2023. Z tohoto fungování je dále zjištěno, zdali zdejší politické prostředí operuje v souladu se Základními zákony jednotek.

Po zjištění současného stavu ZAO práce přechází v závěrečnou komparaci, kde autor stručně představí stav jednotek před i po předání ČLR. Z výsledného vývoje jednotek pak autor odpovídá na výzkumnou otázku, přičemž komparace porovnává jak politické systémy ZAO, tak i místní identity a s nimi spojené demonstrace. Díky všem těmto proměnným je zhodnocený stav institucí ZAO, z něhož je zároveň odvozena míra autonomie i jedinečnost zkoumaných jednotek od doby předání ČLR. Práce tak rozšiřuje českou i zahraniční diskuzi o Macau a Hongkongu jakožto jednotkách spadajících pod stejné administrativní dělení, přičemž se v analýze bere v potaz i jejich odlišná koloniální historie.

Metodologie

Autor zvolil pro práci generalizující komparaci, která mimo rozdílů vyhledává i podobnosti.⁴ S její pomocí porovnává dvě případové studie, přičemž první je zaměřená na ZAO Macao a druhá na ZAO Hongkong.

V případových studiích je nejdříve popsána historie jednotek od počátků koloniální správy s důrazem na politický systém jednotek a typ vlády. Po stručném vývoji kolonií je navázáno na čínsko-portugalská a čínsko-britská vyjednávání, kde je popsán průběh a výsledek jednotlivých jednání. Stejně jako částí práce je poté analýza samotného fungování zvláštních administrativních oblastí, kdy se autor soustředí na období po předání jednotek ČLR až do roku 2023. Chod nové administrativy je dále zkoumán za pomoci fungování a dodržování

⁴ A. A. van den Braembussche, "Historical Explanation and Comparative Method: Towards a Theory of the History of Society." *History and Theory* 28, no. 1 (1989): 1–24.

Základních zákonů (ZK). Ke zjištění míry dodržování ZK jsou použity především protivládní demonstrace, které jsou značně ovlivněny identitou místních obyvatel. Z výsledku je následovně odvozen extraktivně-inkluzivní poměr vládních institucí.

V poslední části práce je vypracována závěrečná komparace porovávající dvě případové studie. Na začátku komparace je stručně popsán stav jednotek před předáním a je tak vytvořen určitý obraz tehdejších administrativ a jejich pravomocí, na kterých měly být ZAO částečně založeny. V následující části je poté porovnána občanská identita jednotlivých oblastí, jenž je dále opětovně navázána na protivládní demonstrace.

Za pomoci generalizující komparace tedy autor porovnává všechny zkoumané proměnné nehledě na jejich odlišnost.⁵ Právě vyhledávání podobností je velice důležité, jelikož cílem práce není pouze zjistit rozdíl mezi dvěma zkoumanými subjekty, jakožto spíše popsat jejich transformaci po uzavření britsko-čínských a portugalsko-čínských prohlášení nehledě na míru odlišnosti. Subjekty se tedy po předání ČLR mohly vyvíjet relativně podobně, ale naopak i odlišně.

Analýza společných, ale i odlišných znaků slouží autorovi k provedení co nejaktuálnější komparace ZAO. Práce tak rozšiřuje především českou odbornou diskuzi na toto téma, jelikož jediná podobná práce z roku 2019 (Synková, D.)⁶ pojednává o uspořádání a chodu koloniálních jednotek, nikoliv ZAO. Mezinárodní diskuzi pak práce obohacuje díky svému komparativnímu zaměření na autonomii ZAO, které je aktuální a poskytuje tak prostor a podněty pro další možné výzkumné práce. Tato komparace tedy rozšiřuje povědomí o chodu zvláštních administrativních oblastí ČLR, přičemž poukazuje na jejich společné i odlišné rysy politického prostředí a zároveň odpovídá na otázku, zdali si ZAO udrží vysoký stupeň autonomie a jedinečnosti.

Teorie

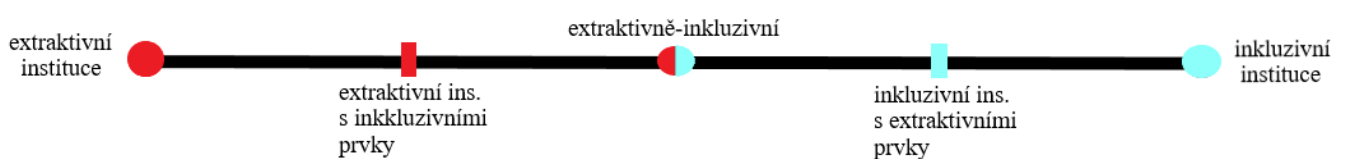
V základním zákoně zvláštních administrativních oblastí ČLR je uvedeno, že si jednotky udrží vysoký stupeň autonomie po dobu 50 let. Autonomii lze obecně chápat jakožto řízení interních politických, ekonomických a sociálních záležitostí. Dané prostředí nesmí ovlivňovat žádná cizí politická síla, ani jiná centrální vláda. Země s vlastní autonomií mají zároveň i vlastní zákonodárství, ctící zákony dané země. Pro zjištění míry zdejší autonomie jsem zvolil

⁵ Ibid

⁶ SYNKOVÁ, Dominika. *Hongkong a Macao – komparace zvláštních politicko-geografických jednotek*. Bakalářská práce (Bc.). Západočeská univerzita v Plzni, Fakulta filozofická, Katedra politologie a mezinárodních vztahů. Vedoucí bakalářské práce PhDr. David Šanc, Ph.D.

teoretický přístup z knihy „Proč národy selhávají: Původ moci, Blahobytu a Chudoby " od Daron Acemogly a Jamese A. Robinsona. Dílo popisuje ovlivňování států skrze politické či ekonomické instituce. Tyto instituce autoři rozdělili na 2 typy – inkluzivní a extraktivní. Inkluzivní instituce nehromadí moc u pouhé skupiny či jednoho člověka, naopak poskytují politickou svobodu. Občané se tak skrze volby a další prvky mohou podílet na vládních činnostech a spoluutváření místního politického prostředí. Tyto instituce jdou ruku v ruce s konkurenceschopností a rovností ve společnosti. Inkluzivní instituce zároveň respektují zákony právního státu a zajišťují tak demokratické fungování dané země. Instituce extraktivní moc naopak koncentrují do rukou úzkého okruhu lidí, přičemž tím narušují místní politické prostředí. Snahy o zapojení do politického života tím jsou značně eliminovány, čímž je ovlivněna i celková rovnost mezi obyvateli. Bez rovnosti není ani konkurenceschopnost, natož inovace. Státy s extraktivními institucemi mají zároveň často omezenou možnost svobodně volit.⁷ Autoři samotní přišli pouze s teoretických východiskem, přičemž extraktivní a inkluzivní instituce již dále nerozdělovali. Pro účely této bakalářské práce byla tedy vytvořena škála s extraktivními institucemi v pravé části a inkluzivními institucemi v části levé. V samotném středu se nachází exkluzivně-inkluzivní instituce, tedy instituce obsahující prvky obou typů. V případě, že extraktivní instituce vykazuje pouze určité inkluzivní prvky ji lze umístit doleva od středu, přičemž inkluzivní instituce s určitými extraktivními prvky by byla umístěna doprava od středu.

Graf č. 1 - Extraktivně-inkluzivní škála



Zpracovatel škály – autor, zdroj dat: Daron Acemoglu a James A. Robinson.⁸

Zdroje informací

V práci byly použity primární, sekundární a dále také internetové zdroje. Z primárních zdrojů autor využil Základní zákony ZAO a čínsko-portugalská či čínsko-britská společná prohlášení.

⁷ Daron Acemoglu, James A. Robinson, Why nations fail: the origins of power, prosperity, and poverty. (London: Profile Books, 2013) 88-96

⁸ Ibid

Internetové zdroje sloužily především k doplnění informací ohledně současných stavů ZAO, jelikož odborných publikací pojednávajících o současném stavu Macaa a Hongkongu je jen omezené množství. Právě díky novinovým článkům či stránkám spravovaných vládami daných jednotek mohl autor získat co nejnovější informace o stavu jednotek a místních institucí k roku 2023. Pro většinu práce pak byly použity zdroje sekundární, představující odborné knihy či články z vědeckých časopisů.

Sekundární zdroje popisující historii Macaa jsou relativně obsáhlé. Značná část z nich je však napsaná pouze Portugalsky, a proto počet anglicky psaných zdrojů není úplně vysoký. Z českých zdrojů je vhodná pro použití pouze kniha *Stručná historie států, Macao (Klíma, 2012)*⁹, jenž popisuje historii portugalské kolonie jakožto úspěšné jednotky nehledě na její malou rozlohu. Autor zároveň dává důraz na efektivitu portugalského přístavu, jenž byl skoro ze všech stran obklopen mořem a pro malý evropský stát tak představoval snazší cestu oproti zabírání rozsáhlých území ve vnitrozemí. Historií Macaa se dále velmi stručně zaobírá dílo *Historical dictionary of Hong kong & Macau* (Roberts, 1992)¹⁰, jenž zároveň poskytuje konkrétní zdroje na daná období koloniálních správ obou jednotek. Další důležitou prací je *The internationalization of an historical autonomy* (Cardinal, 2008)¹¹. Ta poskytuje jak stručnou historii Macaa se zaměřením na popis politických institucí a míru autonomie, tak i popsání čínsko-portugalského společného prohlášení společně s interpretací Základního zákona. Práce dále podporuje tvrzení bakalářské práce ohledně označení koloniálních institucí před předáním ČLR za extraktivně-inkluzivní, díky čemuž se dílo částečně podílí na zodpovězení výzkumné otázky. Jako další byla využita kniha *Portugal, China and the Macau Negotiations, 1986-1999* (Mendes, 2013)¹², jenž se zaměřuje výhradně na období čínsko-portugalských vyjednávání. Na samotné zvláštní administrativní oblasti se poté zaměřuje dílo *Macau 20 years after the handover: Changes and challenges under "One Country, Two Systems* (Jeong, 2020)¹³, které důkladně popisuje 20leté období po předání ČLR. Tato kniha společně s dalšími články představuje hlavní zdroj současného stavu Macaa a místního politického prostředí. Mezi zmíněné články patří *Protests in Macao Under Chinese Sovereignty: Against the State or for*

⁹ Klíma, Jan, *Stručná historie států, Macao* (Praha: Nakladatelství Libri, 2012)

¹⁰ Elfed Vaughan Roberts, Sum Ngai Ling, Peter Bradshaw, *Historical dictionary of Hong kong & Macau* (Metuchen: Scarecrow Press, 1992)

¹¹ Paulo Cardinal, *Macau: The internationalization of an historical autonomy*, *Boletín: Mexicano de Derecho Comparado* 41 (122) (2008): 637-689.

¹² Carmen Amado Mendes, *Portugal, China and the Macau Negotiations, 1986-1999* (Hong Kong: Paramount Printing Co., 2013)

¹³ Meng U Jeong, *Macau 20 years after the handover: Changes and challenges under "One Country, Two Systems"* (New York: ROUTLEDGE, 2020.)

the State? (Kwong, 2023)¹⁴ a *Building National Identity in Hong Kong and Macao* (Chou, 2010)¹⁵, přičemž první hluboce rozebírá téma demonstrací, konkrétněji jejich počet, cíle či důvody vzniku. S tím poté souvisí článek druhý, který popisuje identity ZAO a jejich vliv na chod jednotek. S pomocí jednoho z nejnovějších článků *Macau and Hong Kong: Convergence or Divergence? An Analysis of the 2023 Macau National Security Law* (Zhu, 2024) poté práce popisuje implementaci Zákona o národní bezpečnosti a jeho následné ovlivnění svobody obyvatel. Tento článek výrazně podporuje výsledek analýzy bakalářské práce, jelikož právě přijetí Zákona o národní bezpečnosti posunulo instituce obou jednotek do pozice extraktivních institucí s určitými inkluzivními prvky.

Pro historii Hongkongu byla nejvíce využita kniha *A Concise History of Hong Kong* (Carroll, 2007)¹⁶, jenž velice dopodrobna zkoumá jak vznik britského osídlení, tak i jeho vývoj, stav polických institucí a čínsko-britská vyjednávání. Pro podrobnější zkoumání průběhu opiových válek byla použito dílo *The lion and the dragon: Britain's opium wars with China, 1839-1860* (Simner, 2019). Důležité informace poskytly dále díla *History of Hong Kong* (Endacott, 1958)¹⁷ a *Historical and statistical abstract of the Colony of Hongkong 1841-1920* (Government of Hong Kong, 1922)¹⁸, přičemž druhá kniha sepsaná přímo hongkongskou vládou obsahuje především důležitá data a statistiky. Pro období čínsko-britských vyjednávání byly následovně použity knihy *The Hong Kong reader: Passage to Chinese sovereignty* (Chan, 2016)¹⁹ a *Executive-Led Governance or Executive Power 'Hollowed-Out'—The Political Quagmire of Hong Kong* (Cheung, 2007)²⁰, které zároveň potvrzují autorovo označení britské administrativy jakožto extraktivně-inkluzivní. Pro období po vzniku ZAO je dále využit článek *The lack of sovereignty, the Umbrella Movement, and democratisation in Hong Kong* (Ortmann, 2016),²¹ který popisuje především skupinu Umbrella Movement a její boj za demokracii, přičemž článek potvrzuje autorovo zjištění, že boj za hongkongskou demokracii byl víceméně beznadějný. Pořádání demonstrací zároveň nakonec přispělo k přijetí Zákona

¹⁴ Ying-ho Kwong, Mathew Y. H. Wong. "Protests in Macao Under Chinese Sovereignty: Against the State or for the State?" *Journal of Contemporary Asia*, (2023)

¹⁵ Bill K.P. Chou, *Building National Identity in Hong Kong and Macao*, East Asian policy Volume 2, Number 2 (duben-červen 2010)

¹⁶ John M. Carroll, *A Concise History of Hong Kong* (USA: Rowman and Littlefield Publishers INC, 2007)

¹⁷ George B. Endacott, *History of Hong Kong* (London: Oxford University Press, 1958)

¹⁸ Government of Hong Kong, *Historical and statistical abstract of the Colony of Hongkong 1841-1920* (Hongkong: Noronha & Company, 1922)

¹⁹ Ming K. Chan and Gerard A. Postiglione, *The Hong Kong reader: Passage to Chinese sovereignty* (London: Routledge, 2016),

²⁰ Anthony B.L. Cheung, Executive-Led Governance or Executive Power 'Hollowed-Out'—The Political Quagmire of Hong Kong, *Asian Journal of Political Science* 15:1 (2007)

²¹ Stephan Ortmann, *The lack of sovereignty, the Umbrella Movement, and democratisation in Hong Kong*, *Asia Pacific Law Review*, 24:2 (2016)

o národní bezpečnosti. Tento proces byl popsán díky článku *The National Security Law: political and social effects on the governance of the Hong Kong Special Administrative Region* (Lau, 2021)²², přičemž podporuje tvrzení bakalářské práce o značném zhoršení rovnosti ve společnosti po přijetí daného zákona. Z toho poté stejně jako u Macaa vyplývá, že se hongkongské instituce změnily díky přijetí zákona v extraktivní s inkluzivními prvky.

²² S.-k. Lau, "The National Security Law: political and social effects on the governance of the Hong Kong Special Administrative Region", *Public Administration and Policy: An Asia-Pacific Journal*, Vol. 24 No. 3 (2021)

Macao 1.

Historie Macaa až do konce 19. století 1.1

Vznik portugalského osídlení 1.1.1

Historie zdejšího osídlení sahá až do 13. století, kdy se zde usadili stoupenci dynastie Jižních Sungů po vítězství nad Yuanskou dynastií. První náznaky přímořského obchodu se pak objevily díky rybářům nazývaným Hoklo, kteří obchodovali na pobřeží v jižních provinciích. Až s příchodem Portugalců však započala cesta Macaa jakožto významného obchodního střediska.²³

Portugalci se do této oblasti dostali díky plavbě Vasco de Gamy do indického Goa v roce 1498. Díky této nově objevené námořní cestě Portugalci objevili malajskou Malakku, z níž se stala základna pro další expanzi. V roce 1513 pak portugalský kapitán přistál v zátocě Tuen Mun, kde započal vůbec první neoficiální obchod s Číňany. Po 4 letech se dostavil první portugalský velvyslanec s cílem posunout čínsko-portugalské obchodní vztahy konečně na oficiální rovinu.²⁴ Portugalskou vidinu spolupráce však poslal ke dnu portugalský pirát, který bez povolení v roce 1519 zakotvil v Tamau. To byl ostrov nacházející se v ústí Perlové řeky, což z něj činilo perfektní místo pro napadání okolo projíždějících čínských obchodníků. Díky většímu počtu děl neměl s čínskými loděmi sebemenší problém. Od této chvíle začali však Číňané považovat Portugalce za piráty – označovali je jako „Folanki“. Peking následně zakázal Portugalcům další obchodování a vypudil je z Tamau. Portugalsko-čínské vztahy tak nezačaly úplně šťastně. Portugalský vyslanec pracující na novém spojení dorazil do Pekingu až v roce 1521, přičemž byl okamžitě uvězněn a následně i popraven.²⁵

Ziskový obchod s Čínou však Portugalce lákal víc a víc, a tak začali vyhledávat novou základnu v jižních provinciích. V roce 1535 pak připluli k malému ostrovu v deltě perlové řeky s názvem Lampacao, přičemž jim bylo díky podplacení místních úředníků dovoleno spočinout v Macau (se starým názvem Haochingol). Následně v roce 1553 pod záminkou „vysušení mokrého nákladu“ postavili na pobřeží obchodní sklady. V roce 1557 pak Portugalci konečně získali povolení založit zde své vlastní osídlení. Pomohli totiž Číňanům ochránit zdejší pobřežní vesnice před útoky sousedních pirátů wako, čímž se konečně stali jejich partnery. Svoji hlavní novou základnu pojmenovali podle místního označení zátoka u chrámu A ma,

²³ Elfed Vaughan Roberts, Sum Ngai Ling, Peter Bradshaw, *Historical dictionary of Hong kong & Macau* (Metuchen: Scarecrow Press, 1992), 277.

²⁴ Elfed Vaughan Roberts, *Historical dictionary of Hong kong & Macau*, 278.

²⁵ Jan Klíma, *Stručná historie států, Macao*, (Praha: Nakladatelství Libri, 2012), 15-17.

v kantonštině A Ma Gao – z čehož vznikl pozdější název Macao. Portugalci se tak zavázali pravidelně platit tribut za pronájem Macaa.²⁶

V roce 1573 Čína v reakci na portugalskou přítomnost nechala vystavět „Border Gate“ s cílem kontrolovat průtok zboží a osob. Postavena byla pouze jediná brána, a to na nejužším místě na severní části poloostrova. Čína tímto činem rozkymácela misky vah a o něco více si ustálila kontrolu nad Macaem.²⁷

Oficiální smlouva o pronájmu byla podepsána až v roce 1582, kdy se Čína a Portugalsko dohodly na nájemném ve výši 500 taelů stříbra²⁸. Dále Čína každoročně získávala 20 000 taelů stříbra za celní poplatky. Macao se tak stalo jedním z nejvíce aktivních přístavů pro mezinárodní obchod mezi Západem a Orientem. Portugalsko začalo díky správě tohoto námořního uzlu dominovat v obchodu s Čínou.²⁹

Jedna z prvních věcí, která přišla společně s Portugalci bylo náboženství. V roce 1568 vstoupil na čínskou půdu první biskup Dom Melchior Carneiro, přičemž již o 13 let později byl přidělen portugalskému osídlení první Macajský biskup Leonardo de Sa. Z přístavního města se tak stalo zároveň i sídlo křesťanství, přičemž se mu začalo přezdívat město božího jména.³⁰

V roce 1583 pak byla zřízena senátní rada, později nazývaná zkráceně Senado. Tato obecní správa se však soustředila především na chod města a Portugalsko tedy nemělo žádného politického zástupce, který by přijímal rozkazy přímo z Lisabonu.³¹ To se změnilo až v roce 1623, kdy se zvětšila potřeba obrany města kvůli narůstajícím útokům Nizozemců – byla zřízena pozice Macajského guvernéra. Zřízení této pozice bylo nejen praktického odůvodnění, ale důležitá byla i symbolika. Pouhá existence portugalského guvernéra představovala pro Čínu nebezpečí a ohrožení jejich suverenity v Macau.³²

Brána do Orientu 1.1.2

Okolo roku 1620 mělo město cca 20 000 obyvatel, z nichž většinu tvořili etničtí Číňané. Macao se rychle rozvíjelo a jakožto obchodní středisko se slabou konkurencí generovalo značné výnosy. Tento monopol odebíral obchodní příležitosti dalším evropským mocnostem. Z toho

²⁶ Elfed Vaughan Roberts, *Historical dictionary of Hong kong & Macau*, 278

²⁷ Carmen Amado Mendes, *Portugal, China and the Macau Negotiations, 1986-1999* (Hong Kong: Paramount Printing Co., 2013) 10

²⁸ Tael – čínská jednotka hmotnosti používající se při vážení stříbra. Jeden tael se rovnal 1,3 uncím stříbra

²⁹ Elfed Vaughan Roberts, *Historical dictionary of Hong kong & Macau*, 278-279

³⁰ Carneiro Leitao Melchior Nunes, *Biographical Dictionary of Chinese Christianity*, navštíveno 15/1/2024, <https://bdconline.net/en/stories/nunes-carneiro-leitao-melchior>

³¹ Carmen Amado Mendes, *Portugal, China and the Macau Negotiations, 1986-1999*, 10.

³² Paulo Cardinal, *Macau: The internationalization of an historical autonomy*, *Boletín: Mexicano de Derecho Comparado* 41 (122) (2008): 640-641.

důvodu tomu se Nizozemci a Britové pokoušeli v následujících třech stoletích o ovládnutí Macaa. Nizozemci se mezi roky 1622 až 1627 účastnili několika námořních bitev s Portugalci. Úspěch se však nedostavil, a tak byli nuceni obrátit svou pozornost do jiného regionu, konkrétně na Tchaj-wan.³³ Britové však na rozdíl od Nizozemců nebyli schopni najít svoji vlastní profitabilní základnu, a tak Portugalsko roku 1654 udělilo Východoindické společnosti povolení usadit se v Macau.³⁴

Výnosnost Macaa byla závislá na dobře strukturované obchodní cestě vedoucí přes Malakku a portugalskou Gou. Toho využili dříve potupení Nizozemci a roku 1641 obsadili Malakku, čímž přerušili hlavní námořní trasu vedoucí do Macaa. Portugalská kolonie byla najednou izolovaná od své evropské domoviny a započalo tak první výrazně nejisté období. To dále podpořil ještě čínský dekret z roku 1640, který znemožnil Portugalcům provádět obchod v nedalekém Kantonu. V roce 1648 pak dala nová mandžuská správa okolního území vybudovat ve vesnici Čchien-šan (Bílý dům) armádní základnu schopnou pojmout 500 vojáků. Ty od té doby strážili nedaleko umístěnou „Barrier Gate“, kontrolující pohyb zboží a osob z a do Macau. Kolonie tak každý den usínala s vědomím, že přímo za jejich dveřmi existuje síla schopná vyplenění celého města. Místní čínské obyvatelstvo navíc spadalo pod mandžuskou jurisdikci.³⁵ Čína následovně v roce 1688 zřídila v Macau úřad zabývající se clením zboží, čímž se snažili podkopat guvernérovy pravomoci.³⁶

Portugalci tedy sice otevřeli bránu do Orientu, nedokázali si však dlouhodobě udržet její výhodné postavení – Čína si uvědomila, že pro ně malá evropská země nepředstavuje hrozbu. Na přelomu 17. a 18. století byla pozice Macau velice nelehká a samotní guvernéři brali spravování této kolonie spíše jako trest nežli jako znamení cti. V roce 1736 Macao dostalo dokonce čínského dozorce, který měl za úkol sledovat a zároveň povýšit životní úroveň místních čínských obyvatel (funkce byla vykonávána přes 60 let). S příchodem roku 1749 vstoupil v účinnost nový trestní zákoník, který platil i v okolní Číně – nevztahoval se však jen na Číňany, ale tentokrát i na bělochy.³⁷

Roku 1783 byly díky Královskému výnosu značně zvětšeny guvernérovy pravomoci, a to na úkor místního Senado, které po výnosu třímalo už jen poradní status. V případě, že by se však Senado nemohlo s guvernérem dohodnout, měl místní biskup právo svolat všechny

³³ Elfed Vaughan Roberts, *Historical dictionary of Hong Kong & Macau*, 279-280.

³⁴ John M. Carroll, *A Concise History of Hong Kong* (USA: Rowman and Littlefield Publishers INC, 2007), 11.

³⁵ Jan Klíma, *Stručná historie států, Macao*, 35-39.

³⁶ Carmen Amado Mendes, *Portugal, China and the Macau Negotiations, 1986-1999*, 10.

³⁷ Jan Klíma, *Stručná historie států, Macao*, 43-47.

plnoprávné občany a vyzvat je k hlasování – hlasy z vítězné většiny by pak určily další postup.³⁸

Transformace Macaa během 19. století 1.1.3

Macao bylo sice od Evropy vzdálené na tisíce kilometrů, kvůli závislosti kolonie na své mateřské zemi ji však dění v samotné Evropě nemálo ovlivňovalo. S příchodem Napoleona Bonaparte, jakožto vládce Francie, se znovu zjevila britsko-francouzská nesnášenlivost. Britové se tak přirozeně chopili otěží a vedli ostatní evropské státy za vítězstvím proti napoleonské Francii. Portugalsko tahalo díky Methuenově smlouvě o hospodářské spolupráci z roku 1703 s Velkou Británií za jeden provaz a s příplutím francouzské lodi v roce 1795 do Macaa tedy nastal problém. Britové vyslali své lodě z indické Goy, kterou společně s Portugalci spravovali, s cílem osvobodit Macao. Macajský guvernér sice nesouhlasil, ale místokrál z Goy mu dal přímý rozkaz. Roku 1802 se tedy Britové pokusili Macao obsadit. Se štěstím na Portugalské straně byl však v Evropě uzavřen mír právě mezi Británií a Francií. Britská loď tedy odplula a Macao zůstalo nějakou dobu bez přímého ohrožení. Po nějaké době se však válka v Evropě znovu vyostřila a byla tedy jen otázka času, kdy zdejší události ovlivní Macao.³⁹

V roce 1808 přišla první závažná konfrontace s Britským impériem. Pod záminkou obrany Portugalců před Francouzi chtěli vylodit 300 svých vojáků v Macau. Portugalský guvernér se obrátil na čínské úřady prefektury Chej-šan a ty mu sdělily, že pomoc Britů při obraně Macaa není v žádném případě nutná. Macao jakožto čínské dominium spadalo v záležitostech obrany pod čínskou armádu a ta by v případě útoku Francouzů náležitě zakročila. Portugalskému guvernérovi Lemosovi Fariovi tedy bylo výhrůžně doporučeno, aby Brity na břeh nepouštěl. Britové se naopak odvolávali na jejich spojenectví s Portugalskem a za použití dalších výhrůžek guvernérovi sdělili, že se nebojí použít sílu. Britské jednotky tedy nakonec opravdu byly vpuštěny, což se neobešlo bez čínské reakce – po 2 týdnech zastavila všechen zahraniční obchod v Kantonu. Očekávané výsledky se však nedostavily, a tak Číňané stáhli všechny pracovníky ze zdejších továren a zároveň utnuli dodávky jídla. Britové tak byli donuceni Macao opustit, a to bez jediného výstřelu. Od té doby již Britové do Macaa nezavítali a byli nuceni si vyhledat svoji vlastní námořní základnu – Hong Kong.⁴⁰

³⁸ Jan Klíma, *Stručná historie států, Macao*, 50-51.

³⁹ Klíma, Jan, *Stručná historie států, Macao*, 50-53.

⁴⁰ Austin Coates, *Macao and the British, 1637-1842: Prelude to Hong Kong* (Hong Kong: Hong Kong University Press, 2009), 96-101.

Díky britské drzosti se zableskla naděje ohledně čínsko-portugalské kooperace. Tato kooperace proti Britům však byla spíše výjimkou, jelikož Čína se nikdy nesmířila s Portugalskou přítomností. Administrativní a jurisdikční problémy byly všudypřítomné, a to i přes *de facto* portugalskou kontrolu nad městem, Čína stále do velké míry ovlivňovala životy místních obyvatel.

Další strategický tah, tentokrát ze strany Portugalska, nastal až v roce 1846 po zvolení nového guvernéra Joa Maria Ferreira do Amarala. Ten měl replikovat úspěch Britů v Hong Kongu a udělat tak z Macaa čistě portugalské teritorium s minimálním čínským vlivem. Pravomoci guvernéra se postupně rozšiřovaly, zatímco pravomoci Senada byly odpovídajícím způsobem omezeny. Jeho anti-čínská politika zahrnovala zdanění všech čínských subjektů působících v Macau, zrušení čínského celního úřadu v roce 1849 a zvětšení portugalského teritoria až k „Boder Gate“. Tyto kroky samozřejmě podnítily čínský nesouhlas a na guvernéra Amarala byl nedlouho poté spáchán atentát.⁴¹

V roce 1862 se začala projednávat Smlouva o přátelství a obchodu, přičemž smlouva by po konečné ratifikaci výrazně zvýhodnila Portugalsko. Z toho důvodu Čína dohodu neschválila. Macao tedy v této době bylo sice *de facto* součástí portugalských území, *de iure* jimi však Macao bylo stále jen spravováno. Bez oficiální smlouvy se zdejší portugalská suverenita udržovala díky již zajetým ekonomickým a politickým vlivům.⁴²

Dne 26. března 1887 byl konečně podepsán Lisabonský protokol, uznávající portugalskou suverenitu nad Macaem na blíže neurčenou dobu.⁴³ Spory nejen o hranice, ale i o celkovou otázku Macaa však pokračovaly až do nástupu portugalských vnitropolitických problémů.

V souhrnu tedy lze říct, že od začátku portugalské správy až do konce 18. století probíhala v Macau tzv. smíšená jurisdikce – pravomoci třímaly jak čínské, tak i portugalské orgány, přičemž Portugalci spravovali většinu macajského území (nebyla to úplná suverenita). Od konce 18. století se pak portugalský vliv začal postupně zvětšovat, až se z Macaa stala součást Portugalska jakožto oficiální kolonie. Ve druhé polovině 20. století však s trendem dekolonizace a obměnou politického prostředí v Portugalsku došlo k tentokrát již nevratnému přelivu sil na stranu Číny.⁴⁴

⁴¹ Elfed Vaughan Roberts, *Historical dictionary of Hong kong & Macau*, 280-281.

⁴² Carmen Amado Mendes, *Portugal, China and the Macau Negotiations, 1986-1999*, 6-7.

⁴³ Background Notes: Macau, August 1994, U.S. Department of State, navštíveno 14/12/2023, https://1997-2001.state.gov/background_notes/macau_0894_bgn.html

⁴⁴ Paulo Cardinal, *Macau: The internationalization of an historical autonomy*, 642.

Čínsko-portugalská vyjednávání 1.2

Období světových válek 1.2.1

Portugalsko i Čína hledaly na začátku 20. století způsob, jak vyřešit otázku Macaa. Obě země však spravovaly rozsáhlá území a potýkaly se s nemalými problémy. Příchod první světové války tak symbolizoval pro oba státy naději nové dohody pramenící z možného vítězství a zásluh v boji. Čína i Portugalsko bojovaly za Státy Dohody a tedy zvítězily. Čínsko-portugalské vztahy však i přesto zůstaly na bodu mrazu, a to především díky následující občanské válce v Číně. První světová válka tedy na otázku Macaa nepřinesla žádanou odpověď.⁴⁵

Během první poloviny druhé světové války zažilo Macao paradoxně období nemalého hospodářského růstu – po obsazení Hongkongu a Kantonu Japonskem se z Macaa stal jediný neutrální přístav v oblasti jižní Číny. Obchodní potenciál kolonie se značně zvýšil a neutrální Portugalsko si tak začalo připisovat nemalé zisky v období, kdy ekonomiky ostatních států balancovaly na hranici kolapsu. V roce 1943 zde následně Japonsko ustanovilo protektorát, přičemž se Macao do chodu války výrazněji nezapojilo.⁴⁶ Na začátku roku 1945 pouze Macao plánovalo dodat benzín pro japonská letadla, kvůli čemuž Američané zničili místní sklad s palivem.⁴⁷ Japonská nadvláda nakonec skončila chvíli před koncem druhé světové války v srpnu 1945.⁴⁸ Macajská otázka tak zůstala stále nezodpovězena, vítěz sousední občanské války v Číně měl však již brzy přinést odpověď.

Světový trend dekolonizace 1.2.2

Po ustanovení ČLR se komunisté několikrát pokusili navázat diplomatické vztahy s Portugalskem. Tehdejší portugalský diktátor však odmítal uznat ČLR jakožto legitimního mezinárodního aktéra a otázka Macaa tak zůstávala nevyřešena.⁴⁹ Kulturní revoluce ČLR v letech 1966 a 1967 pak ukázala nestabilitu portugalského režimu, jelikož portugalská administrativa ztratila kontrolu nad určitými částmi města. Již v této době tedy Portugalsko částečně ztratilo svou svrchovanost v Macau. Z pohledu Číny však Macao bylo vždy součástí

⁴⁵ Luís Pedro Cunha, "Macau between Republics: Neither War nor Peace (1914-1918)," e.Journal of Portuguese History 15 number 1(2017): 106-128.

⁴⁶ Background Notes: Macau, August 1994, U.S. Department of State, https://1997-2001.state.gov/background_notes/macau_0894_bgn.html

⁴⁷ Richard J. Garrett, *The Defences of Macau: Forts, Ships and Weapons Over 450 Years* (Hong Kong: Hong Kong University Press, 1 February 2010), 116.

⁴⁸ Ibid

⁴⁹ Carmen Amado Mendes, *Portugal, China and the Macau Negotiations, 17,25.*

jejího území. Tento fakt se také Čína nebála použít ve svůj prospěch – plánovala ho společně s Hongkongskou otázkou použít jako předstupeň znovuzískání Tchaj-wanu. V roce 1972 bylo navíc Macao odstraněno ze seznamu kolonií OSN, což poskytlo ČLR reálnou šanci získat Macao zpět pod svoji kontrolu.⁵⁰

Po následné změně režimu v Portugalsku v roce 1974 se navíc budoucnost Macaa odsunula na zadní kolej a tehdejší politický směr se zaměřil spíše na obnovení vztahů s ČLR. Znovuzískání vlády nad Macaem by v té době již bylo velmi pracné a tehdejší portugalské vládě to nepřišlo výhodné.⁵¹

V zájmu zlepšení mezinárodních vztahů Portugalsko 6. ledna 1975 označilo ČLR za pravého a jediného zastupitele čínských občanů. Po vítězné komunistické revoluci v Číně roku 1949 se totiž nacionalisté stáhli na nedaleký ostrov Taiwan. Čína tak najednou měla dvě zcela odlišné vlády a reprezentace a mezinárodní scéna si musela vybrat, koho podpoří. ČLR tak začala společně s macajskou otázkou řešit i otázku Tchaj-wanu, přičemž plánovali buď jeho úplné obsazení či alespoň získání částečné politické kontroly. Portugalsko tedy uznáním čínských komunistů definovalo Tchaj-wan jako součást ČLR. Macao se následně mělo stát středem vyjednávání až v čase, který obě vlády uznají za vhodný.⁵²

Ve druhé polovině 20. století Portugalsko hluboce zasáhl celosvětový trend dekolonizace. Jejich odchod z Východního Timoru a Afriky ovlivnil tamější politiku natolik, že Portugalsku chyběla iniciativa v jednáních s Čínou. Tato pasivita byla také způsobena politickým a ekonomickým vzestupem Číny. Portugalsko navíc sdílelo macajskou suverenitu s Čínou od 16. století až do roku 1999 a jejich vztahy tak byly ne vždy úplně růžové. Šance Portugalska zvítězit ve vyjednáváních s Čínou se zmenšovala s tím, jak Čína nabývala na moci a vnitrostátní stabilitě.

Obnovení diplomatických vztahů 1.2.3

Formální dvoustranná jednání započala v lednu 1978 v Paříži. Čína věřila, že její právo na spravování Macaa je větší, Portugalsko naopak chtělo po Číně uznání společné historie – Portugalsko v Macau v průběhu několika set let vytvořilo specifickou a jedinečnou kulturu. Dohromady označily Macao za historický stále přežívající problém, který je potřeba vyřešit. Oba státy postupovaly racionálně a zároveň byly nakloněné kompromisu. Čína odsouhlasila váhu portugalské minulosti v Macau a Portugalsko zase nevystupovalo proti čínské touze po

⁵⁰ Carmen Amado Mendes, *Portugal, China and the Macau Negotiations*, 33-34.

⁵¹ *Ibid.*, 8.

⁵² *Ibid.*, 25-26.

suverenitě. Přistoupením na čínsko-portugalské jednání tedy Portugalsko vlastně schvalovalo čínskou suverenitu nad historicky danou portugalskou enklávou. Macao samotné se zároveň nemělo šanci v jednáních obhajovat, ani za své obyvatele jiným způsobem lobovat.⁵³

Mezi lednem a červnem 1978 se uskutečnilo mnoho úspěšných jednání. Vše šlo sice pomalu, ale za to bez větších problémů, jelikož ani jedné straně nevadilo o něco déle zachovat současný stav věcí. Toto období symbolizoval přilet čínského velvyslance 10. června 1978 do Paříže, kde oficiálně navštívil portugalské velvyslanectví. Do té doby většina přímé komunikace s Čínou probíhala za zataženými závěsy, v utajených schůzkách bez diplomatů z ostatních zemí. Konečné podepsání o úspěšném navázání diplomatických vztahů proběhlo 8. února 1979. Obě země se zavázaly vzájemnému respektu suverénnosti, neovlivňování vnitrostátních záležitostí a podporování rovnosti. Portugalsko zároveň potvrdilo své dřívější tvrzení, konkrétně že Tchaj-wan spadá pod ČLR. Ve zmíněných jednáních tedy obě strany našly porozumění, označily Macao za území ČLR a domluvily se, že datum předání upřesní později až budou obě země připravené.⁵⁴

V Paříži se zároveň podepsal i velmi důležitý dokument *Acta Secreta* (na dokument se vztahovala mlčenlivost). V této smlouvě se Portugalci prezentovali jakožto ta slabší strana. Značně ustoupili Číně a předešlá jednání se tak díky tomuto dokumentu ukázala jako více úspěšná pro Čínu. Čína totiž Portugalsku nabídla právo na udržování samosprávy v Macau, a to kvůli čínské nepřipravenosti na převzetí Macaa. Portugalci však tuto šanci poslali k ledu, jelikož jejich zájem se v té době upínal především na domácí scénu. *Acta Secreta* zároveň zmenšila portugalský manévrovací prostor během schůzek mezi lety 1985-1987. Portugalci totiž předání potvrdili již v roce 1978, pouze neupřesnili, kdy se tomu tak má stát a jak vše proběhne. Portugalští diplomaté jednali navíc bez hlubší strategie a bez jasně vymezených cílů a argumentů. Roku 1987 tedy byla podepsána společná čínsko-portugalská deklarace označující Macao za území spadající pod Čínu. Portugalsko danou jednotku mělo pouze spravovat, a to do 20. prosince 1999.⁵⁵

Společná deklarace ČLR a Portugalska k otázce Macaa 1.2.4

Smlouva definuje přesný postup předání, a i následný politický systém a vztahy mezi Macaem a ČLR. Obě země se shodly, že nové určené uspořádání podpoří ekonomiku jednotky a zároveň ustálí místní politické prostředí. Do doby předání jednotky ČLR se Portugalsko mělo postarat

⁵³ Carmen Amado Mendes, *Portugal, China and the Macau Negotiations*, 29.

⁵⁴ *Ibid*, 29-30.

⁵⁵ Carmen Amado Mendes, *Portugal, China and the Macau Negotiations*, 34-35.

o zdejší administrativu takovým způsobem, aby zdejší ekonomika a blahobyt co nejvíce vzkvétaly. V momentě, kdy tato deklaráce vstoupila v platnost, se následně zřídila Čínsko-portugalská společná styčná skupina která měla za úkol kontrolovat a upravovat plnění společného prohlášení. Skupina měla rozhodovat a jednat v souladu s činnostmi důležitými pro znovuzískání suverenity pro ČLR.⁵⁶

Po předání jednotky ČLR se Macao mělo v souladu s článkem 31 Ústavy ČLR stát součástí jedné země, dvou systémů – jinými slovy se stane zvláštní administrativní oblastí (ZAO) ČLR a přijde tak především o schopnost regulovat své zahraniční vztahy a armádu. Udrží si však svoji vysokou míru autonomie, jelikož stále bude mít v rukou jak exekutivu, legislativu, tak i nezávislé soudy se schopností pravomocného rozsudku. Zároveň se legislativa i vláda bude skládat z místních obyvatel. ČLR má však právo jmenovat hlavního představitele Macaa, a to po skončení svobodných voleb v Macau. Další lidé ve vysokých úřednických pozicích budou nominováni šéfem administrativy Macaa a ČLR bude tyto nominanty dále posuzovat – na veřejné pozice macajské administrativy se mohou hlásit jak Portugalci, tak i další jiné národnosti.⁵⁷

Zákony a práva pak zůstanou v podstatě nezměněné – nezákonné je jakékoliv narušení osobních svobod a dále také svobody slova, tisku, shromažďování a demonstrace. Ekonomický a sociální systém zůstane také netknut, přičemž ČLR nebude vyžadovat po Macau žádné nově nastavené daně. Veřejný pořádek a jeho kontrola bude zároveň plně v rukou zvláštní administrativní oblasti.⁵⁸ Zásady a zákony zmíněné v této deklaraci jsou zároveň obsaženy v Základním zákoně zvláštní administrativní oblasti ČLR Macao a zůstanou tak nezměněny po dobu 50 let.⁵⁹

Stálý výbor Všečínského shromáždění lidových zástupců má však právo vykládat či upravovat Základní zákon, přičemž může zároveň odmítnout jakýkoliv přijatý zákon – včetně zákonů přijatých před rokem 1999.⁶⁰ ČLR si tak pojistila, že může v případě potřeby zasáhnout do chodu ZAO

⁵⁶ Joint Declaration of the Government of the People's Republic of China and The Government of the Republic of Portugal on the question of Macao, National Legislative Bodies / National Authorities, refworld, navštíveno 28/1/2024, <https://www.refworld.org/docid/3ae6b51fc.html>

⁵⁷ Ibid

⁵⁸ Ibid

⁵⁹ Ibid

⁶⁰ Ibid

Struktura politického systému v době před předáním ČLR 1.2.5

Jedinými politickými aktéry na území Macaa byli do konce tisíciletí guvernér a Zákonnodárné shromáždění. Dále měly určité pravomoci i orgány z Portugalska – konkrétně prezident, portugalská vláda a Shromáždění portugalské republiky. Ty se však do chodu jednotky zapojovaly jen minimálně a guvernér tedy zastupoval státní portugalské orgány, s výjimkou moci soudní. Držel v rukou jak exekutivu, tak i legislativu, přičemž mu byla při ruce Poradní rada, pomáhající aplikovat povinnosti a práva guvernéra. Moc výkonnou třímal jen a jedině on (Macao nemělo oficiální vládu) a z toho důvodu ji kvůli urychlení jednání mohl přenést na své podsekretáře. Moc zákonodárnou si již dělil se Zákonnodárným shromážděním. Členové tohoto shromáždění byli částečně voleni obyvatelstvem, přičemž způsob volby se dle času lišil. Z toho důvodu se Zákonnodárné shromáždění považovalo za nejvíce demokratický macajský orgán. Vedle moci zákonodárné měl orgán také možnost kontrolovat tamější politické prostředí.⁶¹

Politický systém byl tedy rozdělen mezi 2 orgány s cílem dosáhnout mezi nimi co největší vyrovnanosti. Guvernér měl však i tak značně větší pole působnosti.

Do tamější politiky se však posléze připojil ještě jeden aktér. Čínsko-portugalská společná styčná skupina měla za úkol spravovat a dohlížet na dodržování společného prohlášení, přičemž zároveň určovala nejefektivnější činitele potřebné pro znovuzískání suverenity z pozice ČLR. Skupina neměla žádným způsobem zasahovat do chodu portugalské správy. I přesto se však z fóra stal nejefektivnější orgán na kontrolu exekutivy. Ve skupině byly zároveň zastoupeny pouze mateřské země – Portugalsko a ČLR. Samotní obyvatelé Macaa zde tedy neměli své přímé zastoupení, a to se i promítalo do samotného chodu instituce. Na jedné lodi tedy stála Čínsko-portugalská společná styčná skupina, na druhé pak guvernér a Zákonnodárné shromáždění. V praxi to nastartovalo rozpad autonomie jednotky a stále se zvětšující vliv ČLR.⁶²

Zvláštní administrativní oblast ČLR Macao 1.3

Období po předání 1.3.1

Po předání Macaa ČLR dostali lidé novou naději. Ekonomika Macaa totiž v 90. letech 20. století zažívala recesi – ta byla spuštěna jak asijskou finanční krizí, tak i místním mikro ekonomickým prostředím, které je lehké ovlivnitelné, a tudíž křehké vůči globálním trendům. Macau mělo zároveň pouze jedinou společnost s povolením místní vlády provozovat kasina (STDM). Kvůli tomuto monopolu zde vzkvétala korupce, což mělo za následek nedůvěřivost místních obyvatel

⁶¹ Paulo Cardinal, *Macau: The internationalization of an historical autonomy*, 644-646.

⁶² Ibid

vůči již dosluhující koloniální vládě. Portugalská vláda byla tedy na konci svého mandátu vnímaná jakožto zkorumpovaná a neschopná navrátit spravedlnost. Společenský profil macajských obyvatel se tedy značně lišil od toho Hong Kongského, jelikož 56.2 % obyvatel mělo pozitivní názor na předání Macau do rukou ČLR, zatímco pouhých 35.1 % obyvatel Hong Kongu preferovalo nové uspořádání jakožto zvláštní administrativní jednotky.⁶³ Portugalská vláda ztratila důvěru i díky faktu, že macajský lid byl a je většinově čínský.⁶⁴ Je tedy logické, že si místní lidé nevytvořili za posledních pár století výrazný vztah k dané portugalské správě. Pro čínské obyvatele se vidina nové vlády nyní již pod čínskou správou zdála jako nový začátek.

Volba šéfa administrativy probíhala skrze Volební výbor, který měl z počátku 300 členů – ti pocházeli ze čtyř různých sektorů z důvodu diverzifikace hlasů voličů.⁶⁵ Šéf administrativy třímal stejně jako v koloniálním Macau největší pravomoci ze všech orgánů – jak moc výkonnou, tak i zákonodárnou. Dále měl právo jmenovat všechny členy Výkonné rady, část Zákonodárného shromáždění a právo odvolávat či jmenovat všechny soudce a prokurátory.⁶⁶

Zákonodárné shromáždění se zpočátku skládalo z pouhých 23 členů, z čehož 7 vybíral samotný šéf administrativy, 8 přímo volili obyvatelé a zbylých 8 nepřímo volili zástupci vybraných sektorů.⁶⁷ I kdyby tedy občané zvolili čistě demokratické členy, stále by neměli v radě většinu – zbylí členové byli loajální buď šéfovi administrativy anebo byli voleni čínskými byznysmeny s častými konexemi na Peking. V praxi to znamenalo, že valná většina Zákonodárného shromáždění byla pod vlivem Pekingu.

První šéf administrativy Edmund Ho měl za úkol obnovit důvěru ve vládu zvláštní administrativní oblasti Macaa (ZAOM). Jako první zrušil monopol STDM a otevřel zdejší lukrativní trh zahraničním investorům. Ty lákala především obrovitost trhu ČLR a chtěli se tak stát jeho součástí. Výběrové řízení nakonec vyhrálo šest společností a dostaly tak povolení

⁶³ Meng U Ieong, *Macau 20 years after the handover: Changes and challenges under "One Country, Two Systems"* (New York: ROUTLEDGE, 2020) 14-15 (Introduction).

⁶⁴ Macau (01/02), U.S. Department of State, navštíveno 2/4/2024, <https://2009-2017.state.gov/outofdate/bgn/macau/26742.htm>

⁶⁵ Annex I – Selection of the Chief Executive, Government Printing Bureau, navštíveno 2/4/2024, https://web.archive.org/web/20051108035112/http://www.imprensa.macao.gov.mo/bo/i/2004/14/lei03_en.asp

⁶⁶ Basic Law - Chapter IV Political Structure - The Chief Executive, Government Printing Bureau, navštíveno 2/4/2024, https://web.archive.org/web/20051125202641/http://imprensa.macao.gov.mo/bo/i/1999/leibasica/index_uk.asp#c4s1

⁶⁷ Annex III National Laws to Be Applied in the Macao Special Administrative Region, Government Printing Bureau, navštíveno 2/4/2024, https://web.archive.org/web/20051125202641/http://imprensa.macao.gov.mo/bo/i/1999/leibasica/index_uk.asp#a2

spravovat kasina na území Macau.⁶⁸ Zahraniční investice následovně vzrostly o 1700 % a to jen během šesti let.⁶⁹ V ČLR je totiž hazard povolen jen a pouze v Macau. To z celého města učinilo lukrativní cíl zahraničních investic, a právě kvůli tomu roku 2006 Macao sesadilo Las Vegas jakožto město s nejuvýdělečnějšími kasiny na celém světě.⁷⁰

Díky tomu si zdejší ekonomika udržovala po většinu let rostoucí pozitivní bilanci. Hazard se v roce 2017 podílel na HDP z cca 50 %, přičemž většina turistů přicházela z pevninské Číny, a to buďto díky zmíněným kasinům nebo nákupům v obchodních centrech.⁷¹

Dále následovala reforma veřejné správy – vytvoření auditu pro kontrolu vládních výdajů, daných logistických postupů pro nabírání zaměstnanců a jejich povyšování. Vláda se jednoduše snažila být více transparentní.⁷² Toto snažení však přišlo vniveč kvůli korupčnímu skandálu Ao Man Long z roku 2006. Tehdejší ministr veřejných prací a dopravy byl obviněn z praní špinavých peněz, přičemž jen za vystavění Macajského stadionu si přišel na 39 milionů MOP⁷³.⁷⁴

Dle Macajského profesora Meng u Ieonga se Hoovi podařilo obnovit důvěru ve vládu až díky takzvané výkonové legitimitě, což byla nepsaná dohoda mezi obyvateli a vládou poskytující lidem určité ekonomické výhody na úkor politického souhlasu. Tuto strategii následoval i druhý šéf administrativy Fernando Chui Sai On.⁷⁵ Na rozdíl od Hong Kongu totiž obyvatelé Macaa nemají jakožto hlavní cíl boj za demokracii. Zdejší obyvatelé vnímají politickou angažovanost stejně jako většina jejich čínských předků – jako zbytečné vystavování se nebezpečí.⁷⁶ V Macau tedy v porovnání s Hongkongem nelze najít markantní politický odboj či úspěšné proti-systémové skupiny, a to především kvůli malé podpoře místního obyvatelstva.

⁶⁸ Meng U Ieong, *Macau 20 years after the handover: Changes and challenges under "One Country, Two Systems"*, 14-15 (Introduction).

⁶⁹ Mingjie Sheng, Chaolin Gu, *Economic Growth and Development in Macau (1999-2016): The Role of the Booming Gaming Industry*, *Cities* 75 (2018): 72-80.

⁷⁰ Edmund Loi Hoi Ngan, A tale of two casino cities Macau and Singapore, *Macau 20 years after the handover: Changes and challenges under "One Country, Two Systems"*, editoval Meng U Ieong (New York: ROUTLEDGE, 2020), 26.

⁷¹ Meng U Ieong, *Macau 20 years after the handover: Changes and challenges under "One Country, Two Systems"*, 15-16 (Introduction).

⁷² Bill K.P. Chou, "Public Sector Reform in Macao After the Handover", *China Perspectives* 52 (březen - duben 2004)

⁷³ macajská pataca – měna ZAO Macao

⁷⁴ Sonny S.H. Lo, "Comparative corruption scandals in Macau: the cases of Ao Man-long and Ho Chio-meng", *Public Administration and Policy: An Asia-Pacific Journal*, Vol. 23 No. 1 (2020): 47-57.

⁷⁵ Meng U Ieong, *Macau 20 years after the handover: Changes and challenges under "One Country, Two Systems"*, 18 (Introduction).

⁷⁶ Herbert S. Yee, *Macau in Transition: From Colony to Autonomous Region* (New York: Palgrave, 2001), 104.

Politicky nečinná společnost je přímo ideální pro fungování zdejšího politického systému navrženého v Základním zákoně Macaa. Macajská politická moc totiž dokáže generovat značný kapitál, a to i bez nutnosti úplné demokracie, což jsou místní lidé ochotni do určité míry tolerovat. I z toho důvodu je Macao od dob předání ČLR velice ekonomicky úspěšné. Je však třeba se zaměřit i na politickou prosperitu, tedy míru demokracie a autonomie.

Demonstrace od doby vzniku ZAO ČLR Macao 1.3.2

Politické instituce v Macau mohou mít prvky jak extraktivní, tak i inkluzivní. Dle určení poměru mezi těmito dvěma typy lze zjistit, jaký má instituce vliv na autonomii a jedinečnost jednotky. Prokázání extraktivních prvků by znamenalo možné omezení autonomie jednotky. Naopak existence inkluzivních prvků by znamenala větší svobodu a rovnost ve společnosti – daná jednotka by měla větší šanci udržet si jak svojí autonomii, tak i jedinečnost.

Macajská vláda přijala 25. února 2009 zákon o národní bezpečnosti s platností od 3. března téhož roku. Byl to značný zásah do svobod místních obyvatel, jelikož zákon zakazoval protičínskou činnost jakéhokoliv typu, a to pod hrozbou dlouholetého pobytu za mřížemi. Použití zákona bylo širokosáhlé a mohlo tak ovlivnit v podstatě každého občana Macaa. Někteří občané tedy vyjádřili důrazný nesouhlas a obavu ze snadného zneužívání zákona v čínský prospěch. Obecně se však v samotném Macau přijetí zákona nesetkalo s výrazným odporem. Potvrdilo se tak, že macajská společnost je velmi rozdílná od té hongkongské. Macau totiž se svým výrazně menším počtem obyvatel neupozorní na dané problémy tolik, jako právě Hongkong. Místní obyvatelé se zároveň často ztotožňují s čínskou identitou, přičemž více než polovina lidí důvěřuje čínské centrální vládě a tedy věří, že zákon o národní bezpečnosti je opravdu třeba. Historie demonstrací zde však samozřejmě také existuje a lze z ní vyvodit důležitý vztah mezi macajskou a čínskou identitou.⁷⁷

Většina článků se zaměřuje především na demonstrace zaměřené proti macajské vládě. Již méně autorů však píše o demonstrantech, kteří protestováním chtějí získat pozornost a pomoc své vlády. Zjištěním poměru demonstrací zpochybňující stát a demonstrací angažující stát pak lze dojít k závěru ohledně politické identity občanů v Macau.

Macao jakožto ZAO je nedemokratický systém s velmi slabými volebními právy občanů, přičemž jednotka by se dala zařadit do hybridních režimů stejně jako Hongkong.⁷⁸

⁷⁷ MACAU GOVERNMENT PASSES CONTROVERSIAL NATIONAL SECURITY LAW, Congressional-executive Commission on China, navštíveno 2/4/2024, <https://www.cecc.gov/publications/commission-analysis/macau-government-passes-controversial-national-security-law>

⁷⁸M. Ieong, "Macao and Hong Kong-Convergence or Divergence? The 2014 Anti-Retirement Package Bill Protest and Macao's Governance Crisis." *Asian Survey* 57 (3) (2017): 519.

V Hongkongu se v reakci na obdobný systém vytvořilo značné pnutí mezi vládou a společností. Macau má však relativně politicky nekonfliktní společnost a demonstrace jsou zde oproti Hongkongu tedy spíše sporadické a s mnohem menší účastí. I tak jsou však demonstrace účinným nástrojem, díky kterému lze odhalit identitu místních obyvatel. Právě míra národního čínského či macajského cítění totiž určuje jak moc jsou lidé ochotni demonstrovat. Patrioté se silnou macajskou identitou se většinou účastní vládu-zahrnujících⁷⁹ demonstrací, protože chtějí získat pozornost vlády a její následnou pomoc. Lidé se silnou čínskou národní identitou pak pořádají více vládu-ohrožujících demonstrací s cílem napadat macajskou vládu a změnit tak její přístup či fungování.⁸⁰

Dle Y. Kwonga a M. Wonga proběhlo mezi lety 2000–2021 1909 demonstrací, jež byly namířené vůči macajské vládě – započítané jsou demonstrace od účasti dvou a více demonstrantů. Z toho necelých 41,5 % spadalo pod vládu-zahrnující demonstrace mající za cíl získat pozornost vlády k řešení problému, přičemž zbylých 58,5 % byly vládu-ohrožující demonstrace namířené čistě proti macajské vládě a jejímu fungování. Vládu-zahrnující demonstrace lobovaly za změnu pracovních podmínek a týkaly se také vztahů mezi Čínou a Macaem, přičemž vládu-ohrožující protesty se nejčastěji týkaly lokální politiky či pracovních podmínek.⁸¹

Z toho lze vyvodit, že největší problém pro místní obyvatele představuje stejně jako v Hongkongu samotná vláda zvláštní administrativní oblasti. Zároveň je zde však velká skupina lidí stále důvěřující macajské vládě (41,5 % demonstrací, co chtějí získat vládní pomoc). Na čínskou centrální vládu bylo pak namířeno dohromady 186 demonstrací, z nichž cca 77,5 % požadovalo po ČLR pomoc s nápravou macajského systému. Zbylých 22,5 % demonstrací pak s vládou ČLR nesouhlasilo a aktivně tak proti ní vystupovaly. Lidé pořádající vládu-zahrnující protesty namířené vůči ČLR logicky nemají důvěru v místní macajskou vládu. Věří, že jen a pouze čínská centrální vláda jim bude schopna pomoci s jejich problémy, a to přes ovlivnění lokálních byznysmenů nebo rovnou macajské vlády.⁸²

Důležité je zmínit, že až od roku 2008 začaly prudce vzrůstat protesty namířené proti macajské vládě, což značí zvyšující se nespokojenost s místní vládou a její politikou. Proti čínské vládě vzrostl počet demonstrací v roce 2009, tedy hned po přijetí zákona o národní

⁷⁹ Demonstrace mající za cíl získat pozornost vlády k řešení problému, nejsou to tedy protesty mířené proti vládě a jejím politikám

⁸⁰ Ying-ho Kwong, Mathew Y. H. Wong. "Protests in Macao Under Chinese Sovereignty: Against the State or for the State?" *Journal of Contemporary Asia*, (2023): 1–2.

⁸¹ *Ibid*, 7.

⁸² *Ibid*

bezpečnosti. Poté začal pomalu klesat. Tento trend trval až do roku 2021, kdy se všechny druhy demonstrací dostaly kvůli pandemii COVID-19 na nulu.⁸³

Macajské a čínské identity jsou relativně nekonfliktní a dokáží vedle sebe bez problému existovat. Samotné Macau je totiž součástí jak čínské kultury, tak i historie. Z hlediska demonstrací je však vidět jasný rozdíl preferencí, a to je i jeden z důvodů, proč je Macau tak odlišné od Hongkongu. Hongkong si dokázal vybudovat vlastní silnou identitu, s kterou se často ztotožňují i mnozí Číňané. Macau si však nehledě na několik set let koloniální historie stále udrželo značný počet obyvatel s výrazně čínskou identitou, a to je jeden z důvodů, proč nelze v Macau nalézt stejný level odporu jako v Hongkongu, kde se konaly statisícové protesty.⁸⁴ I kvůli tomu byl Zákon o národní bezpečnosti přijat již v roce 2009, přičemž v Hongkongu až v roce 2020.⁸⁵

Výrazné protesty byly však zaznamenány již 1. května 2007, kdy vyšlo do ulic cca 7000 obyvatel, což z ní udělalo největší demonstraci od doby předání. Tato demonstrace se navíc lišila od předchozích protestů svým zaměřením – hlavní cíl již nebylo vyjednávání o zahraničních pracovnících zaplňující místa macajským usedlíkům, ale spíše vládní korupce. Lidé si totiž uvědomili, že zakořeněné sociální problémy souvisí právě s onou korupcí a nekompetencí macajské vlády. Roku 2007 totiž pracovalo v Macau již 70 000 zahraničních pracovníků, kteří zabírali pracovní místa a snižovali plat místním obyvatelům. Protestanti se tehdy setkali s tvrdým odporem, přičemž jeden macajský policista dokonce vystřelil několik varovných výstřelů.⁸⁶

Jeden z vyloženě prvních politicky orientovaných protestů se pak uskutečnil v květnu 2014. Důvodem byl návrh nového zákona zvyšující penzi vysoce postaveným úředníkům a zároveň poskytující imunitu šéfovi administrativy. Obyvatelé Macau vpochodovali do ulic města v celkovém počtu 20 000 a požadovali zrušení návrhu. Šéf administrativy tehdy opravdu vyhověl a zdejší obyvatelé si uvědomili, že i oni samotní mohou změnit tamější politické prostředí. V červnu stejného roku se poté konalo v Hongkongu neoficiální referendum ohledně všeobecného volebního práva. Čínská centrální vláda však označila toto referendum za ilegální a neplatné a odmítla tak názory 800 000 lidí, kteří podpořili toto referendum. V Macau bylo poté oznámeno podobné neoficiální referendum, v němž se 95 % tázaných (z pouhých 9000

⁸³ Ibid, 9.

⁸⁴ Population, Macao Government Tourism Office, aktualizováno 11/3/2021, <https://www.macaotourism.gov.mo/en/travelessential/about-macao/population>

⁸⁵ Han Zhu, *Macau and Hong Kong: Convergence or Divergence? An Analysis of the 2023 Macau National Security Law*, 54(1) Hong Kong Law Journal (2024): 1-2.

⁸⁶ C. S. Bryan Ho, "Political Culture, Social Movements, and Governability in Macao," *Asian Affairs: An American Review* 38, no. 2 (2011): 71-72.

respondentů) vyjádřilo pozitivně k reformě volebního zákona ve prospěch přímé volby – počet respondentů se značně lišil a již z toho lze odvodit macajskou apatii ohledně zapojování se do místního politického prostředí. Peking nakonec nebral macajské referendum stejně vážně jako to hongkongské, a naopak si uvědomil, že postupem času je třeba místní obyvatelstvo ještě více stabilizovat.⁸⁷

18. května 2023 byl tedy macajskou vládou přijat upravený zákon o národní bezpečnosti. Macau tak šlo ve stopách sousedního Hongkongu, který zákon přijal v roce 2020 a byl restriktivnější, než ten přijatý v Macau roku 2009. Při projednání nového zákona již nebyl veřejnosti poskytnut celý návrh a vláda tak omezila transparentnost celého procesu. Oproti Hongkongu však zákon přijala samotná macajská vláda.⁸⁸ Peking si tak konečně mohl být jistý poslušností obou ZAO, přičemž u Macaa se jednalo spíše o preemptivní akci kvůli hongkongským protestům z roku 2019. Změny se týkaly starých ustanovení, která byla nově redefinována širším způsobem – trestná je secese (volání po osamostatnění Macaa) provedená i nenásilnou formou, dále jakékoliv narušení státních tajemství a akce podněcující ostatní obyvatele k demonstracím. Macajská policie může zároveň zatýkat i lidi pocházející z jiné země, a to za pouhé kritizování ČLR a její ideologie.⁸⁹ Zákon má tedy zabránit zahraničnímu ovlivňování místního prostředí, čímž by měl zajistit bezpečnost, vývoj a stabilitu macajské společnosti. Rapidní vývoj složitého mezinárodního prostředí prý totiž ohrožuje ZAO a její fungování, přičemž mentalita jedné země dvou systémů se musí přirozeně adaptovat na nové hrozby. Toho lze dle ČLR docílit právě novým bezpečnostním zákonem.⁹⁰

Udrží si ZAO ČLR Macao vysoký stupeň autonomie a zároveň svoji jedinečnost? 1.3.4

Obyvatelé Macaa mohou k roku 2023 volit pouze 14 členů Zákonodárného shromáždění, přičemž dalších 7 vybírá šéf administrativy a zbylých 12 je voleno nepřímou volbou zástupci různých sektorů.⁹¹ Šéf administrativy je volen Volebním výborem složeným ze 400 členů,

⁸⁷ David Gitter, „After Hong Kong, Macau?“ *The Diplomat*, publikováno 11/10/2014, <https://thediplomat.com/2014/10/after-hong-kong-macau/>

⁸⁸ Han Zhu, *Macau and Hong Kong: Convergence or Divergence? An Analysis of the 2023 Macau National Security Law*, 54(1) *Hong Kong Law Journal* (2024): 1-2.

⁸⁹ Cindy Sui, *Uncertainty Pervades as Macao Adopts National Security Law Amendments*, *China News*, publikováno 28/5/2023, <https://www.voanews.com/a/uncertainty-pervades-as-macao-adopts-national-security-law-amendments-7112697.html>

⁹⁰ *Macao updates national security law*, *Global Times*, publikováno 19/5/2023, <https://www.globaltimes.cn/page/202305/1290993.shtml>

⁹¹ Selina Cheng, *Macau: Legislative election turnout at historic low after opposition barred from running, gov't blames weather and Covid*, publikováno 13/9/2021, <https://hongkongfp.com/2021/09/13/macau-legislative-election-turnout-at-historic-low-after-opposition-barred-from-running-govt-blames-weather-and-covid/>

příčemž kandidát na šéfa administrativy musí dostat podporu alespoň 66 členů Volebního výboru.⁹² Zvolený zástupce si pak vybírá všechny členy Výkonné rady, jenž mu slouží jakožto poradní instituce a značně mu pomáhá s utvářením politiky. Místní obyvatelé tedy mohou ovlivnit jen zvolení určitých členů do Zákonodárského shromáždění. To však k roku 2023 má výraznou pro-pekingskou většinu s pouhými dvěma demokratickými členy.⁹³ V Macau zároveň nenajdeme žádný formát regionálních voleb, jako je tomu např. v Hongkongu. Možnost občanské politické participace je tedy značně omezená.

Tato politická struktura se však až na pár menších legislativních změn ohledně zvyšování členů institucí od doby předání ČLR nezměnila. Nastavení politického systému bylo totiž již od začátku fungování ZAOM méně demokratické nežli sousední Hongkong. Místní obyvatelé navíc neměli takovou potřebu být součástí politického života. Ekonomická prosperita plynoucí z velmi výdělečného kasinového trhu byla dostatečným důvodem pro místní občanskou apatii. Stav macajských institucí po předání by se tedy dal zařadit jakožto extraktivně-inkluzivní. O naprosté většině zákonodárných pozic totiž nerozhodovali místní občané a moc tak připadla jen předem určeným politikům. Vláda však dokázala značně zvýšit úroveň zdejší ekonomiky a částečně tak podporovala rovnost a konkurenceschopnost na trhu. Ta však pomalu odezněla s přívalem tisíců nových zahraničních pracovníků. Těm dle zákona bylo možno legálně vyplácet méně peněz než lokálním pracovníkům, z čehož logicky vzniklo upřednostňování levné pracovní síly. Bouřícím se lidem postupem času došlo, že chyba netkví v místních zákonech či regulích, ale ve vládní korupci – někteří obyvatelé se domnívali, že místní čínské elity ovlivňují zdejší vládu.⁹⁴ Místní pracující občané se však neztotožňovali se zájmy bohatých obchodníků a začali tedy využívat svého práva na shromažďování.

V roce 2009 byl pak přijat zákon o národní bezpečnosti, jenž sloužil jakožto pojistka v případě ohrožení národní bezpečnosti. Přijetí zákona značně ohrozilo jedinečnost a vysoký stupeň autonomie Macaa. Zákon v této formě nakonec nikdy nebyl použit. V roce 2023 byla však přijata upravená verze zákona, a to kvůli hongkongským masovým protestům z roku 2019. Znění zákona v mnoha ohledech kopíruje hongkongský zákon o národní bezpečnosti a zakazuje tak jakoukoli protičínskou činnost pod hrozbou několikaletého vězení. Zákon se

⁹² HO IAT SENG | CE CANDIDATE PROMISES TO APPEAL TO ALL 400 ELECTORS, Macau Daily Times, publikováno 9/7/2019, <https://macaudailytimes.com.mo/ho-iat-seng-ce-candidate-promises-to-appeal-to-all-400-electors.html>

⁹³ Nelson Moura, Low turnout 2021 Legislative Assembly elections end with seven new faces heading to the plenary, publikováno 13/9/2021, <https://www.macaubusiness.com/low-turnout-2021-legislative-assembly-elections-end-with-seven-new-faces-heading-to-the-plenary/>

⁹⁴ C. S. Bryan Ho, “Political Culture, Social Movements, and Governability in Macao,” 71-72.

však vztahuje i na občanské právo shromažďování se, čímž narušuje Základní zákon Macaa.⁹⁵ Místní vláda tím zakázala jeden z hlavních nástrojů místního opozičního odboje a umlčela tak hlasy svých vlastních obyvatel.

Jedinečnost Macaa byla po dvou desítkách let značně poškozena a pravděpodobně už se nenavrátil to předchozího stavu. Kvůli absenci politické opozice a možnosti občanů protestovat vůči vládní politice si ČLR může s Macaem dělat co se jí zlíbí. Stále se zvyšující vliv centrální vlády tedy narušuje macajský vysoký stupeň autonomie. Porušováním Základního zákona a základních lidských svobod byla narušena rovnost ve společnosti a místní vláda se tím posunula na extraktivně-inkluzivní škále do polohy extraktivní instituce s určitými inkluzivními prvky. Macao tak částečně ztratilo jak svoji jedinečnost, tak i postavení vysoce autonomní jednotky.

⁹⁵ Han Zhu, *Macau and Hong Kong: Convergence or Divergence? An Analysis of the 2023 Macau National Security Law*, 54(1) Hong Kong Law Journal (2024): 1-2.

Hongkong 2.

Historie Hongkongu až do konce 19. století 2.1

Vznik osídlení 2.1.1

Na historii Hongkongu existují dva názory – Číňané tvrdí, že důležitost zdejší historie sahá několik stovek let zpět před příchod Britů. Britové naopak říkají, že až s jejich příchodem se oblast Hongkongu dočkala větší sociální a obchodní transformace. To oni prý položili základy hongkongské historie.⁹⁶

Pravdu mají tak trochu obě strany. Určitý stupeň osídlení před příchodem Britů zde opravdu existoval – archeologické vykopávky totiž potvrdily přítomnost lidí již před 6000 lety. To však neznamená, že by zdejší poloostrov představoval před příchodem Britů kus důležité čínské historie. I o několik tisíc let později zde totiž během mongolské dynastie Yuan (1276-1368) žilo pouze pár pirátů, farmářů a rybářů. V celkovém obraze zdejších osídlení na území dnešní ČLR se nejednalo o nic strategicky markantního. Až s příchodem mandžuské dynastie Qing (1644-1911) se Hongkong více začlenil k pevninské Číně. Místní přístavy začaly být využívány ostatními rybáři z jižních oblastí a místní vesnice se tak začaly pomalu rozrůstat. Místní lidé museli platit daně a registrovat nové rybářské čluny u asistenta magistrátu z Kaulungu, přičemž místní stařešinové rozhodovali v důležitých lokálních otázkách.⁹⁷

S příchodem Britů ve 30. letech 19. století se zde již nacházely nemalé pobřežní přístavy sloužící k zakotvení místních rybářských lodí a zároveň jakožto centrum místního obchodu pro vedlejší méně lidnaté vesnice. Místní život byl již institucionalizovaný po vzoru ostatních čínských osídlení, nemluvě o místních chrámech poskytujících místo pro každoroční oslavy a rituály. To samo o sobě již vypovídá o strukturované společnosti – nežili zde tedy jen a pouze rybáři v chatrčích.⁹⁸

Britská přítomnost 2.1.2

V 17. století se Britové pokoušeli proniknout na lukrativní čínský trh. Meziocéánský obchod s Čínou byl však v té době převážně spravován Portugalskem. V reakci na britskou přítomnost se tedy Portugalsko rozhodlo povolit v roce 1654 východoindické společnosti zakotvit v Macau. Až do roku 1771 používali Britové Macau jakožto svůj hlavní přístav. Téhož roku se

⁹⁶ Richard Hughes, *Borrowed Place – Borrowed Time: Hong Kong and Its many Faces*, 2nd rev. Ed. (Londýn: André Deutsch, 1976), 97.

⁹⁷ John M. Carroll, *A Concise History of Hong Kong* (USA: Rowman and Littlefield Publishers INC, 2007), 9-10.

⁹⁸ Ibid

Východoindická společnost konečně dočkala svého vlastního kotviště, konkrétně v Kantonu, což byl v té době jediný legální přístav v Číně určený pro mezoceánský obchod. Obchodníci tak začali vydělávat na přeprodeji čaje, hedvábí či porcelánu. Obchod v Kantonu se však neobešel bez problémů, jelikož diplomatické schůzky s vládou dynastie Qing nepřinesly Britům žádné další výhody v oblasti menších poplatků či lepších diplomatických vztahů. Nehledě na tento fakt se však v pobřežní oblasti okolo Kantonu povedlo do roku 1840 založit více než 100 cizích obchodních společností. Po roce 1821 vystavěli Britové nové obchodní stanice, a to jak na hongkongsém ostrově, tak i na vedlejších pobřežních ostrovech. Toto strategické umístění bylo relativně blízko Kantonu, což byl cíl opiové obchodní trasy.⁹⁹ Poptávka po této droze získávané z máku byla v Číně obrovská a Východoindická společnost si jejím prodejem přicházela na značné jmění. Prodej opia byl však v Číně již delší dobu nelegální – na droze se velmi lehkou budovala závislost, což se značně podepsalo především na nižších vrstvách čínské společnosti. Čína začala vidět v Británii nepřítele, který zneužívá čínské poddané, a ještě z nich profituje. Začalo se tak vytvářet napětí, které později zažehlo obě opiové války.¹⁰⁰

V roce 1834 britský obchodní superintendent lord Napier doporučil obsazení Hongkongského ostrova v zájmu udržení profitabilního obchodu.¹⁰¹ V oblasti se sice nacházely i další atraktivní přístavy (Tchaj-wan), Britští obchodníci z Kantonu však preferovali hlubokou zátoku poblíž Hongkongu. Ta byla dostatečně široká, neobsahovala skrytá skaliska pod hladinou, a navíc byla kryta před větrem mohutnými horami.¹⁰²

Britové potřebovali záruku a větší kontrolu nad svými obchody. Neměli zájem o úplnou kolonizaci zdejšího prostředí a obyvatel.¹⁰³ Většina britských představitelů totiž věřila, že udržování takovéto kolonie by bylo nesmírně náročné na kapitál. Nemluvě o špatné image na mezinárodní scéně a možnému nesouhlasu dalších evropských mocností.¹⁰⁴

Při první opiové válce však Britové dostali kvůli své námořní převaze příležitost ukořistit si čínská území. 26. ledna 1841 podepsali s Čínou konvenci Chuenpi, čímž ukořistili Hongkongský ostrov a konečně zde oficiálně vyzdvihli britskou vlajku. Jednalo se o předběžnou dohodu, kterou někteří historikové považují za neplatnou. Ani jedna strana s ní

⁹⁹ John M. Carroll, *A Concise History of Hong Kong*, 10-13.

¹⁰⁰ Mark Simmer, *The lion and the dragon: Britain's opium wars with China, 1839-1860* (Stroud: Gloucestershire: Fonthill Media Limited, 2019), 65-66 (stránky z pdf verze knihy - Chapter 1: The Iniquitous trade)

¹⁰¹ John M. Carroll, *A Concise History of Hong Kong*, 10-13.

¹⁰² George B. Endacott, *History of Hong Kong* (London: Oxford University Press, 1958), 1-2.

¹⁰³ George B. Endacott, *History of Hong Kong*, 38.

¹⁰⁴ John M. Carroll, *A Concise History of Hong Kong*, 12.

totiž tak úplně nesouhlasila a válka stále pokračovala.¹⁰⁵ Získání Hongkongu bez ohledu na formálnost smlouvy však znamenalo pro britské obchodníky obrovské vítězství. Znamenalo to ukončení staletého čekání na přístav, který by měli plně pod kontrolou samotní Britové. Do té doby totiž značně zaostávali jak za Portugalskem, tak i Nizozemskem a Španělskem, kteří již vsichni ovládali určitá obchodní střediska v Asii. Britové ovládali pouze Indii, která byla stále nemálo vzdálená od čínského pobřeží.

V roce 1842 pak bylo přesunuto britské superintendentství z Macaa do Hongkongu. To zapříčinilo i přesun britských soukromých společností. Britové tak reagovali na blížící se konec první opiové války, která byla zpečetěna Nankingskou smlouvou. Ta byla podepsána 29. srpna 1842 a stvrzovala předání Hongkongu do britských rukou na dobu neurčitou.¹⁰⁶ Dále garantovala i otevření 5 dalších čínských přístavů meziocéánskému obchodu, a to včetně pro Brity důležitého Kantonu.¹⁰⁷

Britské vítězství však nebylo čistě zásluhou britského námořnictva, jelikož místní Číňané jim před i po válce značně pomáhali – nehledě na oficiální kantonskou zprávu, která zakazovala jakoukoli pomoc Britům. Dodnes se neví, proč přesně se místní obyvatelé nebránili, jelikož v jiných oblastech měli Britové při válce značné problémy, a to právě díky místní neochotě lidí spolupracovat (např. na ostrově Chusan nacházejícím se blízko Šanghaje). Obyvatelé Hongkongu naopak neprojevili v podstatě žádné nepřátelství a byli velmi pracovití a nápomocní s výstavbou nového přístavu v Hongkongu. I díky nim byl Hongkong 26. června 1843 oficiálně prohlášen za britskou kolonii.¹⁰⁸

O rok později v říjnu 1843 byla podepsána doplňková smlouva z Boque, která obsahovala dalších 17 článků upravující obchodní a právní vztahy. Britům byl poskytnut titul země požívající nejvyšších výhod, který jim poskytoval všechny dodatečné výhody, které by Čína uzavřela v budoucnu s jakoukoliv jinou zemí. Britští občané zároveň získali extraterritorialitu – tedy právo být souzeni dle britského práva, a to i přes možná provinění na čínské půdě. Naopak obchod s opiem, což byl jeden z hlavních spouštěčů války, se však stále nedočkal legalizace.¹⁰⁹

¹⁰⁵ Mark Simner, *The lion and the dragon: Britain's opium wars with China, 1839-1860*, 109-111 (stránky z pdf verze knížky – Chapter 4 – two Battles for Canton).

¹⁰⁶ Government of Hong Kong, *Historical and statistical abstract of the Colony of Hongkong 1841-1920* (Hongkong: Noronha & Company, 1922), 1-2.

¹⁰⁷ Mark Simner, *The lion and the dragon: Britain's opium wars with China, 1839-1860*, 161.

¹⁰⁸ John M. Carroll, *A Concise History of Hong Kong*, 16-18

¹⁰⁹ Mark Simner, *The lion and the dragon: Britain's opium wars with China, 1839-1860*, 160-163.

Politický systém Hongkongu 2.1.3

Politický systém a jeho fungování bylo sepsáno 5. dubna 1843 v Chartě Hongkongu, která sloužila jakožto místní konstituce. Dle ní měl být Hongkong řízen guvernérem, který byl jmenován britským monarchou. S vládou mu měl být nápomocen viceguvernér a koloniální tajemník. Dále byly ustanoveny také dvě rady – výkonná a legislativní. Obě rady měly neoficiální a oficiální počet členů, přičemž všichni byli jmenováni guvernérem. Výkonná rada, nazývána také guvernéřův kabinet, se skládala primárně ze členů britské elity (bohatí obchodníci) žijící v Hongkongu. Členové sloužili jako rádcové a měli regulovat guvernérovo vládnutí v případě potřeby. Legislativní rada se skládala také jen a pouze z Britů (až do roku 1880) a sloužila jakožto diskuzní či poradní instituce – projednávala s guvernérem různé návrhy zákonů a ten je poté uzákonil.¹¹⁰ Tato politická struktura přetrvala až do 80. let 20. století, a to jen s menšími změnami v průběhu let. Evropští obchodníci sice chtěli určitou obecní demokratickou samosprávu, nechtěli se však vzdát svých obchodních a životních výhod. V případě že by Číňané měli volební právo, samostatná existence Hongkongu jakožto britské kolonie by byla ohrožena. Číňané samotní navíc neměli žádné transformativní návrhy na chod tehdejšího systému a v zásadě jim tak nevadilo, že se na chodu a tvoření místní politiky nemohou moc podílet. Evropští obchodníci byli tedy v podstatě jediní, co navrhovali určité strukturální změny. Požadovali, aby byly chráněny jejich obchodní zájmy podobně jako v ostatních koloniích (Kanada, Nový Zéland).¹¹¹

Co se týče trestního práva, tak to fungovalo duálně. Na britské občany se vztahovala britská jurisdikce, na čínské občany zase jurisdikce čínská – s výjimkou zákonů týkajících se otroctví, ty byly zrušeny. Hongkong měl dle britské vize spojit to nejlepší z obou světů. Pro čínské obyvatele se však naopak spojilo to nejhorší, jelikož implementování jejich soudního systému způsobilo časté zatýkání a nespravedlivé zacházení. V Číně samotné to bylo vyřešeno komplikovanějšími a účinnějšími způsoby. V Hongkongu však byla čínská jurisdikce navržena tak, aby regulovala určité nepovolené chování – to by však v samotné Číně bylo regulováno jinými způsoby, které by např. nevyžadovaly kontakt s danými institucemi.¹¹²

Hongkong měl tedy velmi specifickou, a hlavně limitovanou podobu vládnutí. I v porovnání s ostatními britskými koloniemi se jednalo o systém s velmi malou politickou participací občanů. Důvodem zachování této struktury byla většinová čínská populace, která

¹¹⁰ George B. Endacott, *History of Hong Kong*, 36-40.

¹¹¹ John M. Carroll, *A Concise History of Hong Kong*, 46-47.

¹¹² John M. Carroll, *A Concise History of Hong Kong*, 46-52.

by v případě větších volebních svobod mohla značně ovlivnit místní politické prostředí spravované Británií.

Druhá opiová válka 2.1.4

V 50. letech 19. století byli Britové stále více nespokojeni ohledně textu obsaženém v Nankingské smlouvě. Doufali totiž, že tato smlouva bude pouze první z mnoha a že se Čína nakonec otevře mezinárodnímu obchodu a dovolí tak Britskému impériu ještě zvětšit objem obchodovaného zboží – to by pro jejich kolonii znamenalo další přísun kapitálu.¹¹³ Realita však byla taková, že sice mohli vstoupit do přístavu jednotlivých pěti měst, ne však do měst samotných. Zároveň se nemohli setkat se zdejšími čínskými úředníky a ani neměli diplomatické zástupce v hlavním městě Peking.¹¹⁴ Číňané se totiž staronovými sousedy cítili ohroženi a zároveň nezapomněli na ponížení při podepisování Nankingské smlouvy. Napětí mezi oběma stranami začalo opětovně růst.

Po malé šarvátce, kdy Číňané poškodili britskou vlajku a odmítli se za svůj čin omluvit, započala druhá opiová válka. První vítězství přišlo na přelomu června a července roku 1858, kdy byla podepsána nová smlouva v Tientsinu, která garantovala otevření dalších 11 čínských přístavů a umístění diplomatů v Peking. Válka však nehledě na smlouvu dále pokračovala, přičemž Britové obsadili Peking a vyhnali císaře do exilu. Roku 1860 pak byla podepsána Pekingská konvence císařovo mladším bratrem (princem Gongem), který tak oficiálně ratifikoval Tientskou smlouvu. Garantoval tak pobyt diplomatických zástupců v Peking, zvýšil odškodnění a zároveň postoupil Británii ostrov Stonecutters společně s poloostrovem Kaulung. Tato konvence již konečně ukončila druhou opiovou válku a zároveň prakticky zlegalizovala obchod s opiem, což bylo něco, co se během první opiové války nepodařilo ani zdaleka.¹¹⁵

Nová teritoria 2.1.5

V červnu 1898 byla podepsána druhá Pekingská konvence za účelem vytvoření nárazníkové oblasti chránící Hongkong, a to nejen před Čínou, ale i před ostatními světovými mocnostmi. Stejného roku si totiž Německo vypůjčilo na 99 let pobřežní město Jiaozhou, Rusko zase přístavní města Dalian a Port Arthur (Lü-šun) na poloostrově Liao-tung. Tyto přístavy se sice na rozdíl od Hongkongu nalézají na severovýchodě Číny, i přesto však představovaly pro

¹¹³ Captivating History, *Opium Wars: A Captivating Guide to the First and Second Opium War and the History of the Qing Dynasty* (Captivating history, 2020), 49-52.

¹¹⁴ John M. Carroll, *A Concise History of Hong Kong*, 21-22.

¹¹⁵ Mark Simner, *The lion and the dragon: Britain's opium wars with China, 1839-1860*, 170-256.

Británii určité riziko – přítomnost ostatních mocností na čínském pobřeží mohla v budoucnu ovlivnit britské zisky.¹¹⁶

Británie si tedy vypůjčila tzv. Nová teritoria zahrnující více než 360 čtverečních mil táhnoucích se od Kaulungu až po řeku Sham Chun a to na 99 let.¹¹⁷ Britové věřili, že vybudování nové infrastruktury na nových územích a začlenění k hongkongskému systému nakonec způsobí získání daných území na dobu neurčitou. Začlenění Nových teritorií se neobešlo bez problémů, jelikož zdejší oblast byla oproti vyspělému Hongkongu spíše rurální, plná vesnic a skal. Místní vesničané tedy zpočátku neuznávali koloniální vládu. Jejich respekt si Britové získali až ve složitém 20. století, které pro Hongkong znamenalo obrovský ekonomický růst.¹¹⁸

První polovina 20. století 2.2

Období světových válek 2.2.1

Během první světové války nebyl Hongkong nijak výrazně ovlivněn, a to jak z politického hlediska, tak ani ekonomického.¹¹⁹ Zajímavější byly až 20. léta 20. století, které se díky čínským bojům o moc staly pro Hongkong zájmově transformační. V Číně bylo v té době mocenské vakuum a mnozí čínští obchodníci z Hongkongu se tak snažili o ovlivnění čínských bojů o moc s cílem uchránit své budoucí zakázky.¹²⁰ Politická angažovanost a orientace stoupla, a to jak v Hongkongu, tak i v Číně samotné. Zámožní Číňané začali v Hongkongu spatřovat politickou stabilitu, a tedy i obchodní jistotu. Samotná Čína si totiž ve 20. letech procházela velice turbulentní dobou, kde nejistota číhala na každém rohu. Díky tomu dostal britský Hongkong šanci utvrdit si svou vlastní a jedinečnou identitu. Více a více Číňanů začalo považovat Hongkong za svůj pravý domov, a to především díky místní koloniální vládě, která jim pomalu začala dávat prostor k vyjádření ohledně chodu kolonie.¹²¹ V květnu 1926 byl do výkonné rady jmenován historicky první Číňan, Chow Shouson, přičemž v radě zůstal až do roku 1936.¹²² Tento krok znamenal pro čínskou reprezentaci v Hongkongu obrovský posun.

Před začátkem druhé světové války v září roku 1938 byla hongkongská vláda nucena použít nařízení o mimořádných opatřeních z roku 1922. Toto nařízení umožňovalo vyhostit

¹¹⁶ John M. Carroll, *A Concise History of Hong Kong*, 67-70.

¹¹⁷ Government of Hong Kong, Historical and statistical abstract of the Colony of Hongkong 1841-1920, 31-32.

¹¹⁸ Stephen W.K. Chiu, Ho-Fung Hung, *State Building And Rural Stability* (London: Routledge, 1999), 74.

¹¹⁹ Gwenneth Stokes, *Hong Kong in history* (Hong Kong: Govt. Printer, 1965), 81.

¹²⁰ Stephanie Po-ying Chung, *Chinese Business Groups in Hong Kong and Political Change in South China, 1900-25* (Basingstoke, UK: Macmillan, 1998), 18-20.

¹²¹ Lennox A. Mills, *British Rule in Eastern Asia: A study of Contemporary Government and Economic development in British Malaya and Hong Kong* (London: Oxford University Press, 1942), 390.

¹²² John M. Carroll, *A Concise History of Hong Kong*, 95.

kohokoliv bez pracovní smlouvy, zároveň obsahovalo cenzuru čínských médií a zákaz demonstrací. Tato doba ukázala tvrdost a efektivnost koloniální vlády, která se nebála ochránit britské zájmy ve zdejší kolonii. Ubránění Hongkongu před blížící se japonskou invazí však bylo v podstatě nemožné - 8. prosince 1941 Japonsko zaútočilo na britskou kolonii a obsadilo ji během pouhých 17 dnů. Okupace však probíhala o poznání déle a skončila až 30 srpna 1945. Následovaly týdny náročných reparací nutných k oživení ekonomiky, například za pomoci zastropování cen. Již v listopadu 1945 se podařilo navrátit volný obchod a do konce roku se hladina obyvatelstva vyzdvihla zpět k jednomu milionu. Místní ekonomiku se tak povedlo nastartovat neuvěřitelně rychle, a to i díky ochotě místních čínských i britských obyvatel.¹²³

Komunistická revoluce v Číně 2.2.2

S příchodem komunistů k vládě v říjnu 1949 se dostavil v Hongkongu pocit nejistoty. Pár měsíců před jejich vítězstvím totiž komunisté ostřelovali britskou loď na řece Jang-c'-ťiang, přičemž při odstřelování zemřelo několik členů posádky.¹²⁴ To vyvolalo adekvátní reakci a Hongkong tak začal podnikat potřebné kroky k potlačení komunismu na vlastní půdě. Byla pozastavena všechna komunistická aktivita, včetně rozpuštění komunistických skupin a zadržení levicových novinářů. Právě Hongkong byl totiž místo, kde komunisté měli od roku 1947 svoji významnou základnu. Přeposílali odtud zprávy o svých cílech do celého světa a zároveň zde verbovali nemálo čínských obyvatel. Při závěrečných bojích proto komunisté Britům slíbili, že se jejich jednotky zastaví právě u hongkongských hranic.¹²⁵

Po vítězné revoluci se ČLR zřekla všech čínsko-britských smluv, čímž se z Hongkongu stal čínský interní problém. Čína se rozhodla vyřešit otázku Hongkongu ve vhodný čas a na vhodném místě diplomatickou cestou. Britové si uvědomili, že je jen otázka času, kdy dojde k předání jejich kolonie Číně.

S komunistickou stranou u moci měl Hongkong najednou u sebe nového nevyzpytatelného souseda, který se zavázal bojovat proti ukončení kolonialismu po celém světě. Nově vzniklá Čínská lidová republika však naštěstí jednala čistě pragmaticky a do záležitostí Hongkongu se z počátku nijak nepletla. Sama měla totiž svých problémů dost, ať už šlo o nakopnutí ekonomiky, získání kontroly nad celým územím Číny či vládnutí stovkám milionů lidí.¹²⁶

¹²³ John M. Carroll, *A Concise History of Hong Kong*, 117-131.

¹²⁴ James T. Tang, *Britain's encounter with revolutionary China: 1949-54* (New York, NY: St. Martin's Press u.a., 1995), 35.

¹²⁵ John M. Carroll, *A Concise History of Hong Kong*, 135-137.

¹²⁶ James T. Tang, *Britain's encounter with revolutionary China: 1949-54*, 1-3.

Druhá polovina 20. století 2.3

Hongkongská identita 2.3.1

Následujících několik desetiletí po skočení 2. světové války posloužilo jako kyprá půda pro další utváření hongkongské identity. Čínská komunistická revoluce totiž způsobila pocit odcizení pro hongkongské Číňany, kteří povětšinou s komunisty nesympatizovali. Začali si tak vytvářet mnohem osobitější a také i hrdý vztah k Hongkongu jakožto své nové domovině. Považovali se možná stále za Číňany, ale neschvalovali vládu Čínské lidové republiky. Mnozí Číňané dokonce z pevninské Číny kvůli komunistům a vzniklému chaosu unikli. Jejich děti se pak již neměly důvod vracet, obzvláště kvůli kontrastu prosperujícího Hongkongu a transformující se Číny plné politických represí.¹²⁷ Hongkong měl však také svoje problémy, přičemž jeden z největších byla korupce. Díky velice uzavřené legislatuře s malým politickým zastoupením bylo velice jednoduché upláct jednotlivé členy rady a dosáhnout tak svých cílů. To samé platilo u policejních jednotek, které často kryly místní ilegální obchody. Čas na změnu přišel s guvernérem MacLehosem, který věnoval desítky let odhalování a následnému eliminování korupce.¹²⁸ Nejdříve se věřilo, že za vysokou mírou korupce stojí samotní Číňani, kteří to zkrátka mají v krvi. To však nebyla pravda, jelikož ani sami Britové neměli k úplatkům daleko. Problém vyvstával ve vztahu mezi koloniální vládou a bohatými čínskými i britskými obchodníky. Vláda se totiž snažila vytvořit co nejvhodnější prostředí pro provádění obchodů, a to i na úkor integrity a demokratického fungování systému. Jinými slovy tedy byly tolerovány i věci na hraně zákona s cílem podpořit tamější obchodníky. To bylo zapříčiněno nejen špatně nastavenou administrativní strukturou, ale i samotnými chybnými lidskými články, které podléhaly touze po penězích. Obchodníci byli v horším případě i sami členy rad a mohli tak lehce zneužívat svého postavení. Tento vztah pak nahlodil ostatní obyvatele a způsobil nedůvěřivost v místní legislaturu v ohledu potlačování jak organizovaného zločinu, tak i menších ilegálních aktivit. Proto v roce 1974 ustanovil MacLehose Nezávislou protikorupční komisi. Občané v tuto instituci zpočátku neměli důvěru a nevěřili, že by opravdu korupci zastavila. Komise však nastartovala boj s korupcí do té doby nevídaný a dokázala tak po dlouhé době znovu nastolit důvěru v hongkongské instituce.¹²⁹

¹²⁷ Alexander Grantham, *Via Ports: From Hong Kong to Hong Kong* (Hong Kong: Hong Kong University Press, 1965), 111-112

¹²⁸ Elsie Tu, *Colonial Hong Kong in the Eyes of Elsie Tu* (Hong Kong: Hong Kong University Press, 2003), 7-24.

¹²⁹ Leo F. Goodstadt, *Uneasy partners: The conflict between Public Interest and private profit in Hong Kong* (Hong Kong: Hong Kong University Press, 2009), 46-49.

Otázka Hongkongu 2.3.2

Čína neřešila otázku Hongkongu po komunistické revoluci především ze dvou důvodů. Zaprvé měla na svém území dost svých vlastních problémů – revoluce trvající více než 20 let značně roztránila čínskou společnost, nemluvě o obrovitých škodách na majetku a zničené infrastruktuře. Zadruhé neměla důvod nějak drasticky řešit stav sousední kolonie. Hongkong sloužil Číně jakožto obchodní brána do celého světa. Jedině odtud byli schopni vyvážet svoje značně levnější produkty a dostávat je na evropský či americký trh. Vedení komunistické strany si velice dobře uvědomovalo potenciál kolonie v britských rukou, a proto vůbec nespěchalo s vymáháním Hongkongu zpět pod čínskou suverenitu. První náznak řešení hongkongské otázky přišel až na začátku 70. let po tom, co byla ČLR připuštěna do Spojených národů. Čína tehdy v březnu roku 1972 prohlásila Hongkong za čínské teritorium pod britskou správou. Zároveň požádala, aby byla Britská kolonie odebrána ze seznamu koloniálních území společně s Macaem, přičemž se tak v listopadu stejného roku opravdu stalo.¹³⁰ V roce 1974 pak následovně Portugalsko nabídlo ČLR návrat Macau. Ta však odmítla a v tom viděli obyvatelé Hongkongu jasný signál. Pokud Čína odmítla Portugalsko, měla by logicky odmítnout i případný návrh Británie.¹³¹

Jediná skupina rozkolísaná nejistotou byli investoři, jelikož nesměli uzavírat nájemní smlouvy na dobu po roce 1997 – požadovali po vládě řešení tohoto problému, jinak hrozili stažením svých investic. Guvernér MacLehose se tedy vydal do Pekingu a požádal o odložení data pronájmu Hongkongu. To sice bylo odmítnuto, čínský vůdce Teng Siao-pching však ujistil guvernéra, že hongkongští investoři mohou být klidní. Toto tvrzení bylo řečeno však jen na oko z důvodu udržení Hongkongu v zájmu vysokých investic po co nejdélší dobu. Číně záleželo na hongkongské ekonomice, jelikož díky ní sama získávala obrovský kapitál. Po příletu Margaret Thatcherové v roce 1982 se pak již potvrdilo, že Čína nehodlala uznat byť jen jedinou část čínsko-britských nerovných dohod. Britům tak zbývala už jen jediná věc, a to držet Hongkong co nejdéle to půjde.¹³²

Čínsko-britská vyjednávání 2.3.4

První čínsko-britská jednání započala v říjnu 1982 a probíhala výhradně mezi čínským ministrem zahraničí a britským ambasadorem pro Čínu, Richardem Evansem. Čína se snažila protlačit uznání čínské suverenity nad Hongkongem. Britové návrh přijali s podmínkou, že se

¹³⁰ Ming K. Chan and Gerard A. Postiglione, *The Hong Kong reader: Passage to Chinese sovereignty* (London: Routledge, 2016), 59-62.

¹³¹ John M. Carroll, *A Concise History of Hong Kong*, 177.

¹³² Ming K. Chan and Gerard A. Postiglione. *The Hong Kong reader: Passage to Chinese sovereignty*, 62-66.

tak stane jedině v případě, že s předáním budou souhlasit samostatní obyvatelé Hongkongu. Druhá část jednání se konala v červenci 1983, přičemž tentokrát byl přítomen i guvernér Hongkongu Edward Youde. Ten byl však pouze součástí britské delegace a na samotné vyjednávání neměl vliv. Čína si totiž dříve prosadila, že jednání proběhnou pouze mezi nimi a Británií. Číňané věděli, že s hongkongským hlasem u vyjednávacího stolu by se vše o to více zkomplikovalo v čínský neprospěch. Cílem těchto jednání z britské strany bylo udržet správu Hongkongu i po předání suverenity Číně po roce 1997.¹³³ Čínská strana však prohlásila, že hodlá získat Hongkong se vším všudy a že doufají v co nejhladší proces předání.¹³⁴ Britové si uvědomili, že udržení vlády po roce 1997 je nemožné a zaměřili se na nový cíl – za každou cenu udržet stabilitu Hongkongu po jeho předání. Jinými slovy zajistit, aby zde Čína měla co nejmenší vliv.

Dále byl podán návrh na vytvoření Čínsko-britské společné styčné skupiny, jejíž pracovní náplň by byla čistě konzultační. Poskytovala by rady ohledně efektivního předání Hongkongu, přičemž by v ní zasedala jak ČLR, tak i Británie. To bylo schváleno oběma stranami a 19. prosince 1984 tedy došlo k podpisu Čínsko-britského společného prohlášení, které bylo ratifikováno 28. května 1985.¹³⁵ Dle tohoto prohlášení se z Hongkongu k 1. červenci 1997 stane zvláštní administrativní oblast ČLR, s tím že bude třítmat vysoký level autonomie, s výjimkou rozhodování ve věcech obrany a zahraničních vztahů. Hongkongská vláda bude mít i nadále kontrolu nad zdejším obchodem, přičemž bude fungovat na základě v podstatě stejných zákonů jako za dob britské vlády, a to po dobu 50 let. Zároveň jednotka nepřijde o titul svobodného přístavu bez nutnosti platit daně ČLR. Zachovány budou dále základní lidské svobody včetně svobody slova a shromažďování. Jednotky čínské lidové armády budou situovány uvnitř zvláštní administrativní oblasti, nebudou však žádným způsobem ovlivňovat její chod a její obyvatelstvo. Do doby předání bude jednotka spravována Velkou Británií, s cílem udržet zde pozitivní ekonomický růst.¹³⁶

V červenci 1984 přišla vláda v Hongkongu s politickou reformou, která měla zlepšit systém vládnutí ve prospěch místních obyvatel. Po svém zvolení měla být vláda více zodpovědná svým voličům a samotní lidé by se tedy více podíleli na samotném politickém prostředí.¹³⁷ To nakonec vedlo k oznámení, že od roku 1988 se bude pomalu zvyšovat počet

¹³³ John M. Carroll, *A Concise History of Hong Kong*, 179-183.

¹³⁴ Michael B. Yahuda, *Hong Kong: China's Challenge* (London: Routledge, 1996), 21-23.

¹³⁵ The Joint Declaration, Constitutional and Mainland Affairs Bureau, navštíveno 25/3/2024, <https://www.cmab.gov.hk/en/issues/joint2.htm>

¹³⁶ Ibid

¹³⁷ Hong Kong Government, *Green Paper: The Further Development of Representative Government in Hong Kong* (Hong Kong: Government Printer, červenec 1984), 4.

přímo volených členů legislativní rady, a to až do roku 1997.¹³⁸ Čína však přišla s tvrzením, že by tak narušovali společné prohlášení s cílem ovládat Hongkong i po předání ČLR. Nakonec se obě strany domluvily na nevydávání žádných důležitých reforem, a to až do roku 1990, odkdy vejde v platnost Základní zákon. I tak se však podařilo v roce 1988 rozšířit legislativní radu o 26 volených členů (60 % členů však stále nebylo voleno). Žádný z nich však nakonec nebyl zvolen v přímé volbě. První nepřímé volby legislativní rady se konaly 26. září 1985, přičemž se volilo 24 míst z celkových 57. Do té doby byla poslední markantní změna v místním systému provedena roku 1896, kdy byli přidáni 2 neoficiální členové do výkonné rady. V celkové struktuře systému a vazeb mezi 2 radami a guvernérem se však nic nezměnilo. Zvětšil se pouze počet lidí v jednotlivých radách, přičemž byli zároveň připuštěni do rad i etničtí Číňané.¹³⁹

Základní zákon 2.3.5

Základní zákon měl zařídit bezproblémové předání Hongkongu v takovém stavu, jaký si ČLR sama nastavila. Práce na zákoně započala po ratifikaci společného prohlášení, přičemž již ze začátku projednávání se ukázaly první problémy. Čínsko-britské prohlášení totiž mělo dost částí, u kterých se dalo vyznění pochopit zcela jinak. Smlouva tak předání neulehčila, ale pouze ukázala lišící se názory jednotlivých stran. Hlavní odlišnosti byly ohledně rychlosti a rozsáhlosti změn před rokem 1997. Ve společném prohlášení stálo, že současné instituce Hongkongu zůstanou beze změny po 50 let. Dále to však již specifikováno nebylo. Čína samozřejmě chtěla dostat Hongkong ve stejném stavu jako v roce podepsání prohlášení (1984). Britové však naopak tvrdili, že nelze řídit Hongkong dalších 13 let beze změn. Dohodli se tak, že Legislativní rada bude volena. Nedefinovali však již ono slovo „volby“ a Čína dle své definice považovala konzultaci za jednu z možností voleb.¹⁴⁰

V roce 1986 se Británie podvolila, že bude s ČLR konzultovat vše důležité ohledně spravování Hongkongu až do roku 1997 a započala tak politika konvergence. Tu mnozí občané Hongkongu vnímali jako symbol konce, jelikož se tím Británie značně podvolila čínskému diktátu.¹⁴¹ V dubnu 1988 byl vypuštěn první návrh Základního zákona. Ten se setkal s obrovskou kritikou, přičemž za účelem jeho předělání lidé odeslali desetitisíce nových opravných návrhů. Druhý návrh spatřil světlo světa v únoru 1989 a taktéž sklidil značnou

¹³⁸ Hong Kong Government, White Paper: The Further Development of Representative Government in Hong Kong (Hong Kong: Government Printer, listopad 1984), 8.

¹³⁹ John M. Carroll, *A Concise History of Hong Kong*, 182-183.

¹⁴⁰ Ming K. Chan and Gerard A. Postiglione, *The Hong Kong reader: Passage to Chinese sovereignty*, 13-20.

¹⁴¹ Joseph Y. S. Cheng. "Hong Kong: The Decline of Political Expectations and Confidence." *The Australian Journal of Chinese Affairs*, no. 19/20 (1988), 246-248.

kritiku – konzultace návrhu byly poté narušeny masakrem na náměstí nebeského lidu v ČLR v červnu 1989.¹⁴² Protest za demokracii tehdy skončil velkým počtem mrtvých, oficiální číslo však nebylo nikdy zjištěno – demonstrací se účastnilo na desetitisíce lidí.¹⁴³ Čínští komunisté tak potvrdili, že vládou tvrdou rukou a nehodlají tolerovat neposlušnost. Také z toho důvodu se Britové snažili upravit článek Základního zákona o ponechání čínských vojáků v Hongkongu, a to kvůli možnému vyhlášení nouzového stavu. ČLR odpověděla přidáním článku 23, který by teoreticky umožňoval hongkongské vládě trestat občany za jakoukoliv negativní činnost vůči vládě ČLR.¹⁴⁴

Finální návrh byl přijat v únoru 1990, přičemž obsahoval i tajnou dohodu ohledně přidání 18 přímo volených mandátů do legislativní rady v roce 1991 a dalších 20 v roce 1995. ČLR se zároveň zavázala, že tento nový politický systém přetrvá i po roce 1997.¹⁴⁵ Všečínské shromáždění lidových zástupců uzákonilo Základní zákon 4. dubna 1990 a ten byl poté vyhlášen vládou ČLR.¹⁴⁶

Přijetím Základního zákona (ZK) chtěla ČLR ukázat celému světu, že systém jedné země, dvou systémů může fungovat. Zákon měl sloužit pro místní obyvatele jakožto pojištění zdejšího kapitalistického systému navázaného na již zjetý systém politický. Obyvatelé si tak mohli alespoň částečně oddechnout, že se od roku 1997 po dalších 50 let výrazně nezmění politická struktura. Základní zákon totiž zaručuje vysoký level autonomie a nezměnění britského výkladu práva – výkonná moc nemá dle ZK žádnou autoritu nad rozhodováním místních soudů, přičemž hongkongský odvolací soud třímá právo konečného rozsudku. Právo vykládat ZK má však stejně jako u Macaa pouze Stálý výbor Všečínského shromáždění lidových zástupců. Stálý výbor může dále zamítnout jakýkoliv zákon přijatý hongkongskou vládou a může dále zamítnout i zákony přijaté před rokem 1997.¹⁴⁷ Základní zákon Hongkongu pak stejně jako ZK Macaa obsahuje právo na demonstraci, svobodu slova či tisku a publikace. Žádný občan Hongkongu nesmí být dále nezákonně zadržen a zároveň nesmí být žádným jiným způsobem narušena jeho osobní svoboda.¹⁴⁸

¹⁴² John M. Carroll, *A Concise History of Hong Kong*, 185-187.

¹⁴³ Amnesty International, What really happened in the 1989 Tiananmen Square protests, Amnesty International, navštíveno 25/3/2024, <https://www.amnesty.org.uk/china-1989-tiananmen-square-protests-demonstration-massacre>

¹⁴⁴ Ming K. Chan and Gerard A. Postiglione, *The Hong Kong reader: Passage to Chinese sovereignty*, 45-48.

¹⁴⁵ John M. Carroll, *A Concise History of Hong Kong*, 182-183.

¹⁴⁶ Ming K. Chan and Gerard A. Postiglione, *The Hong Kong reader: Passage to Chinese sovereignty*, 46-48.

¹⁴⁷ Ming K. Chan and Gerard A. Postiglione, *The Hong Kong reader: Passage to Chinese sovereignty*, 45-48.

¹⁴⁸ The Basic Law - Protection of Rights and Freedoms, Constitutional and Mainland Affairs Bureau, navštíveno 20/3/2024, <https://www.cmab.gov.hk/en/issues/basic2.htm>

Zvláštní administrativní oblast ČLR Hongkong 2.2

Období po předání 2.2.1

Po předání Hongkongu ČLR se guvernérovy pravomoci v podstatě identicky přenesly na post šéfa administrativy – nově však musel odvolávat a jmenovat předsedu Vrchního soudu a soudce Posledního odvolacího soudu až po stvrzení Legislativní radou. Šéf administrativy zároveň zůstal předsedou Výkonné rady, přičemž se již nemusel řídit většinovým názorem rady – všechny členy zároveň stále nominoval pouze šéf administrativy. Zákodárci v legislativní radě dále již neměli pravomoc na vytváření návrhů zákonů ohledně vládního fungování, politického systému či veřejných výdajů. Zákony zasahující do vládního programu nově musely získat souhlas šéfa administrativy. Legislativní rada byla dále oslabena pomocí dělení hlasů, kdy pro přijetí nevládních zákonů nestačila jen většina – pro schválení byla nově potřeba dvojnásobná většina zahrnující většinu od regionálně volených členů, a i od funkčně volených členů¹⁴⁹. Největší změna se pak týkala vojenského velení – vládní zástupce neměl již žádnou kontrolu nad čínskými jednotkami nacházejícími se na území Hongkongu.¹⁵⁰

Volební právo pro všechny, slibované ve Společné deklaraci pro budoucí volby šéfa administrativy, se po převzetí Hongkongu ČLR neuskutečnilo. Nebylo totiž stanovené datum, natož pak postup, jak by volba měla probíhat. Šéf administrativy byl v roce 1996 nejdříve zvolen Výběrovou komisí o 400 členech, přičemž všichni členové komise byli vybráni Pekingem. Tato komise však byla jen dočasná a v roce 2002 se tak při nových volbách šéfa administrativy poprvé využil již stálý Volební výbor o 800 členech, kteří byli taktéž dosazeni centrální vládou ČLR. Členové výboru měli pravomoc, jak volit šéfa administrativy, tak i nominovat kandidáty – pro úspěšnou nominaci bylo potřeba alespoň 100 členů. Pro zvolení pak byla potřeba většina z celkového počtu členů, tedy nejméně 401 hlasů.¹⁵¹

První Legislativní rada ZAO byla složena z 60 členů, přičemž 20 členů bylo voleno přímou volbou, dalších 30 skrze funkční obvody (nepřímou volbou) a zbylých 10 Volebním výborem. Prakticky tak místní občané neměli šanci zvolit legislativní většinu, jelikož 40 z celkových 60 členů bylo voleno nepřímou volbou pro-pekingskými zástupci.¹⁵²

¹⁴⁹ členové voleni zájmovými skupinami

¹⁵⁰ Anthony B.L. Cheung, *Executive-Led Governance or Executive Power ‘Hollowed-Out’—The Political Quagmire of Hong Kong*, *Asian Journal of Political Science* 15:1 (2007), 17-38.

¹⁵¹ THE BASIC LAW OF THE HONG KONG SPECIAL ADMINISTRATIVE REGION OF THE PEOPLE'S REPUBLIC OF CHINA – Instrument 12, *The Right of Peaceful Assembly*, navštíveno 13/4/2024,

https://www.rightofassembly.info/assets/downloads/Hong_Kong_Basic_Law.pdf

¹⁵² Ibid

V Hongkongu na rozdíl od Macaa mohli obyvatelé volit ještě do okresních rad. Ty zajišťovali poradní funkci a usnadňovali tak místní vládě spravování daných okresů. V roce 1994 mohli místní občané volit přímou volbou do okresních rad 346 členů z celkových 373. Po předání v roce 1999 pak mohli místní obyvatelé volit 390 členů, přičemž celkový počet členů se zvedl na 519. Stále se však jednalo o jediné volby, kde většinu členů volili občané Hongkongu přímou volbou.¹⁵³ Pro místní občany to znamenalo alespoň nějakou demokratickou reprezentaci a to nehledě na fakt, že okresní rady ovlivňovaly hongkongské politické prostředí jen zlehka. Udržení většinové přímé volby pro okresní rady zároveň udržovalo v občanech naději na přijetí všeobecného volebního práva pro volbu šéfa administrativy či volby do Legislativní rady. V roce 2004 bylo však přijetí všeobecného volebního práva poprvé odsunuto, přičemž právě i tento čin přinesl o 10 let později masové demonstrace – ty však volební právo neovlivnily a doteď tak obyvatelé Hong Kongu nemohou volit svého šéfa administrativy.¹⁵⁴

Hongkongský systém byl později definován jakožto systém správy řízený výkonnou mocí. Tento systém už ze své podstaty hromadí moc a z určitého úhlu pohledu by se tak dal zařadit mezi extraktivní typu institucí. Je však třeba se na onu extraktivitu podívat více obsáhle, jelikož se vztahuje nejen na politiku, ale i na ekonomiku ZAO. Instituce s extraktivními prvky totiž způsobují nerovnost ve společnosti a zároveň malou obchodní konkurenceschopnost, jelikož extraktivní instituce hromadí bohatství výhradně pro dobro elit. Inkluzivní instituce se naopak vyznačují soukromým vlastnictvím, spravedlivými zákony a povolením vstupu nových podniků a lidí na trh.¹⁵⁵

Hongkong se od existence indexu ekonomické svobody umístil každý rok na prvním místě, přičemž index bere v potaz jak ekonomickou, tak i politickou svobodu. Přesněji se zaměřuje na svobodu trhu, efektivitu mezinárodního obchodu, a i celkovou politickou svobodu vyznání. Pro Hongkong přišel zlom až v roce 2023, kdy byl sesazen Singapurem na druhé místo, přičemž se do budoucna očekává ještě větší pád. Statistika pocházela z roku 2021 a není

¹⁵³ Suzane Pepper, *Hong Kong and the Reconstruction of China's Political Order, Crisis and Transformation in China's Hong Kong*, editovali Ming K. Chan a Alvin Y. So (Hong Kong: Hong Kong University Press, 2002), 74-80 (The 1999-2000 Election Cycle: Democratic Stagnation).

¹⁵⁴ Stephan Ortmann, *The lack of sovereignty, the Umbrella Movement, and democratisation in Hong Kong*, *Asia Pacific Law Review*, 24:2 (2016): 111-112.

¹⁵⁵ Daron Acemoglu, James A. Robinson, *Why nations fail the origins of power, prosperity, and poverty* (London: Profile Books, 2013), 88-96.

tedy náhodou, že rok předtím byl uzákoněn nový zákon ohledně národní bezpečnosti, který využíval článek 23 Základního zákona.¹⁵⁶

Do roku 2020 nám tedy index říká, že i přes nemalé protesty a určité nedemokratické činnosti se Hongkong dokázal udržet na prvním místě v oblasti svobodné ekonomiky – což svědčí i o určité politické svobodě. Článek 23 tedy musel přijít s výraznými změnami, které značně ovlivnily hongkongský trh. Uzákonění článku provedla ČLR nehledě na hongkongské obyvatele či dokonce vládu. Nahlodala tak zdejší demokracii a probudila jak lokální, tak i mezinárodní odpor. Cesta k přijetí článku 23 však byla dlouhá a vedla k ní řada demonstrací od dob předání, přičemž právě demonstrace slouží jako ukazatel funkčnosti hodnot zasazených v Základním zákoně.

Demonstrace od doby vzniku ZAO ČLR Hongkong 2.2.2.

První masové protesty se odehrály roku 2003 a to právě kvůli článku 23, přesněji návrhu zákona povolující stíhání za protičínskou aktivitu. Tento zákon vyvolal masivní nesouhlas jak místních obyvatel, tak i zastánců demokracie po celém světě. Vládní strany se tehdy obávaly nekontrolovatelné politické nestability kvůli statisícům demonstrantů protestujících v ulicích a návrh zákona povolující stíhání za protičínskou aktivitu tedy nakonec stáhly. První test Hongkongské ústavnosti se tak prokázal jako úspěšný – obyvatelé Hongkongu dostali naději, že Základní zákon bude opravdu schopen ochránit jejich lidská práva i v budoucnu.¹⁵⁷

Další vlna protestů následovala v roce 2012 a to kvůli vládní snaze reformovat místní školní systém. Ten by po přijetí nového zákona zahrnoval výuku čínských dějin a kultury po vzoru čínských osnov s cílem vnutit žákům čínské národní cítění. Občané Hongkongu v tom spatřili další čínskou manipulaci a nátlak na jejich děti. Znovu tak vyšli do ulic s cílem zastavit přijetí reformy. Demonstrací se účastnili nejen plnoletí občané, ale i samotní žáci, kteří pro boj s vládou založili prodemokratickou skupinu Scholarism. Ta poté obsadila hongkongské sídlo vlády s cílem zabránit přijetí zákona. Zákon sice přijat byl, školy však získaly volnou ruku ohledně dodržování nových osnov a demokratické hodnoty tak byly znovu obhájeny.¹⁵⁸

¹⁵⁶ Lee Ying Shan, *Singapore is now the world's freest economy, displacing Hong Kong after 53 years*, CNBC, publikováno 21/9/2023, <https://www.cnbc.com/2023/09/22/singapore-is-now-the-worlds-freest-economy-displacing-hong-kong.html>

¹⁵⁷ Amy Gunia, *A Brief History of Protest in Post-Handover Hong Kong*, publikováno 20/6/2019, <https://time.com/5606212/hong-kong-history-mass-demonstrations-protest/>

¹⁵⁸ Ibid

O dva roky později se HongKong nacházel znovu ve velice aktivním stavu, a to kvůli nově vzniklému „*Umbrella Movement*“¹⁵⁹. Toto uskupení se snažilo bojovat za lidská práva a demokracii, která byla od dob předání ČLR v ohrožení. Hlavním cílem bylo vyjádření nesouhlasu s připravovanou vládní reformou, která by zvedla pravomoci Volebního výboru. Ten by se svými 1200 členy dosazenými Pekingem mohl nově nominovat 2 až 3 kandidáty na šéfa administrativy Hongkongu – prakticky by to znamenalo čínskou kontrolu nad zvolením. Lidé tedy vyšli do ulic a záměrně ucpali hlavní silniční tepny města. Studenti byli v ulicích zaháněni použitím slzného plynu a hongkongská vláda tak potvrdila, že svoboda shromažďování jakožto důležitá část konstituce je již z části ohrožena. Reforma byla sice nakonec odmítnuta legislativní radou, žádné další výrazné změny však *Umbrella Movement* nedosáhl.¹⁶⁰ Politický systém se tak v té době dostal na hranici stanovenou v Základním zákoně. To však výrazněji neovlivnilo zdejší kapitalistickou ekonomiku, která si i přes porušení mezinárodního práva občanů na mírumilovné protesty zachovala svoji vysokou prosperitu.

To se změnilo až po dalších pěti letech, kdy následovaly největší demonstrace za historii Hongkongu. Tehdy vyšlo do ulic až na milion místních obyvatel, a to kvůli nesouhlasu s projednáváním zákona o vydávání. Ten by umožnil zadržet a následně předat osobu hledanou v zemi, se kterou nemá Hongkong uzavřenu smlouvu o vyjednávání (například ČLR a Tchajwan). Lidé se obávali, že by zákon po určité úpravě dovolil vládě zadržet v podstatě kohokoliv, přičemž by následně byl souzen v nedemokratické ČLR.¹⁶¹ Zákon byl nakonec stažen z projednávání šéfkou administrativy Hongkongu Carrie Lamovou.¹⁶²

Demonstrace se tedy i po více než 20 letech existence ZAO Hongkong osvědčily jakožto efektivní nástroj pro boj s čínským diktátem a Základní zákon tak v podstatě ustál čínský nátlak. Do této doby by se hongkongské instituce daly na škále označit jakožto extraktivně – inkluzivní. Občané nemohli volit většinu svých zastupitelů přímou volbou a výkonnou i legislativní moc stále třimal především šéf administrativy. Moc se tedy koncentrovala u menšího počtu lidí, z nichž mnozí byli pod „pekingskou výplatní páskou“. Na druhou stranu však vláda dokázala udržet stabilní a velice profitabilní trh – konkurenceschopnost a rovnost mezi lidmi nebyla narušena. Hongkongské instituce do roku

¹⁵⁹ Studenti používali při demonstracích deštníky a kryli se tak před slzným plynem, Stephan Ortmann, *The lack of sovereignty, the Umbrella Movement, and democratisation in Hong Kong*, *Asia Pacific Law Review*, 24:2 (2016): 113.

¹⁶⁰ Stephan Ortmann, *The lack of sovereignty, the Umbrella Movement, and democratisation in Hong Kong*, 108-122.

¹⁶¹ Mike Ives, *What Is Hong Kong's Extradition Bill?* *The New York Times*, publikováno 10/7/2019, <https://www.nytimes.com/2019/06/10/world/asia/hong-kong-extradition-bill.html>

¹⁶² BBC, *Hong Kong formally scraps extradition bill that sparked protests*, publikováno 23/10/2019 <https://bbc.com/news/world-asia-china-50150853>

2019 lze označit za extraktivně-inkluzivní – na škále by se však oproti institucím koloniálním nacházely více vlevo od středu, tedy více ve směru extraktivních institucí.

Politické prostředí se však masivním způsobem změnilo následující rok, kdy čínská legislatura přijala zákon o hongkongské národní bezpečnosti, jinými slovy využila článek 23. Zákon vešel v platnost 30. června 2020, přičemž o přesném znění do té doby nevěděli jak obyvatelé Hongkongu, tak ani samotná hongkongská vláda. Samotný zákon je přitom nesmyslně široce definovaný, jelikož hrozba národní bezpečnosti se může vztahovat na kohokoli na světě a dá se použít v podstatě na vše.¹⁶³ Dle zákona o národní bezpečnosti může být kdokoli trestán za jakoukoli protivládní a protičínskou činnost či spolupráci s externími silami. Mírumilovní demonstranti byli totiž dříve obviňováni ze spolupráce s cizími silami, které prý organizovaly protesty a kontrolovaly společnost. Po přijetí zákona mohl být každý jednotlivý demonstrant obviněn a potrestán, nehledě na prokázání vlivu zahraničních sil. Čína tak Hongkongu utáhla oštěže a zbavila místní obyvatele jednoho z mála nástrojů boje za demokracii. Právo svobodně se shromažďovat bylo zároveň ukotveno v Základním zákoně Hongkongu a jednalo se tak o přímé porušení místní konstituce.¹⁶⁴

Díky přijetí zákona si dále vláda ČLR zřídila zcela nový Úřad pro zajištění národní bezpečnosti. Úřad samotný se všemi svými zaměstnanci však nespadá pod hongkongskou jurisdikci, přičemž třímá i trestněprávní imunitu. Zaměstnanci se tedy starají o národní bezpečnost a sami přitom neváhají porušovat lidská práva. Tento úřad je tedy bez jakékoliv objektivní kontroly aktivní na hongkongském území s cílem sledovat možné odpůrce ČLR.¹⁶⁵

Již pár dní po přijetí zákona byli lidé zatýkáni kvůli šíření politické propagandy skrze nápisů na tričkách, cedulích či držení vlajek. Toto jednání jasně porušuje mezinárodní právo o svobodě projevu, jelikož vyjádření myšlenky ohledně místního politického systému neohrožuje národní bezpečnost.¹⁶⁶

Počet demonstrací se po přijetí zákona dramaticky snížil, politické protivládní organizace byly rozpuštěny a členové opozice byli donuceni opustit své politické posty.

¹⁶³ Amnesty International, *Hong Kong's national security law: 10 things you need to know*, Amnesty international, publikováno 17/7/2020, <https://www.amnesty.org/en/latest/news/2020/07/hong-kong-national-security-law-10-things-you-need-to-know/>

¹⁶⁴ S.-k. Lau, *"The National Security Law: political and social effects on the governance of the Hong Kong Special Administrative Region"*, *Public Administration and Policy: An Asia-Pacific Journal*, Vol. 24 No. 3 (2021): 234-240.

¹⁶⁵ Amnesty International, *Hong Kong's national security law: 10 things you need to know*, <https://www.amnesty.org/en/latest/news/2020/07/hong-kong-national-security-law-10-things-you-need-to-know/>

¹⁶⁶ Amnesty International, *Hong Kong's national security law: 10 things you need to know*, Amnesty international, <https://www.amnesty.org/en/latest/news/2020/07/hong-kong-national-security-law-10-things-you-need-to-know/>

Hongkongská národní fronta působící v legislativní radě byla zcela rozpuštěna, a to kvůli její snaze o odpojení Hongkongu od ČLR. Z podobného důvodu bylo zakázáno i pro-demokratické médium Apple Daily, které podporovalo demonstranty a nesouhlasilo s kroky hongkongské vlády – negativně tak prý ovlivňovalo místní mladé lidi.¹⁶⁷ V praxi se však ČLR jednoduše zbavila jednoho z největších protivládních svobodných médií.

Pro místní obyvatele započala doba strachu, jelikož každý mohl jít za mříže i za sebemenší provinění. Peking tímto tahem změnil poměr místních institucí značně na stranu extraktivních institucí. Opozice přestala existovat a lidé tak ke konci roku 2023 neměli jinou možnost než volit pro-pekingské zákonodárce. Ti začali hromadit moc bez možnosti existence oficiální opozice – ten kdo čelí vládě, bude stíhán a potrestán. Rovnost ve společnosti tak byla značně narušena, což ovlivnilo i konkurenceschopnost místního trhu. ČLR dále vytvořila nový úřad spadající čistě pod centrální čínskou vládu (Úřad pro zajištění národní bezpečnosti), čímž ustanovili precedens, který se v budoucnu bude ještě určitě opakovat.¹⁶⁸

Hongkongské instituce se tedy posunuly na extraktivně – inkluzivní škále na pozici extraktivních institucí s inkluzivními prvky. Čína si zároveň vytvořila novou čistě extraktivní instituci s právem sledovat, kontrolovat a trestat místní obyvatele bez nutnosti podání důvodu – místní vláda totiž nemá nad tímto úřadem žádné pravomoci. Peking si tím zajistil, že masové protesty z let 2019-2020 se již s největší pravděpodobností nebudou opakovat.

Udrží si ZAO ČLR Hongkong vysoký stupeň autonomie a zároveň svoji jedinečnost? 2.2.3

Po předání Hong Kongu ČLR se skutečně podařilo zachovat fungující kapitalistickou společnost, která každoročně generovala pro celý region obrovské zisky. Státní byrokracie neztratila na své efektivitě a občanská společnost tak byla vesměs s vládou spokojená. Obyvatelům nevadilo, že je země stále systémem řízeným výkonnou mocí – absence demokracie byla vyvažována tržní svobodou a vláda tak měla u obyvatel relativně vysokou legitimitu. S narůstajícími demonstracemi po roce 2010 se však budoucnost Hong Kongu změnila z bílé na černou. Vláda začala podávat návrhy zákonů ve prospěch ČLR a místní obyvatelé tak ke své vlastní vládě ztráceli důvěru. Demonstrace se po dlouhou dobu zdály jako jediné řešení. To však došlo i čínské centrální vládě, která roku 2020 přijala zákon o národní

¹⁶⁷ S.-k. Lau, "The National Security Law: political and social effects on the governance of the Hong Kong Special Administrative Region", 235-238.

¹⁶⁸ Ibid, 237-238.

bezpečnosti povolující trestné stíhání demonstrantů.¹⁶⁹ Přijatý zákon byl tedy v přímém rozporu se Základním zákonem Hongkongu, v němž je právo demonstrovat uvedeno jako jeden z klíčových zákonů.¹⁷⁰

Za více než 20 let tedy Čína značně narušila zdejší vysokou míru autonomie. Občané se mohou podílet na chodu politického systému jen částečně. Neexistuje zde totiž oficiální opozice, jelikož všichni protičínští politikové byli kvůli zákonu o národní bezpečnosti nuceni odstoupit. Ani prostí občané nemohou vzít zákon do svých rukou, jelikož by za takové jednání byli s největší pravděpodobností trestně stíháni. V Hongkongu tak ke konci roku 2023 lze volit pouze do legislativní rady a okresních rad, přičemž do Legislativní rady mohou občané volit přímou volbou pouze 20 členů z celkových 90.¹⁷¹ V okresních volbách po změnách ve volebním zákoně lze zvolit pouhých 88 členů z celkových 470.¹⁷² V Hongkongu tak ke konci roku 2023 neexistoval žádný způsob, jak by si místní obyvatelé mohli zvolit pro-demokratickou většinou vládu či okresní radu. Šéfa administrativy také stále volí pouze členové Volebního výboru, přičemž jsou všichni schvalováni centrální vládou a jejich počet se k roku 2023 rovnal 1500 členům.¹⁷³

Místní občané tedy stále nemají všeobecné volební právo – volit mohou jen velice omezeně a v podstatě jen kandidáty schválené Pekingem. Instrukce se tak z extraktivně-inkluzivních změnily po přijetí zákona o národní bezpečnosti na extraktivní instituce s určitými inkluzivními prvky, nemluvě o dalších čistě extraktivních institucích, které dále vzniknou na popud ČLR.

Jedinečnost Hongkongu slíbená v Základním zákoně tedy z části vymizela již po dvaceti letech. Hongkong byl speciální svým systémem řízeným výkonnou mocí. Právě tento systém byl za koloniální vlády schopen efektivně a v jádru i liberálně řídit britskou kolonii, nehledě na sílu a pozici guvernéra a hromadění moci u obchodníků, kteří byli součástí jednotlivých rad. Právě ona nedemokratičnost systému činila z Hongkongu jedinečnou

¹⁶⁹ S.-k. Lau, "The National Security Law: political and social effects on the governance of the Hong Kong Special Administrative Region", 235.

¹⁷⁰ The Basic Law, Constitutional and Mainland Affairs Bureau, navštíveno 12/4/2024, <https://www.cmab.gov.hk/en/issues/basic2.htm>

¹⁷¹ Michael C. Davis – interview, Hong Kong after the Legislative Council Election, The National Bureau of Asian Research, navštíveno 15/4/2024, <https://www.nbr.org/publication/hong-kong-after-the-legislative-council-election/>

¹⁷² Candice Chau, Hong Kong cuts directly elected District Council seats as overhaul unanimously approved, publikováno 6/7/2023, <https://hongkongfp.com/2023/07/06/hong-kong-cuts-directly-elected-district-council-seats-as-overhaul-unanimously-approved/>

¹⁷³ Method for the Constitution of the Election Committee, Hong Kong Special Administrative Region Improve Electoral System, navštíveno 12/4/2024, <https://www.cmab.gov.hk/improvement/en/ceo-election-committee/index.html>

politickou jednotku, jelikož i přes autoritativní pravomoci si kolonie dokázala udržet relativně svobodnou a rovnocennou společnost.

Tento jedinečný systém se však s příchodem ČLR začal pomalu ale jistě měnit. Před předáním mnohé věci záležely na neformálních diskusích, nepsaných zákonech a určité administrativní morálce. Guvernér měl jak výkonnou, tak i zákonodárnou moc, a přesto projednával mnohá stanoviska s oběma radami či dokonce zástupci místních obyvatel. To se však dnes již neděje. Dnes se jedná především s Pekingem a místní lidé se již nemohou chlubit vysokou mírou autonomie či jedinečností jednotky. Ta jedinečnost, která měla na svědomí zdejší prosperitu, je tedy zároveň symbolem konce zdejšího vysokého stupně autonomie.

Komparace 3.

Koloniální jednotky před předáním ČLR 3.1.

Macao 3.1.1.

Portugalská revoluce roku 1974 předznamenala konec portugalské koloniální správy, jelikož nová vláda usilovala především o obnovení čínsko-portugalských vztahů nehledě na otázku Macaa.¹⁷⁴ Portugalsko si uvědomilo, že koloniální časy jsou již minulostí a že předání kolonie ČLR je nevyhnutelné. Započali tedy snahy o reformaci systému ve prospěch místních obyvatel. Zdejší politické prostředí formovali především dva aktéři – guvernér a Zákonnodárné shromáždění. Pravomoci sice třímaly i portugalské orgány, ty však guvernér ve většině činností zastupoval (mimo moc soudní). Macao nemělo žádnou oficiální vládu a jedině guvernér tak představoval moc výkonnou. S jeho vládnutím mu asistovala Poradní rada společně s podsekretáři. Dále zastupoval i moc legislativní, přičemž tu reprezentovalo i Zákonnodárné shromáždění. Shromáždění bylo částečně voleno macajskými občany, a to v přímých a svobodných volbách. Jednalo se tak o nejvíce demokratický macajský orgán. Shromáždění mělo především zákonodárnou funkci, přičemž orgán pomáhal utvářet i zdejší politické prostředí.¹⁷⁵ Portugalsko se tedy snažilo změnit místní systém, který byl dříve úmyslně vytvořen jakožto hybridní a nedemokratický. Při spravování kolonie se systém s guvernérem v čele jevil Portugalcům jakožto praktický a snadno proveditelný, eliminující zdlouhavé demokratické procesy a jednání. Systém tedy fungoval na bázi vyvažování dvou aktérů, přičemž guvernér stále třímal značně větší pravomoci.

Portugalsko dále v zájmu místních obyvatel rozhodlo udělit občanství všem lidem narozeným v Macau před 21. listopadem 1981 nehledě na původ jejich rodičů, čímž poskytlo místním obyvatelům možnost přestěhovat se z Macau do Portugalska v případě jakéhokoliv ohrožení.¹⁷⁶

Portugalská snaha o demokratizaci systému byla však celkově v porovnání se situací v Hongkongu značně slabší. Portugalsko bralo ohled na provázanost čínského trhu s tím macajským a Základní zákon tedy představoval více čínskou neochotu demokratizace nežli portugalskou snahu o reformy daného systému. V hongkongském Základním zákoně je například uvedeno jakožto jeden z hlavních cílů přijmutí obecného volebního práva pro volbu

¹⁷⁴ Mendes, Carmen Amado *Portugal, China and the Macau Negotiations*, 8.

¹⁷⁵ Paulo Cardinal, *Macau: The internationalization of an historical autonomy*, 644-647.

¹⁷⁶ Charles P. Wallace, Portugal Offers Citizenship to Many in Last Colonial Outpost : Macao, a 'Poor Relation,' Draws Envy of Hong Kong, Los Angeles Times, publikováno 21/7/1989, <https://www.latimes.com/archives/la-xpm-1989-07-21-mn-4240-story.html>

šéfa administrativy a voleb do legislativní rady. Tento cíl však v Základním zákoně (ZK) Macaa nelze najít – většina zákonodárců má být dle ZK volena, není však již uvedeno, jakým způsobem mají volby probíhat.¹⁷⁷

Portugalská snaha byla dále značně zpomalována Čínsko-portugalskou společnou styčnou skupinou, jež měla za úkol dohlížet na chod Macaa do doby předání. Její funkce byla sice stanovena jakožto kontrolní a poradní, ve skutečnosti však tato skupina značně narušovala fungování portugalské exekutivy a tím pádem i celého systému. Portugalská dosluhující administrativa tak byla značně paralyzována a došlo tak prakticky k podlomení macajské autonomie ještě před předáním ČLR.¹⁷⁸

Hongkong 3.1.2.

Britský Hongkong spravoval guvernér, přičemž vládl absolutně v zájmu britské vlády. Tehdejší systém fungoval na spolupráci čínských a britských obchodníků, kdy guvernér ve svých rukách soustředil kombinaci legislativních a výkonných pravomocí. S vládou mu vypomáhala Výkonná rada, jež sloužila jako guvernérův kabinet a poskytovala mu názory na potřebná stanoviska. Členy svého kabinetu si guvernér vybíral dle svého uvážení. Dále existovala také Legislativní rada, kde guvernér jmenoval většinu členů. Ti se nadále řídili jeho pokyny a dle něho i hlasovali. Guvernér totiž třímal právo rozpustit legislativní radu, vyhlásit nové volby, a i odmítnout jakýkoliv již radou přijatý zákon. Guvernér dále prováděl veškerá jmenování a propouštění státních úředníků, a to včetně soudců. Británie si tak mohla být jistá, že se kolonie bude ubírat předem určeným směrem, obdobně jako právě v portugalském Macau.¹⁷⁹

I přes všechny absolutní pravomoci se tedy guvernér musel zodpovídat nejen britské koruně, ale i určitým formálním či neformálním omezením související s oběma radami. Guvernér musel pravidelně hovořit se zástupci zdejších komunit a dávat při svých rozhodnutích na jejich rady. Dále se musel v určitých případech dělit o právo veta s členy výkonné rady, a to kvůli ustanovením zapsaným v tamějších zákonech. Guvernér sice nemusel tato formální ustanovení plnit, za celou historii koloniální vlády však guvernér nenaslouchal výkonné radě

¹⁷⁷ Wilson Wong, Hanyu Xiao, “*Twenty Years of Hong Kong and Macao under Chinese Rule: Being Absorbed under ‘One Country, Two Systems.’*” *Public Money & Management* 38, no. 6 (2018): 413.

¹⁷⁸ Paulo Cardinal, *Macau: The internationalization of an historical autonomy*, 646-647.

¹⁷⁹ Anthony B.L. Cheung, “*Executive-Led Governance or Executive Power ‘Hollowed-Out’—The Political Quagmire of Hong Kong.*” *Asian Journal of Political Science* 15, no. 1 (2007): 18-19.

jen ve velmi vzácných případech. Hongkongský systém byl tak typickým příkladem britského systému zvyků a tradic.¹⁸⁰

Co se týče Legislativní rady, tak ta byla až do roku 1985 jmenována jen a pouze guvernérem. Ve volbách roku 1985 bylo tedy vůbec poprvé zvoleno 24 členů z celkových 57 nepřímou volbou, což představovalo značný pokrok směrem k demokratičtější volbám. Nejednalo se sice stále o přímou volbu, i tak bylo však 12 členů rady zvoleno funkčními obvody¹⁸¹ a zbylých 12 volebním kolegiem. V posledních volbách před předáním ČLR bylo roku 1995 voleno již 60 členů - 30 členů bylo zvoleno ve funkčních volebních obvodech (nepřímou volbou), dalších 20 přímou volbou pomocí geografických volebních obvodů a posledních 10 pak Volebním výborem.¹⁸²

Oproti Macau se Britové snažili o reálnou demokratizaci systému, jenž měl garantovat místnímu obyvatelstvu alespoň částečnou přímou volbu. V porovnání s Portugalskem však Británie neudělila britské občanství všem občanům Hongkongu, a to především kvůli několikanásobně větší populaci oproti té macajské.¹⁸³ Británie zavedla složitější systém udělování občanství a obyvatelé Hongkongu tak museli pro získání nového typu občanství splňovat daná kritéria.¹⁸⁴

Tím by občané získali možnost ovlivnit zdejší politické prostředí a jeho směřování.¹⁸⁵ Stejně jako v Macau zde však byla ustanovena Čínsko-britská společná styčná skupina, jenž měla dohlížet na hladké předání Hongkongu ČLR.¹⁸⁶ Skupina kontrolovala britskou snahu o reformu místního systému a nemálo tak zasahovala do chodu místní vlády.

Portugalská a britská správa kolonií 3.1.3

Obě evropské mocnosti se při získání svých asijských kolonií rozhodly využít takový systém, ve kterém by se snadno aplikovaly požadavky mateřské země a který by zároveň efektivně vládnul nad místními lidmi. Došlo tak k ustanovení systému vlády řízeném výkonnou mocí

¹⁸⁰ Anthony B.L Cheung, "Executive-Led Governance or Executive Power 'Hollowed-Out'—The Political Quagmire of Hong Kong," 18-19.

¹⁸¹ Zájmové skupiny

¹⁸² Norman Miners & James T.H. Tang, *The government and politics of Hong Kong* (Hong Kong: Oxford University Press 1995), 114-128.

¹⁸³ Charles P. Wallace, Portugal Offers Citizenship to Many in Last Colonial Outpost : Macao, a 'Poor Relation,' Draws Envy of Hong Kong, Los Angeles Times, <https://www.latimes.com/archives/la-xpm-1989-07-21-mn-4240-story.html>

¹⁸⁴ British National (Overseas) visa, GOV.UK, navštíveno 15/4/2024, <https://www.gov.uk/british-national-overseas-bno-visa>

¹⁸⁵ Wilson Wong, Hanyu Xiao, "Twenty Years of Hong Kong and Macao under Chinese Rule: Being Absorbed under 'One Country, Two Systems,'" 411-413.

¹⁸⁶ Joint Declaration of the Government of the People's Republic of China and The Government of the Republic of Portugal on the question of Macao, National Legislative Bodies / National Authorities, refworld, navštíveno 28/1/2024, <https://www.refworld.org/docid/3ae6b51fc.html>

v čele s guvernérem. Moc výkonná i zákonodárná tak byla z velké části svěřena jen jednomu člověku, což by za normálních okolností znamenalo značné riziko autoritativní vlády. Oba guvernéři však konzultovali důležité politické záležitosti jak s ustanovenými radami, tak i s místními občanskými zástupci a obchodními elitami. Díky blízkým vztahům s obchodníky, kteří se pomocí výměny názorů často podíleli na chodu kolonie, se vládám kolonií dařilo udržovat značnou prosperitu. Nominovaní guvernéři byli zároveň často velice zkušení politici, diplomaté či úředníci a měli za sebou již dlouhou státní kariéru. Nechyběly jim tedy morální hodnoty potřebné pro vedení dané administrativy a společnosti. Zároveň nebylo výjimkou, že úředníci daných administrativ vyznávali stejné hodnoty jako právě guvernér, což jen přidávalo na efektivitě chodu systému. Guvernér navíc třimal tak obsáhlé pravomoci, že se o ně musel dělit, a to často právě s úředníky, kteří ve státní správě strávili celý život. Guvernéři tedy de iure měli politickou převahu a značné pravomoci, de facto se však vždy museli naučit vypořádat se zajetou státní byrokracií.¹⁸⁷ Právě neoficiální administrativní postupy a sdílené demokratické hodnoty členů administrativ zajistily oběma koloniím onu jedinečnost.

Koloniální systém vlády nad oběma jednotkami byl tedy úmyslně navržen jakožto systém vlády řízený výkonnou mocí. Vznikl tak funkční systém, ve kterém třimal moc jen úzký kruh lidí (většinou guvernér). Z tohoto hlediska by seděl do definice extraktivní instituce, jelikož guvernéři disponovali jen velmi málo omezenými pravomocemi. Guvernéři však byli schopni udržet inkluzivní chod jednotky – existence volného trhu podporovala rovnost ve společnosti i konkurenceschopnost. Systém řízený výkonnou mocí se tak mateřským zemím osvědčil jakožto efektivní způsob hybridní vlády nad oběma koloniemi.

Nelze však zapomenout na fakt, že se stále jednalo o kolonie. Post guvernérů a většinu důležitých funkcí zajišťovali pouze britští a portugalské občany a etnickým Číňanům tak byla odepřena účast na politické reprezentaci jednotek – bez možnosti zvolení členů daných institucí představovala národní reprezentace značnou výhodu. Čínské obyvatelstvo symbolizující naprostou většinu koloniálních obyvatel jednotek zde tedy po značnou dobu historie nemělo své etnické reprezentanty zastupující jejich obchodní či sociální zájmy. V Hongkongu sužovala čínské obyvatelstvo dále i duální jurisdikce – na britské občany se vztahovaly britské zákony, na čínské občany zase ty čínské. Aplikování čínského soudního systému však mělo za následek nespravedlivé a nelogicky časté obviňování a zatýkání obyvatel. V samotné Číně fungoval totiž systém na základě dalších podpůrných postupů a ty již v samotném Hongkongu chyběly.¹⁸⁸

¹⁸⁷ Anthony B.L. Cheung, "Executive-Led Governance or Executive Power 'Hollowed-Out'—The Political Quagmire of Hong Kong," 18-19.

¹⁸⁸ John M. Carroll, *A Concise History of Hong Kong*, 46-52.

Výkonnému systému vlády obecně chyběla větší komplexita a schopnost hlubšího řešení problémů. Guvernér sice měl k ruce spoustu úředníků a rádců, právo veta měl však vždy on a bylo tak velice těžké prosadit návrh, s nímž guvernér nesouhlasil.

Koloniální instituce by se tedy daly definovat jakožto extraktivní instituce prosazující inkluzivní jednání – na extraktivně-inkluzivní škále by se nacházely ve středu škály. Právě mix extraktivně-inkluzivních institucí tvořil danou jedinečnost jednotek. Za normálních okolností by extraktivní instituce s členy dosazenými nedemokratickou volbou měly jít ruku v ruce s nerovností a nespravedlností ve společnosti. V Macau i Hongkongu se však podařilo balancovat na hraně hybridního systému, který v jádru prosazoval liberální hodnoty a zvládl tak z jednotek vytvořit prosperující regiony. Celosvětová úspěšnost Macaa a Hongkongu tedy pramenila právě z této jedinečnosti, a i proto se ČLR zavázala, že udrží jedinečnost jednotek po dobu padesáti let. Udržení obdobného systému bylo v čínském zájmu, jelikož ZAO posloužily ČLR jakožto brána na celosvětový trh. Ona jedinečnost však začala být postupem času narušována, což nejvíce odsoudili obyvatelé s hrdou hongkongskou či macajskou identitou. Ti neměli jinou možnost než vyrazit do ulic na znamení protestu.

Zvláštní administrativní oblasti ČLR 3.3.

Identita 3.3.1

Dle sčítání z roku 2023 žije v Macau přibližně 700 000 obyvatel,¹⁸⁹ přičemž skoro 90 % je čínské etnicity.¹⁹⁰ Všichni občané přitom obývají pouhých 30,5 km², což řadí Macao mezi první příčky, co se týče hustoty obydlí na světě.¹⁹¹ Macau je zároveň jediné místo z ČLR kde je povolen hazard – díky investicím do nových kasin se za posledních 20 let ekonomika jednotky několikanásobně zvětšila a posadila tak Macau na první příčku v příjmech z hazardu na světě. Nehledě na svou velikost se tak Macau dokázalo zapsat do dějin světa jakožto úspěšná jednotka, která se dokázala vymanit z asijské krize. V 90. letech 20. století zažívalo totiž Macao ekonomickou recesi, kterou obyvatelé dávali za vinu koloniální vládě. Není tedy překvapením, že většina obyvatel Macaa vidělo předání ČLR jakožto šanci na lepší a jim bližší vládu.¹⁹²

Předání ČLR skutečně vystřelilo ekonomiku Macau o stovky procent, a to především kvůli propojenosti daných aktérů. Roku 2003 totiž Čína spustila individuální návštěvní režim,

¹⁸⁹ Macao Population, worldometer, navštíveno 13/4/2024, <https://www.cmab.gov.hk/en/issues/basic2.htm>

¹⁹⁰ Population, Macao Government Tourism Office, aktualizováno 11/3/2021, <https://www.macaotourism.gov.mo/en/travelessential/about-macao/population>

¹⁹¹ Mingjie Sheng, Chaolin Gu, *Economic Growth and Development in Macau (1999-2016): The Role of the Booming Gaming Industry*, *Cities* 75 (2018): 72-80.

¹⁹² Meng U Ieong, *Macau 20 years after the handover: Changes and challenges under "One Country, Two Systems"* (New York: ROUTLEDGE, 2020.) 14-15 (Introduction).

jenž dovoloval turistům z určitých čínských metropolí navštěvovat ZAO dle jejich uvážení. Návštěvní režim byl přijat za cílem podpoření zdejších ekonomik, a i kvůli snadnější integraci jednotek do ČLR. V roce 2002 navíc Macao otevřelo hazardní sektor zahraničním investorům, což připravilo půdu pro příliv tisíce čínských turistů ochotných zde utratit nemalé peníze – obyvatelé pevninské Číny se tak stali důležitým faktorem stojícím za macajským ekonomickým boomem.¹⁹³ Macajská společnost si tak začala na čínskou přítomnost zvykat, což ještě více zvedlo procento obyvatel považující se za hrdé Číňany.¹⁹⁴ Zmenšil se tak počet lidí, kteří neuznávali postupy ČLR. Identita obyvatel tedy měla a má značný vliv na chod jednotek, jelikož identita výrazně ovlivňuje touhu demonstrovat.

V Hongkongu žije k roku 2023 přibližně 7 500 000 obyvatel, přičemž se na rozdíl od Macaa rozkládá na ploše 1050 km².¹⁹⁵ Stejně jako v Macau zde převažuje čínská etnicita z více než 90 % a předání ČLR tak v případě obou jednotek nemělo důvod jen geografický, ale i národnostní.¹⁹⁶ Na rozdíl od Macau si však Hongkong s výrazně více obyvateli dokázal snadněji utvořit a definovat svou vlastní identitu, což zapříčinilo výrazně menší důvěřivost vůči komunistické Číně. Většina obyvatel preferovala britskou vládu a vůči té nové byla skeptická.¹⁹⁷ Hongkong byl totiž ve 20. století jedním z finančních center celého světa. Západní vliv se tak přenesl i na místní obyvatele, kteří na rozdíl od ČLR disponovali většími právními svobodami a kapitalistickým volným trhem. Po předání se však začaly vyskytovat problémy v podobě narušování zásad stanovených v Základním zákoně. V porovnání s Macaem se však hongkongští obyvatelé jasně vymezili a vyšli do ulic často ve stotisícových davech. Jejich hongkongská identita byla v porovnání s macajskou mnohem více ustálená a zároveň i značně protičínská.

Demonstrace 3.3.2

Demonstrace slouží po celém světě jakožto nástroj boje za svobodu a spravedlnost. Lidé mají díky právu na shromažďování moc měnit zákony daného státu či dokonce chod celého systému. Uvedení práva na shromažďování v Základních zákonech jednotek tedy poskytlo obyvatelům

¹⁹³ Lei Chin Pang, Spatial politics in an eastern casinopolis, *Macau 20 years after the handover: Changes and challenges under "One Country, Two Systems"*, editoval Meng U Ieong (New York: ROUTLEDGE, 2020), 37-39 (Chapter 2).

¹⁹⁴ Bill K.P. Chou, *Building National Identity in Hong Kong and Macao*, East Asian policy Volume 2, Number 2 (duben-červen 2010): 76.

¹⁹⁵ Hong Kong Population, worldometer, navštíveno 13/4/2024, <https://www.worldometers.info/world-population/china-hong-kong-sar-population/>

¹⁹⁶ The Demographics : Ethnic Groups, Race Relations Unit, The Government of the Hong Kong SPR, navštíveno 13/4/2024, <https://www.had.gov.hk/rru/english/info/demographics.htm>

¹⁹⁷ Bill K.P. Chou, *Building National Identity in Hong Kong and Macao*, 76.

určitá zadní vrátka, která mohli využít kdykoliv a v jakémkoliv případě nesouhlasu s chodem zdejšího politického systému. Společnosti obou jednotek těchto zadních vrátek využily, avšak v úplně jiných poměrech a také z jiných důvodů.

Demonstrace v Macau se zpočátku pořádaly především kvůli špatně nastaveným pracovním podmínkám a velkému počtu zahraničních zaměstnanců, kteří brali práci místním obyvatelům. Až v roce 2007 se konal první signifikantní protest mířený nejen proti zahraničním pracovníkům, ale tentokrát již i vůči vládní korupci. Do té doby relativně apatická macajská společnost tak vyjádřila nesouhlas s praktikami místní vlády a využila svého práva na shromažďování uvedeného v ZK. Žádné větší změny však obyvatelé nedosáhly.¹⁹⁸ Naopak byl roku 2009 přijat macajskou vládou Zákon o národní bezpečnosti, který měl být mířen proti potencionálním disidentům vystupujícím proti vládě Macaa a ČLR. Zákon v této formě však nikdy nebyl využit¹⁹⁹, a to ani v roce 2014, kdy vpochoďovalo do ulic na 20 000 občanů. Ti požadovali zrušení návrhu o zvýšení penzí pro vysoce postavené úředníky, přičemž protest byl nakonec opravdu úspěšný.²⁰⁰ Pro macajské obyvatelstvo to symbolizovalo záblesk naděje, jelikož to bylo poprvé, co výrazněji ovlivnilo zdejší legislativní chod. ČLR si však uvědomila, že nejenom Hongkong, ale i Macao může představovat určitý politický problém.

V Hongkongu poté následovali obrovské protesty roku 2019, kdy do ulic vyšlo okolo milionu lidí. Demonstrace byly částečně úspěšné, jelikož šéfka administrativy tehdy stáhla návrh zákona ohledně předávání hledaných zločinců do zemí, s kterými Hongkong neměl smlouvu o vydávání – prakticky by to znamenalo postavení místních obyvatel a cizinců pod jurisdikci ČLR. Demonstrace byly mířené i na celkový stav politického hongkongského systému, jelikož lidé stále více volali po demokratizaci.²⁰¹ S několika stotisíci lidmi v ulicích města to představovalo pro centrální vládu značnou hrozbu a ta se tedy roku 2020 uchýlila k přijetí Národního bezpečnostního zákona. Hongkongská vláda na jeho schválení neměla žádný vliv a místní politické prostředí tak utrpělo značný šok.²⁰² Následovalo zrušení protičínské opozice, potlačení demonstrací pod hrozbou vězení a zároveň i celoplošný zákaz

¹⁹⁸ C. S. Bryan Ho, "Political Culture, Social Movements, and Governability in Macao," 71-72.

¹⁹⁹ Han Zhu, *Macau and Hong Kong: Convergence or Divergence? An Analysis of the 2023 Macau National Security Law*, 54(1) Hong Kong Law Journal (2024): 1-2.

²⁰⁰ David Gitter, „After Hong Kong, Macau?“ The Diplomat, <https://thediplomat.com/2014/10/after-hong-kong-macau/>

²⁰¹ BBC, *Hong Kong formally scraps extradition bill that sparked protests*, publikováno 23/10/2019 <https://bbc.com/news/world-asia-china-50150853>

²⁰² Amnesty International, *Hong Kong's national security law: 10 things you need to know*, Amnesty international, publikováno 17/7/2020, <https://www.amnesty.org/en/latest/news/2020/07/hong-kong-national-security-law-10-things-you-need-to-know/>

prodemokratických medií.²⁰³ Tato verze zákona byla mnohem striktnější a občany omezující nežli Národní bezpečnostní zákon přijatý v Macau roku 2009 – ten byl přijat bez větších protestů, a to kvůli značně silné čínské identitě, se kterou se mnozí místní obyvatelé ztotožňují. Po přijetí zákona v Hongkongu však nedlouho poté následovalo i upravení macajského Národního bezpečnostního zákona. V roce 2023 byla přijata macajskou vládou nová verze zákona upravená značně dle obrazu hongkongského zákona. Macao si zákon na rozdíl od Hongkongu přijalo samo a lze tedy odvodit mnohem větší pro-čínské tendence.²⁰⁴

Hongkong má oproti Macau mnohem barvitější historii demonstrací. Již roku 2003 se místní lidé sešli v ulicích v protestu proti připravovanému Zákonu o národní bezpečnosti. Báli se větší autokratizace místního systému, a to hned pár let po předání. Protest byl úspěšný a přijetí zákona bylo odloženo. Následující protesty roku 2012 a 2014 byly také částečně úspěšné, přičemž během prvního z nich vytvořili místní studenti skupinu Scholarism. Ta bojovala za stáhnutí návrhu školní reformy, jež by přinutila místní školy učit dle osnov ČLR historii Číny. Reforma nakonec byla přijata, školy se však mohly svobodně rozhodnout, zdali osnovy budou plnit či ne. Roku 2014 pak vzniklo uskupení Umbrella Movement, jenž bojovalo za nastolení demokracie. Oponovalo především návrhu zákona, který by zvětšil pravomoci Volebního výboru ve volbě šéfa administrativy. Legislativní rada nakonec zákon nepřijala, větší demokratizace se však nekonala.²⁰⁵ Akumulující četnost protestů a tvorba protisystémových skupin však naznačila, že se Hongkong nehodlá jen tak vzdát svých práv. Centrální vláda si uvědomila, že musí zakročit a přijala již zmiňovaný Národní bezpečnostní zákon. Hongkongský boj za demokracii se tak dostal na hranu své existence, ze které se v blízké budoucnosti již pravděpodobně nedostane.

To je tedy jeden z hlavních rozdílů mezi ZAO. V Macau sice lze nalézt nemalý počet protestů, málo z nich však bylo úspěšných a málo z nich vedlo k utvoření skupin bojujících za demokracii a proti režimu. Za to mohla především silnější čínská identita a macajská propojenost s ČLR. Menší počet obyvatel způsobil, že tvorba jedinečné macajské identity nebyla tak markantní jako právě v Hongkongu. Macajská identita je navíc v porovnání s tou hongkongskou více spojena s tou čínskou.

²⁰³ S.-k. Lau, "The National Security Law: political and social effects on the governance of the Hong Kong Special Administrative Region", *Public Administration and Policy: An Asia-Pacific Journal*, Vol. 24 No. 3 (2021): 234-240.

²⁰⁴ Han Zhu, *Macau and Hong Kong: Convergence or Divergence? An Analysis of the 2023 Macau National Security Law*, 1-2.

²⁰⁵ Amy Gunia, A Brief History of Protest in Post-Handover Hong Kong, <https://time.com/5606212/hong-kong-history-mass-demonstrations-protest/>

Současný stav zvláštních administrativních oblastí ČLR 3.3.3

Princip jedné země, dvou systémů zachoval systém řízený výkonnou mocí v čele s šéfem administrativy, který převzal většinu výkonných i zákonodárných pravomocí po koloniálním guvernérovi. Volby samotného šéfa administrativy jsou tedy těmi nejdůležitějšími v obou jednotkách, přičemž v Základním zákoně Hongkongu je uveden cíl aplikovat všeobecné volební právo jak na tyto volby, tak i na volby do legislativní rady.²⁰⁶ Nehledě na tento fakt však místní obyvatelstvo nikdy nemohlo a stále nemůže volit svého šéfa administrativy. Ten je volen Volebním výborem s 1500 pro-pekingskými členy,²⁰⁷ přičemž ve volbách roku 2022 byl Pekingem schválen pouze jeden jediný kandidát (John Lee Ka-chiu).²⁰⁸ Kandidát musí získat minimálně 188 hlasů, aby se mohl zúčastnit voleb šéfa administrativy.²⁰⁹ Pro-demokratičtí zástupci tak nemají vůbec žádný vliv na volbu šéfa administrativy, což značně degraduje vývoj hongkongského systému. Základní zákon Macaa se již o všeobecném volebním právu nezmiňuje a nedemokratická volba místního šéfa administrativy je tedy více než logická.²¹⁰ Ten je volen stejně jako v Hongkongu Volebním výborem o 400 členech dosazených Pekingem, přičemž v roce 2019 kandidoval pouze jediný pro-pekingský kandidát.²¹¹

Dalšími důležitými volbami, ke kterým se upínala naděje místních obyvatel byly volby do zákonodárných institucí. V Hongkongu lze k roku 2023 přímo volit však pouhých 20 členů legislativní rady z celkových 90, kdy zájmové skupiny (funkční obvody) volí dalších 30 členů a Volební výbor zbylých 40. Ve volbách roku 2021 bylo zvoleno 89 pro-pekingských členů, přičemž pouze jeden z nich je členem tzv. „Třetí strany“, což je strana prosazující něco mezi pro-pekingskými a pro-demokratickými názory.²¹² V Macau při volbách do Zákonodárného shromáždění lze přímo volit 14 členů z celkových 33 – dalších 12 členů je voleno zájmovými

²⁰⁶ The Basic Law, Constitutional and Mainland Affairs Bureau, navštíveno 12/4/2024, <https://www.cmab.gov.hk/en/issues/basic2.htm>

²⁰⁷ Method for the Constitution of the Election Committee, Hong Kong Special Administrative Region Improve Electoral System, navštíveno 12/4/2024, <https://www.cmab.gov.hk/improvement/en/ceo-election-committee/index.html>

²⁰⁸ Nomination of Candidates, 2022 Chief executive election, navštíveno 12/4/2024, <https://www.elections.gov.hk/ce2022/eng/nomination2.html>

²⁰⁹ Method for the Selection of the Chief Executive, Hong Kong Special Administrative Region Improve Electoral System, navštíveno 15/4/2024, <https://www.cmab.gov.hk/improvement/en/ceo-election-committee/index.html>

²¹⁰ Basic Law of the Macao Special Administrative Region of the People's Republic of China - Chapter IV Political Structure - The Chief Executive, Government Printing Bureau, https://web.archive.org/web/20051125202641/http://imprensa.macao.gov.mo/bo/i/1999/leibasica/index_uk.asp#c4s1

²¹¹ Ho Iat Seng to run unopposed for Macau top job, GGRASIA, publikováno 23/7/2019, <https://www.ggrasia.com/ho-iat-seng-to-run-unopposed-for-macau-top-job/>

²¹² Michael C. Davis – interview, Hong Kong after the Legislative Council Election, The National Bureau of Asian Research, navštíveno 15/4/2024, <https://www.nbr.org/publication/hong-kong-after-the-legislative-council-election/>

skupinami (funkčními obvody) a zbylých 7 pak šéfem administrativy. Ve volbách roku 2021 byli zvoleni pouze dva pro-demokratičtí kandidáti a jeden člen centristické strany.²¹³

Výkonné rady jednotek si pak v obou případech volí vždy šéf administrativy, přičemž členové slouží jakožto kabinet šéfa administrativy – mají poradní funkci a konzultují s šéfem administrativy chod vlády.^{214 215}

V Hongkongu pak lze volit dále do okresních rad, přičemž ještě v roce 2019 občané zvolili 452 z celkových 479 členů. V roce 2023 však po změnách ve volebním zákoně zvolili pouhých 88 členů z celkových 470. Okresní rady slouží jakožto poradní instituce, které se snaží podat důležité informace o stavu regionu vládě a občané tak díky nim měli možnost alespoň částečně ovlivnit chod v daném regionu. Ke konci roku 2023 mohli však občané v okresních radách zvolit jen necelou 1/5 členů - počet přímo zvolených zástupců již nepřesahuje většinu a občané tak ztratili velkou část svojí politické reprezentace.²¹⁶

Občané jednotek si tedy nemohou přímou volbou zvolit většinu zástupců v obou zákonodárných institucích, dále se vůbec nepodílí na volbě šéfa administrativy a jeho kabinetu a v neposlední řadě už ani občané Hongkongu nemohou volit většinu zástupců v okresních radách. Na celkovém chodu jednotek se občané podílejí jen čistě teoreticky, jelikož i přes jejich možnost volit si občané musí vybrat v podstatě jen a pouze pro-pekingské zástupce. Vysoký stupeň autonomie tak byl narušen, jelikož Peking ovládá všechny důležité instituce, a tedy i chod jednotek samotných. Základní zákony a práva v nich uvedená byla porušena zákonem o národní bezpečnosti. Ten byl sice přijat dle článku 23 ZK, značně však narušuje právo občanů na shromažďování, svobodu slova a svobodu kandidovat dle svého politického přesvědčení. Tato práva jsou uvedena jakožto základní práva ZK.^{217 218}

Instituce obou jednotek se tak výrazně posunuly na extraktivně-inkluzivní škále směrem k extraktivním institucím, a to hned z několika důvodů. Občané jednotek nemohou

²¹³ Nelson Moura, Low turnout 2021 Legislative Assembly elections end with seven new faces heading to the plenary, <https://www.macaubusiness.com/low-turnout-2021-legislative-assembly-elections-end-with-seven-new-faces-heading-to-the-plenary/>

²¹⁴ Basic Law of the Macao Special Administrative Region of the People's Republic of China, Government Printing Bureau, navštíveno 15/4/2024,

²¹⁵ The Basic Law, Constitutional and Mainland Affairs Bureau, <https://www.cmab.gov.hk/en/issues/basic2.htm>

²¹⁶ Candice Chau, Hong Kong cuts directly elected District Council seats as overhaul unanimously approved, publikováno 6/7/2023, <https://hongkongfp.com/2023/07/06/hong-kong-cuts-directly-elected-district-council-seats-as-overhaul-unanimously-approved/>

²¹⁷ The Basic Law, Protection of Rights and Freedoms, Constitutional and Mainland Affairs Bureau, navštíveno 20/3/2024, <https://www.cmab.gov.hk/en/issues/basic2.htm>

²¹⁸ Basic Law of the Macao Special Administrative Region of the People's Republic of China, Chapter III Fundamental Rights and Duties of the Residents, Government Printing Bureau, https://web.archive.org/web/20051125202641/http://imprensa.macao.gov.mo/bo/i/1999/leibasica/index_uk.asp#c4s1

v podstatě vůbec volit a když už ano, tak v podstatě jen pro-pekingské zástupce. Kandidovat mohou tedy pouze pro-pekingští občané, což narušuje rovnost a svobodu politické orientace ve společnosti. Omezená volební práva pak mají za následek pro-čínskou legislativu přijímající nedemokratické zákony, které narušují základní lidská práva. Systém se tak stává čím dál tím více autoritativním, což pomalu ale jistě zasahuje i místní trhy. Zahraniční investice se stávají více rizikové a jednotky se tak stávají více závislé na pevninské Číně, což podporuje integraci mezi jednotkami a centrální vládou. Macao je však k roku 2023 stále vedeno jakožto region s nejuvýdělečnějšími kasiny na světě, přičemž Hongkong je na druhém místě v žebříčku světově nejsvobodnějších ekonomik.^{219 220} Kapitalistický trh je tedy momentálně stále zachován a generuje obrovské zisky.

Instituce jednotek tedy lze označit jakožto extraktivní s určitými inkluzivními prvky. Volby stále probíhají v pravidelných intervalech a moc se tak mezi zastupiteli koncentruje pouze krátkodobě. Členové institucí jsou navíc většinově voleni Volebním výborem a zájmovými skupinami – ty jsou sice převážně pro-čínské, stále se však jedná alespoň o nějakou volbu lidí, kteří jsou taktéž obyvatelé jednotek a sdílejí tedy stejné prostředí a problémy, což by se dalo považovat za alespoň částečnou reprezentaci.

Jedinečnost jednotek však již přesto byla narušena, a to především přijetím zákona o národní bezpečnosti, který narušil po několik desetiletí uznávané hodnoty jedinečného systému řízeného výkonnou mocí. Ten byl i přes svoji zdánlivou nedemokratičnost schopen naslouchat hlasům místních obyvatel – absence všeobecných voleb tak byla částečně nahrazena administrativními postupy jednotek. Jedinečný vztah extraktivně-inkluzivních institucí byl narušen nemožností volby pro-demokratických zástupců a narušením základních svobod uvedených v Základním zákoně jednotek. Možnost demonstrovat byla jeden z mála nástrojů používaných místními obyvateli pro často úspěšnou komunikaci s vládou. Bez této možnosti však zvláštní administrativní oblasti ztratily nejen světovou jedinečnost, ale i vysokou míru autonomie – značný vliv centrální vlády je momentálně patrný ve všech důležitých institucích jednotek a nelze se tak bavit o vyšším stupni autonomie.

Zkoumané jednotky tedy mají sice odlišnou koloniální historii, obě však v minulosti fungovaly s podobným systémem řízeným výkonnou mocí. Většinu pravomocí dané administrativy tehdy třimal guvernér a systém tak byl náchylný na hromadění moci. Formální

²¹⁹ Elaine Yu, *Macau Reclaims Crown From Vegas as World's Top Gambling Hub*, publikováno 19/8//2023, <https://www.wsj.com/business/hospitality/macau-reclaims-crown-from-vegas-as-worlds-top-gambling-hub-edf318cd>

²²⁰ Lee Ying Shan, *Singapore is now the world's freest economy, displacing Hong Kong after 53 years*, CNBC, <https://www.cnbc.com/2023/09/22/singapore-is-now-the-worlds-freest-economy-displacing-hong-kong.html>

a neformální postupy místních administrativ však zajistily, že guvernér většinou pracoval v souladu s britskými či portugalskými hodnotami a morálkou, jenž byli v jádru liberální. Tyto již neexistující koloniální instituce by se daly označit za extraktivně-inkluzivní, a právě ony tvořily jedinečnost daných jednotek. Po předání Macaa a Hongkongu ČLR se však vztah extraktivně-inkluzivních institucí začal narušovat a ona jedinečnost jednotek zapsaná v Základních zákonech tak byla ohrožena. Po přijetí zákona o národní bezpečnosti se však vztah natolik narušil, že se instituce změnila na extraktivní s určitými inkluzivními prvky. Tím obě jednotky ztratily jak svoji jedinečnost, tak i vysoký stupeň autonomie.

Závěr

Práce zkoumala otázku, zdali si zvláštní administrativní oblasti ČLR udrží svůj vysoký stupeň autonomie a jedinečnosti, přičemž autor tak činil na základě komparace dvou případových studií – Macao a Hongkong. Pro změření míry autonomie a jedinečnosti autor vytvořil extraktivně-inkluzivní škálu reprezentující stav místních politických institucí. Instituce extraktivní dávají prostor velmi úzké vládnoucí skupině, jenž postupně hromadí moc a způsobuje tak nerovnost ve společnosti, přičemž instituce inkluzivní jsou doprovázeny svobodnými volbami, rovností ve společnosti a konkurenceschopností na trhu. Pro pochopení fungování současných ZAO a jejich institucí je nutné nejdříve popsat koloniální historii, z níž oblasti pod čínskou správou značně vychází. Politické systémy ZAO jsou totiž z velké části založeny po vzoru předešlých koloniálních jednotek. Proto práce nejdříve představuje historii jednotek jakožto portugalské a britské kolonie, přičemž důraz je kladen na vztahy guvernérů a daných koloniálních administrativ. Díky popisu tehdejšího politického prostředí a následného vývoje je autor schopen definovat jedinečnost a vysokou autonomii jednotek. Po vysvětlení událostí 20. století a vzniku ČLR dále práce přechází v popis čínsko-portugalských a čínsko-britských vyjednávání a prohlášení. Na základě těchto vyjednávání jsou uzákoněny Základní zákony jednotek, které fungují pro zvláštní administrativní oblasti jakožto místní konstituce. Portugalsko a Británie se tedy nemalou mírou podílely na tvorbě systému ZAO a není tedy náhodou, že oblasti přejaly koloniální systém řízený výkonnou mocí – ten byl před předáním ČLR klasifikován autorem jakožto extraktivně-inkluzivní. Guvernér se pouze změnil na šéfa administrativy, pravomoci však zůstaly velmi podobné. Nová vláda zvláštních administrativních oblastí byla sestavena v souladu se Základními zákony (ZK). Právě skrze ně chtěly mateřské země zaručit udržení jedinečnosti a vysokého stupně autonomie jednotek. Autonomie byla však ohrožena již samotnými Základními zákony, které byly napsány ve značný čínský prospěch. Široce pojaté články ZK umožnily ČLR vykládat zákony čistě dle jejího uvážení. Stálý výbor Všečínského shromáždění lidových zástupců ČLR totiž získal právo jako jediný vykládat Základní zákony jednotek. Výbor mohl dále zamítnout přijetí jakéhokoliv zákonu místními vládami, přičemž mohl zrušit i zákony přijaté ještě před datem předání jednotek ČLR.²²¹ Jedinečnost zvláštních administrativních oblastí tak byla značně ohrožena, a to již díky konstituci, která byla sestavena s cílem ochránit jedinečnost jednotek.

²²¹ Ming K. Chan and Gerard A. Postiglione, *The Hong Kong reader: Passage to Chinese sovereignty*, 45-48

Po poukázání na důležitost společných jednání a formulace Základních zákonů se autor přesunul k popsání stavu jednotek po předání ČLR. Macajské vládě se podařilo obnovit ekonomickou prosperitu po asijské krizi 90. let a zpočátku si tak u lidí získala sympatie. Nemožnost zvolit většinu místní legislativy zastupitelé vyvažovali ekonomickou prosperitou, díky které se lidé více méně zdrželi větších demonstrací.²²² Problém přišel až s příchodem tisíců zahraničních pracovníků, kteří sebrali práci místním obyvatelům. Špatně nastavené pracovní podmínky vyhnaly místní obyvatele do ulic s cílem omezit přísun nových pracovníků. Vláda však nejednala úměrně dle požadavků obyvatel a ti roku 2007 započali demonstrace mířené proti vládní korupci.²²³ Od té doby se rozrostl počet protestů mířených proti vládě, která však neuposlechla místní obyvatele, a naopak roku 2009 přijala Zákon o národní bezpečnosti. Ten umožňoval zatknout či zadržet kohokoliv, kdo by ohrozil národní bezpečnost – zákon byl definován velice široce a zadržet tak mohl být v podstatě kdokoliv za vyjádření proti-čínského názoru. V této formě však paradoxně zákon nikdy nebyl použit.²²⁴

Hongkongská vláda sice také dokázala udržet značný hospodářský růst, zákon o národní bezpečnosti však chtěla přijmout již v roce 2003. To vyvolalo obrovské demonstrace čítající statisíce obyvatel a zákon byl nakonec odložen. Hongkongská silná identita se ukázala v plném světle a oproti té macajské zvládla odvrátit zákon ohrožující základní lidské svobody.²²⁵ Práce tedy dokazuje, že identita jednotek je důležitý prvek potřebný pro touhu demonstrovat. Hongkong se svými 7,5 miliony obyvateli je více než 10x lidnatější než Macao a zároveň více než 30x větší co se rozlohy týče. Tvorba identity zde tedy byla výrazněji úspěšnější, jelikož místní obyvatelé nabyli pocitu, že patří do celosvětově jedinečné jednotky. Hongkong byl dále jedním z finančních center celého světa a místní identita se tak výrazněji přiblížila té evropské či západní. To zapříčinilo větší odtržení od čínské identity, a to nehledě na fakt, že Hongkong tvoří okolo 90 % etnických Číňanů. Macau se obdobně skládá z cca 90 % etnických Číňanů – zde je však čínská identita značně silnější, a to především díky větší závislosti macajského trhu na tom čínském. Macau je jakožto město hazardu závislé na

²²² Meng U Jeong, *Macau 20 years after the handover: Changes and challenges under "One Country, Two Systems"* (New York: ROUTLEDGE, 2020), 14-18 (Introduction).

²²³ C. S. Bryan Ho, "Political Culture, Social Movements, and Governability in Macao," *Asian Affairs: An American Review* 38, no. 2 (2011): 71-72.

²²⁴ MACAU GOVERNMENT PASSES CONTROVERSIAL NATIONAL SECURITY LAW, Congressional-executive Commission on China, navštíveno 2/4/2024, <https://www.cecc.gov/publications/commission-analysis/macau-government-passes-controversial-national-security-law>

²²⁵ Amy Gunia, *A Brief History of Protest in Post-Handover Hong Kong*, publikováno 20/6/2019, <https://time.com/5606212/hong-kong-history-mass-demonstrations-protest/>

turistech, kteří ve většině případů přichází právě z pevninské Číny.²²⁶ Zvláštní administrativní oblast Macao je navíc velmi malá oblast jediného města a tvorba silné identity s malým počtem obyvatel zde tedy byla značně těžší. I z toho důvodu je tedy historie demonstrací v Macau značně méně signifikantní a úspěšná v porovnání s hongkongskými demonstracemi.

Hongkongským obyvatelům se povedlo výrazně ovlivnit přijetí zákonů v letech 2003, 2012, 2014 a 2019.²²⁷ Právě úspěšnost těchto demonstrací však přinutila čínskou centrální vládu přijmout bez konzultací s hongkongskou vládou zákon o národní bezpečnosti, jehož forma byla mnohem restriktivnější v porovnání se zákonem přijatým macajskou vládou roku 2009. Zákon se vztahoval nejen na místní obyvatele, ale i na cizince a umožňoval tak potrestat kohokoliv, kdo vyvine jakoukoliv proti-čínskou aktivitu. Především byl však zákon přijat kvůli potlačení protivládních demonstrací. Ty dle Číny organizovali zahraniční síly a zákon tak mohl potrestat kohokoliv, kdo by spolupracoval s určitými externími silami. ČLR si tak zajistila poslušnost Hongkongu a mimo demonstrací zakázala i existenci pro-demokratických stran.²²⁸

²²⁹ K roku 2023 tak v Hongkongu neexistovala reálná politická opozice.

V Macau byla po masových hongkongských protestech (2019) přijata roku 2023 nová verze zákona o národní bezpečnosti, přičemž v podstatě kopírovala verzi zákona přijatou v Hongkongu.²³⁰ V Macau byl díky silnější čínské identitě mnohem patrnější čínský vliv a místní demonstrace se tak s těmi hongkongskými nedaly srovnávat. Přijetí zákona bylo tedy spíše preemptivním opatřením, které upevnilo čínskou kontrolu nad oběma zvláštními administrativními oblastmi.

Zákon o národní bezpečnosti tedy nejen že narušil vysokou úroveň autonomie jednotek, ale především porušil práva uvedená v Základních zákonech ZAO – konkrétně právo na demonstraci, právo svobody slova, právo svobodného tisku a právo kandidovat dle svého politického přesvědčení. Instituce jednotek se tak z extraktivně-inkluzivních změnily na extraktivní s určitými inkluzivními prvky, čímž narušily i několik desítek let trvající

²²⁶ Lei Chin Pang, Spatial politics in an eastern casinopolis, *Macau 20 years after the handover: Changes and challenges under "One Country, Two Systems"*, editoval Meng U Ieong (New York: ROUTLEDGE, 2020), 37-39 (Chapter 2).

²²⁷ Amy Gunia, A Brief History of Protest in Post-Handover Hong Kong, publikováno 20/6/2019, <https://time.com/5606212/hong-kong-history-mass-demonstrations-protest/>

²²⁸ Amnesty International, *Hong Kong's national security law: 10 things you need to know*, Amnesty international, publikováno 17/7/2020, <https://www.amnesty.org/en/latest/news/2020/07/hong-kong-national-security-law-10-things-you-need-to-know/>

²²⁹ S.-k. Lau, "The National Security Law: political and social effects on the governance of the Hong Kong Special Administrative Region", *Public Administration and Policy: An Asia-Pacific Journal*, Vol. 24 No. 3 (2021), 234-240.

²³⁰ Han Zhu, *Macau and Hong Kong: Convergence or Divergence? An Analysis of the 2023 Macau National Security Law*, 54(1) *Hong Kong Law Journal* (2024): 1-2.

jedinečnost. Ta spočívala v systému řízeném výkonnou mocí, který i přes svoji zdánlivou nedemokratičnost byl schopen efektivně a v jádru liberálně řídit tamější administrativy.

Zvláštní administrativní oblasti tedy zažily za posledních 20 let podobné procesy testující jejich administrativu, přičemž obyvatelé Hongkongu vzdorovali značně více v porovnání s obyvateli Macaa. Oblasti totiž mají jak odlišné identity a jiný počet obyvatel, tak i značně rozdílné vztahy s ČLR. Ve 20. letech 21. století však nehledě na jejich odlišnosti obě ZAO ztratily jak svoji jedinečnost, tak i vysoký stupeň autonomie a jejich instituce se tak posunuly na extraktivně-inkluzivní škále výrazně směrem k extraktivním institucím.

Conclusion

The thesis examined the question of autonomy and uniqueness of special administrative regions by comparing two case studies. To measure the degree of autonomy and uniqueness, the author created an extractive-inclusive scale representing the state of local political institutions. Extractive institutions accumulate power and cause inequality in society, while inclusive institutions are accompanied by free elections, equality in society and competitiveness in the market. To understand the functioning of contemporary SARs and their institutions, it is necessary to first describe the colonial history from which areas under Chinese administration draw heavily. Indeed, the political systems of the SAR are largely modelled on those of previous colonial units. Therefore, the thesis first presents the history of the units as Portuguese and British colonies, with an emphasis on the relationship between the governors and the colonial administrations in question. By describing the political environment of the time and the subsequent developments, the author is able to define the uniqueness and high autonomy of the units. After explaining the events of the twentieth century and the emergence of the PRC, the work then moves on to describe the Sino-Portuguese and Sino-British negotiations and declarations. Based on these negotiations, the Basic Laws of the Units are enacted, which function as local constitutions for special administrative regions. Portugal and Britain were thus in no small measure involved in the creation of the SAR system, and it is no coincidence that the areas adopted a colonial system controlled by the executive - which was classified by the author as extractive-inclusive before being handed over to the PRC. The governor merely changed to chief of administration, but the powers remained very similar. The new government of the Special Administrative Regions was constituted in accordance with the Basic Laws (BLs). It was through these that the mother countries wanted to guarantee the maintenance of the uniqueness and high degree of autonomy of the units. However, autonomy was threatened by the Basic Laws themselves, which were written to China's considerable advantage. The broad articles of the Basic Law allowed the PRC to interpret the laws purely at its discretion. Indeed, the Standing Committee of the All-China People's Congress of the PRC was the only one given the right to interpret the Basic Laws of the units. Further, the Committee could reject the adoption of any law by local governments, and it could also overrule laws adopted before the date of the handover of the units to the PRC.²³¹ The uniqueness of the special administrative

²³¹ Ming K. Chan and Gerard A. Postiglione, *The Hong Kong reader: Passage to Chinese sovereignty*, 45-48

regions was thus greatly compromised, thanks in part to a constitution that was drafted to protect the uniqueness of the units.

After pointing out the importance of joint negotiations and the formulation of the Basic Laws, the author moved on to describe the state of the units after the handover to the PRC. The Macao government had managed to restore economic prosperity after the Asian crisis of the 1990s, initially gaining popular sympathy. The inability to elect most of the local legislation was balanced by economic prosperity, thanks to which people more or less refrained from major demonstrations.²³² The problem only came with the arrival of thousands of foreign workers who took jobs away from local residents. Poor working conditions drove locals into the streets to limit the flow of new workers. However, the government did not act proportionately to the demands of the residents and they started demonstrations in 2007 against government corruption.²³³ Since then, protests against the government have grown, but the government has not listened to the local population and instead passed the National Security Law in 2009. This allowed for the arrest or detention of anyone who posed a threat to national security - the law was defined very broadly, so that virtually anyone could be detained for expressing anti-Chinese views. Ironically, however, the law was never used in this form.²³⁴

While the Hong Kong government has also managed to maintain significant economic growth, it was planning to enact a national security law as early as 2003. This sparked huge demonstrations involving hundreds of thousands of people and the law was eventually shelved. Hong Kong's strong identity was on full display and, in contrast to Macao's, it managed to avert a law that threatened basic human freedoms.²³⁵ The thesis thus demonstrates that unit identity is an important element necessary for the desire to demonstrate. Hong Kong, with its 7.5 million inhabitants, is more than 10 times more populous than Macao and more than 30 times larger in terms of land area. Identity formation has therefore been significantly more successful here, as locals have gained a sense of belonging to a globally unique entity. Furthermore, Hong Kong was one of the financial centres of the world and the local identity became much closer to that of Europe or the West. This has caused a greater detachment from the Chinese identity, not to mention the fact that Hong Kong is made up of around 90% ethnic Chinese. Macau is

²³² Meng U Jeong, *Macao 20 years after the handover: Changes and challenges under "One Country, Two Systems"* (New York: ROUTLEDGE, 2020), 14-18 (Introduction).

²³³ C. S. Bryan Ho, "Political Culture, Social Movements, and Governability in Macao," *Asian Affairs: An American Review* 38, no. 2 (2011): 71-72.

²³⁴ MACAU GOVERNMENT PASSES CONTROVERSIAL NATIONAL SECURITY LAW, Congressional-executive Commission on China, navštíveno 2/4/2024, <https://www.cecc.gov/publications/commission-analysis/macau-government-passes-controversial-national-security-law>

²³⁵ Amy Gunia, A Brief History of Protest in Post-Handover Hong Kong, publikováno 20/6/2019, <https://time.com/5606212/hong-kong-history-mass-demonstrations-protest/>

similarly made up of around 90% ethnic Chinese - but here the Chinese identity is much stronger, mainly due to the greater dependence of the Macanese market on the Chinese one. As a gambling city, Macau is dependent on tourists, most of whom come from mainland China.²³⁶ Moreover, the Macao Special Administrative Region is a very small area of a single city and the creation of a strong identity with a small population has therefore been considerably more difficult here. For this reason, too, the history of demonstrations in Macau is considerably less significant and successful compared to those in Hong Kong.

Hong Kong residents were able to significantly influence the passage of laws in 2003, 2012, 2014 and 2019.²³⁷ However, it was the success of these demonstrations that forced the Chinese central government to pass the National Security Law without consulting the Hong Kong government, the form of which was much more restrictive compared to the law passed by the Macau government in 2009. The law applied not only to locals but also to foreigners, allowing anyone who developed any anti-Chinese activity to be punished. Above all, however, the law was passed to suppress anti-government demonstrations. According to China, these were organised by foreign forces, and the law could thus punish anyone who collaborated with certain external forces. The PRC thus ensured Hong Kong's obedience and banned the existence of pro-democracy parties outside the demonstrations.^{238 239} Thus, by 2023, there was no real political opposition in Hong Kong.

In Macau, after the mass Hong Kong protests (2019), a new version of the National Security Law was adopted in 2023, essentially replicating the version adopted in Hong Kong.²⁴⁰ In Macau, the stronger Chinese identity made Chinese influence much more apparent, making local demonstrations incomparable to those in Hong Kong. The adoption of the law was therefore more of a preemptive measure that consolidated Chinese control over the two special administrative regions.

²³⁶ Lei Chin Pang, Spatial politics in an eastern casinopolis, *Macau 20 years after the handover: Changes and challenges under "One Country, Two Systems"*, editoval Meng U Ieong (New York: ROUTLEDGE, 2020), 37-39 (Chapter 2).

²³⁷ Amy Gunia, A Brief History of Protest in Post-Handover Hong Kong, publikováno 20/6/2019, <https://time.com/5606212/hong-kong-history-mass-demonstrations-protest/>

²³⁸ Amnesty International, *Hong Kong's national security law: 10 things you need to know*, Amnesty international, publikováno 17/7/2020, <https://www.amnesty.org/en/latest/news/2020/07/hong-kong-national-security-law-10-things-you-need-to-know/>

²³⁹ S.-k. Lau, "The National Security Law: political and social effects on the governance of the Hong Kong Special Administrative Region", *Public Administration and Policy: An Asia-Pacific Journal*, Vol. 24 No. 3 (2021), 234-240.

²⁴⁰ Han Zhu, *Macau and Hong Kong: Convergence or Divergence? An Analysis of the 2023 Macau National Security Law*, 54(1) *Hong Kong Law Journal* (2024): 1-2.

Thus, the National Security Law not only undermined the high level of autonomy of the units, but more importantly, it violated the rights set out in the Basic Laws of the SAR - namely the right to demonstrate, the right to freedom of speech, the right to a free press and the right to stand for office according to one's political beliefs. Thus, the institutions of the units have changed from extractive-inclusive to extractive with some inclusive elements, thus eroding even several decades of uniqueness. This consisted of an executive-controlled system that, despite its apparent undemocratic nature, was able to effectively and at its core liberally manage the local administrations.

The SARs have thus experienced similar processes testing their administrations over the past 20 years, with Hong Kong residents resisting considerably more than Macau residents. Indeed, the areas have both distinct identities and different populations, as well as vastly different relationships with the PRC. However, in the 2000s, notwithstanding their differences, both SARs have lost both their uniqueness and their high degree of autonomy, and their institutions have thus shifted significantly towards extractive institutions on the extractive-inclusive scale.

Použitá literatura

Primární zdroje

- Constitutional and Mainland Affairs Bureau, The Basic Law. Navštíveno 20/3/2024, <https://www.cmab.gov.hk/en/issues/basic2.htm>
- Constitutional and Mainland Affairs Bureau, The Basic Law - Protection of Rights and Freedoms. Navštíveno 20/3/2024, <https://www.cmab.gov.hk/en/issues/basic2.htm>
- Constitutional and Mainland Affairs Bureau, The Joint Declaration. Navštíveno 25/3/2024, <https://www.cmab.gov.hk/en/issues/joint2.htm>
- Government Printing Bureau, Basic Law of the Macao Special Administrative Region of the People' s Republic of China - Annex I – Selection of the Chief Executive. Navštíveno 2/4/2024, https://web.archive.org/web/20051108035112/http://www.imprensa.macao.gov.mo/bo/i/2004/14/lei03_en.asp
- Government Printing Bureau, Basic Law of the Macao Special Administrative Region of the People' s Republic of China - Annex III - National Laws to Be Applied in the Macao Special Administrative Region. Navštíveno 2/4/2024, https://web.archive.org/web/20051125202641/http://imprensa.macao.gov.mo/bo/i/1999/leibasica/index_uk.asp#a2
- Government Printing Bureau, Basic Law of the Macao Special Administrative Region of the People' s Republic of China - Chapter IV Political Structure - The Chief Executive. Navštíveno 2/4/2024, https://web.archive.org/web/20051125202641/http://imprensa.macao.gov.mo/bo/i/1999/leibasica/index_uk.asp#c4s1
- Government Printing Bureau, Basic Law of the Macao Special Administrative Region of the People' s Republic of China. Navštíveno 2/4/2024, https://web.archive.org/web/20051125202641/http://imprensa.macao.gov.mo/bo/i/1999/leibasica/index_uk.asp#c4s1
- Refworld, Joint Declaration of the Government of the People's Republic of China and The Government of the Republic of Portugal on the question of Macao, National Legislative Bodies / National Authorities. Navštíveno 28/1/2024, <https://www.refworld.org/docid/3ae6b51fc.html>

- The Right of Peaceful Assembly, THE BASIC LAW OF THE HONG KONG SPECIAL ADMINISTRATIVE REGION OF THE PEOPLE'S REPUBLIC OF CHINA – Instrument 12. Navštíveno 13/4/2024,
https://www.rightofassembly.info/assets/downloads/Hong_Kong_Basic_Law.pdf

Sekundární zdroje

- Acemoglu, Daron, James A. Robinson. *Why nations fail: the origins of power, prosperity, and poverty*. London: Profile Books, 2013.
- Braembussche, A. A. van den. "Historical Explanation and Comparative Method: Towards a Theory of the History of Society." *History and Theory* 28, no. 1 (1989): 1–24.
- Cardinal, Paulo. *Macau: The internationalization of an historical autonomy*, *Boletín: Mexicano de Derecho Comparado* 41 (122) (2008): 637-689.
- Carroll, John M. *A Concise History of Hong Kong*. USA: Rowman and Littlefield Publishers INC, 2007.
- Captivating History. *Opium Wars: A Captivating Guide to the First and Second Opium War and the History of the Qing Dynasty*. Captivating history, 2020.
- Chou, Bill K.P. *Building National Identity in Hong Kong and Macao*, *East Asian policy* Volume 2 Number 2 (duben-červen 2010): 73-80.
- Chou, Bill K.P. "Public Sector Reform in Macao After the Handover", *China Perspectives* 52 (březen - duben 2004): 1-12.
- Chan, Ming K. and Gerard A. Postiglione. *The Hong Kong reader: Passage to Chinese sovereignty*. London: Routledge, 2016.
- Coates, Austin. *Macao and the British, 1637-1842: Prelude to Hong Kong*. Hong Kong: Hong Kong University Press, 2009.
- Chung, Stephanie Po-ying. *Chinese Business Groups in Hong Kong and Political Change in South China, 1900-25*. Basingstoke, UK: Macmillan, 1998.
- Cheng, Joseph Y. S. "Hong Kong: The Decline of Political Expectations and Confidence," *The Australian Journal of Chinese Affairs*, no. 19/20 (1988): 241-267.
- Cheung, Anthony B.L. Executive-Led Governance or Executive Power 'Hollowed-Out'—The Political Quagmire of Hong Kong, *Asian Journal of Political Science* 15:1 (2007): 17-38.
- Chiu, Stephen W.K., Ho-Fung Hung. *State Building And Rural Stability*. London: Routledge, 1999.

- Cunha, Luís Pedro. “Macau between Republics: Neither War nor Peace (1914-1918),” e.Journal of Portuguese History 15 number 1 (2017): 106-128
- Endacott, George B. *History of Hong Kong*. London: Oxford University Press, 1958.
- Goodstadt, Leo F. *Uneasy partners: The conflict between Public Interest and private profit in Hong Kong*. Hong Kong: Hong Kong University Press, 2009.
- Government of Hong Kong, *Historical and statistical abstract of the Colony of Hongkong 1841-1920*. Hongkong: Noronha & Company, 1922.
- Grantham, Alexander, *Via Ports: From Hong Kong to Hong Kong*. Hong Kong: Hong Kong University Press. 1965.
- Ho, C. S. Bryan. “Political Culture, Social Movements, and Governability in Macao,” *Asian Affairs: An American Review* 38 no. 2 (2011): 59-87.
- Hong Kong Government. *Green Paper: The Further Development of Representative Government in Hong Kong*. Hong Kong: Government Printer, červenec 1984.
- Hong Kong Government. *White Paper: The Further Development of Representative Government in Hong Kong*. Hong Kong: Government Printer, listopad 1984.
- Hughes Richard. *Borrowed Place – Borrowed Time: Hong Kong and Its many Faces, 2nd rev. Ed.* Londýn: André Deutsch, 1976.
- Jeong, Meng U. *Macau 20 years after the handover: Changes and challenges under “One Country, Two Systems”*. New York: ROUTLEDGE, 2020.
- Jeong, Meng U. “*Macao and Hong Kong-Convergence or Divergence? The 2014 Anti-Retirement Package Bill Protest and Macao’s Governance Crisis,*” *Asian Survey* 57 (3) (2017): 504-527.
- Klíma, Jan. *Stručná historie států, Macao*. Praha: Nakladatelství Libri, 2012.
- Kwong, Ying-ho, Mathew Y. H. Wong. “*Protests in Macao Under Chinese Sovereignty: Against the State or for the State?*” *Journal of Contemporary Asia* (2023): 1–18.
- Lau, S.-k. “*The National Security Law: political and social effects on the governance of the Hong Kong Special Administrative Region*”, *Public Administration and Policy: An Asia-Pacific Journal*, Vol. 24 No. 3 (2021): 234-240
- Lo, Sonny S.H. “*Comparative corruption scandals in Macau: the cases of Ao Man-long and Ho Chio-meng*”, *Public Administration and Policy: An Asia-Pacific Journal*, Vol. 23 No. 1 (2020): 47-57

- Mendes, Carmen Amado. *Portugal, China and the Macau Negotiations, 1986-1999*. Hong Kong: Paramount Printing Co., 2013.
- Mills, Lennox A. *British Rule in Eastern Asia: A study of Contemporary Government and Economic development in British Malaya and Hong Kong*. London: Oxford University Press, 1942.
- Miners, Norman a James T.H. Tang. *The government and politics of Hong Kong*. Hong Kong: Oxford University Press 1995.
- Ngan, Edmund Loi Hoi. *A tale of two casino cities Macau and Singapore, Macau 20 years after the handover: Changes and challenges under “One Country, Two Systems”*, editoval Meng U Ieong, 26-37. New York: ROUTLEDGE, 2020.
- Ortmann, Stephan. *The lack of sovereignty, the Umbrella Movement, and democratisation in Hong Kong*, Asia Pacific Law Review, 24:2 (2016): 108-122.
- Pang, Lei Chin. *Spatial politics in an eastern casinopolis, Macau 20 years after the handover: Changes and challenges under “One Country, Two Systems”*, editoval Meng U Ieong, 38-59. New York: ROUTLEDGE, 2020.
- Pepper, Suzane. *Hong Kong and the Reconstruction of China’s Political Order, Crisis and Transformation in China’s Hong Kong*, editovali Ming K. Chan a Alvin Y. So. ,41-91. Hong Kong: Hong Kong University Press, 2002.
- Richard J. Garrett. *The Defences of Macau: Forts, Ships and Weapons Over 450 Years*. Hong Kong: Hong Kong University Press, únor 2010.
- Roberts, Elfed Vaughan, Sum Ngai Ling, Peter Bradshaw. *Historical dictionary of Hong kong & Macau*. Metuchen: Scarecrow Press, 1992.
- Sheng, Mingjie a Chaolin Gu. *Economic Growth and Development in Macau (1999-2016): The Role of the Booming Gaming Industry*, Cities 75 (2018): 72-80.
- Simner, Mark. *The lion and the dragon: Britain’s opium wars with China, 1839-1860*. Stroud: Gloucestershire: Fonthill Media Limited, 2019.
- Stokes, Gwenneth. *Hong Kong in history*. Hong Kong: Govt. Printer, 1965.
- Tang, James T. *Britain’s encounter with revolutionary China: 1949-54*. New York, NY: St. Martin’s Press u.a., 1995.
- Tu, Elsie. *Colonial Hong Kong in the Eyes of Elsie Tu*. Hong Kong: Hong Kong University Press, 2003.

- Wong, Wilson a Hanyu Xiao, “*Twenty Years of Hong Kong and Macao under Chinese Rule: Being Absorbed under ‘One Country, Two Systems,’*” *Public Money & Management* 38, no. 6 (2018): 411-418.
- Yahuda, Michael B. *Hong Kong: China’s Challenge*. London: Routledge, 1996.
- Yee, Herbert S. *Macau in Transition: From Colony to Autonomous Region*. New York: Palgrave, 2001.
- Zhu, Han. *Macau and Hong Kong: Convergence or Divergence? An Analysis of the 2023 Macau National Security Law*, 54(1) *Hong Kong Law Journal* (2024): 1-16.

Internetové zdroje

- Amnesty international, *Hong Kong’s national security law: 10 things you need to know*. Amnesty international, publikováno 17/7/2020, <https://www.amnesty.org/en/latest/news/2020/07/hong-kong-national-security-law-10-things-you-need-to-know/>
- Amnesty International, *What really happened in the 1989 Tiananmen Square protests*. Amnesty International, navštíveno 25/3/2024, <https://www.amnesty.org.uk/china-1989-tiananmen-square-protests-demonstration-massacre>
- BBC, *Hong Kong formally scraps extradition bill that sparked protests*. BBC, publikováno 23/10/2019 <https://bbc.com/news/world-asia-china-50150853>
- Biographical Dictionary of Chinese Christianity, Carneiro Leitao Melchior Nunes. navštíveno 15/1/2024, <https://bdconline.net/en/stories/nunes-carneiro-leitao-melchior>
- Chau, Candice, *Hong Kong cuts directly elected District Council seats as overhaul unanimously approved*. Hong Kong Free Press, publikováno 6/7/2023, <https://hongkongfp.com/2023/07/06/hong-kong-cuts-directly-elected-district-council-seats-as-overhaul-unanimously-approved/>
- Cheng, Selina, *Macau: Legislative election turnout at historic low after opposition barred from running, gov’t blames weather and Covid*. Hong Kong Free Press, publikováno 13/9/2021, <https://hongkongfp.com/2021/09/13/macau-legislative-election-turnout-at-historic-low-after-opposition-barred-from-running-govt-blames-weather-and-covid/>
- Congressional-executive Commission on China, *MACAU GOVERNMENT PASSES CONTROVERSIAL NATIONAL SECURITY LAW*. Navštíveno 2/4/2024, <https://www.cecc.gov/publications/commission-analysis/macau-government-passes-controversial-national-security-law>

- Davis, Michael C. – interview, Hong Kong after the Legislative Council Election, The National Bureau of Asian Research, navštíveno 15/4/2024, <https://www.nbr.org/publication/hong-kong-after-the-legislative-council-election/>
- Gitter, David. „After Hong Kong, Macau?“ The Diplomat, publikováno 11/10/2014, <https://thediplomat.com/2014/10/after-hong-kong-macau/>
- Global Times, Macao updates national security law. Global Times, publikováno 19/5/2023, <https://www.globaltimes.cn/page/202305/1290993.shtml>
- GOV.UK, British National (Overseas) visa. Navštíveno 15/4/2024, <https://www.gov.uk/british-national-overseas-bno-visa>
- Gunia, Amy, A Brief History of Protest in Post-Handover Hong Kong. TIME, publikováno 20/6/2019, <https://time.com/5606212/hong-kong-history-mass-demonstrations-protest/>
- Ho Iat Seng to run unopposed for Macau top job. GGRASIA, publikováno 23/7/2019, <https://www.ggrasia.com/ho-iat-seng-to-run-unopposed-for-macau-top-job/>
- Hong Kong Special Administrative Region Improve Electoral System, Method for the Constitution of the Election Committee. Navštíveno 12/4/2024, <https://www.cmab.gov.hk/improvement/en/ceo-ele-committee/index.html>
- Hong Kong Special Administrative Region, Method for the Selection of the Chief Executive. Navštíveno 12/4/2024, <https://www.cmab.gov.hk/improvement/en/ceo-committee/index.html>
- Ives, Mike, *What Is Hong Kong's Extradition Bill?* The New York Times, publikováno 10/7/2019, <https://www.nytimes.com/2019/06/10/world/asia/hong-kong-extradition-bill.html>
- Macao Government Tourism Office, Population, Macao. Aktualizováno 11/3/2021, <https://www.macaotourism.gov.mo/en/travelessential/about-macao/population>
- Macau Daily Times, HO IAT SENG | CE CANDIDATE PROMISES TO APPEAL TO ALL 400 ELECTORS. Macau Daily Times, publikováno 9/7/2019, <https://macaudailytimes.com.mo/ho-iat-seng-ce-candidate-promises-to-appeal-to-all-400-electors.html>
- Ministry of Foreign Affairs of the People's Republic of China, One Country, Two Systems is the Most Ingenious Vision. Navštíveno 12/4/2024, https://www.mfa.gov.cn/eng/topics_665678/zggcddwjw100ggs/gg/202208/t20220826_10754252.html

- Moura, Nelson, Low turnout 2021 Legislative Assembly elections end with seven new faces heading to the plenary. Macau News Agency, navštíveno 13/9/2021, <https://www.macaubusiness.com/low-turnout-2021-legislative-assembly-elections-end-with-seven-new-faces-heading-to-the-plenary/>
- Race Relations Unit - The Government of the Hong Kong SPR, The Demographics: Ethnic Groups. navštíveno 13/4/2024, <https://www.had.gov.hk/rru/english/info/demographics.htm>
- Shan, Lee Ying, *Singapore is now the world's freest economy, displacing Hong Kong after 53 years*. CNBC, publikováno 21/9/2023, <https://www.cnbc.com/2023/09/22/singapore-is-now-the-worlds-freest-economy-displacing-hong-kong.html>
- Sui, Cindy, Uncertainty Pervades as Macao Adopts National Security Law. Amendments. China News, publikováno 28/5/2023, <https://www.voanews.com/a/uncertainty-pervades-as-macao-adopts-national-security-law-amendments-/7112697.html>
- U.S. Department of State, Background Notes: Macau, August 1994. Navštíveno 14/12/2023, https://1997-2001.state.gov/background_notes/macau_0894_bgn.html
- U.S. Department of State, Macau (01/02). Navštíveno 2/4/2024, <https://2009-2017.state.gov/outofdate/bgn/macau/26742.htm>
- Wallace, Charles P. Portugal Offers Citizenship to Many in Last Colonial Outpost: Macao, a 'Poor Relation,' Draws Envy of Hong Kong. Los Angeles Times, publikováno 21/7/1989, <https://www.latimes.com/archives/la-xpm-1989-07-21-mn-4240-story.html>
- Worldometer, Hong Kong Population. Navštíveno 13/4/2024, <https://www.worldometers.info/world-population/china-hong-kong-sar-population/>
- Worldometer, Macao Population. Navštíveno 13/4/2024, <https://www.cmab.gov.hk/en/issues/basic2.htm>
- Yu, Elaine, Macau Reclaims Crown From Vegas as World's Top Gambling Hub. The Wall Street Journal, publikováno 19/8/2023, <https://www.wsj.com/business/hospitality/macau-reclaims-crown-from-vegas-as-worlds-top-gambling-hub-edf318cd>
- 2022 Chief executive election, Nomination of Candidates. Navštíveno 12/4/2024, <https://www.elections.gov.hk/ce2022/eng/nomination2.html>

Seznam grafů

- Graf č. 1: Extraktivně-inkluzivní škála, *zpracovatel škály – autor, zdroj dat: Daron Acemoglu, James A. Robinson, Why nations fail the origins of power, prosperity, and poverty (London: Profile Books, 2013), 88-96.*